

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

**Збірник матеріалів
І Всеукраїнської науково-практичної конференції
(23–24 листопада 2016 року)**

Суми
Сумський державний університет
2016

УДК 336.71(477)(063)

ББК 65.9(4Укр)262.1

П78

Рекомендовано до видання вченою радою
Сумського державного університету
(протокол № 6 від 08.12.2016 р.).

Редакційна колегія:

І. О. Школьник, д-р екон. наук, проф.
(головний редактор);

І. І. Рекуненко, д-р екон. наук, проф.,

С. В. Леонов, д-р екон. наук, проф.,

С. М. Фролов, д-р екон. наук, проф.,

І. І. Д'яконова д-р екон. наук, проф.,

Т. А. Васильєва, д-р екон. наук, проф.,

Белова І. В., д-р екон. наук, доц.,

Мінченко М. Г., канд. екон. наук, доц.,

Ісаєва О. В., канд. екон. наук, ст. викл.

П78 **Проблеми** і перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України : збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної конференції (23–24 листопада 2016 р.) / Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС» Сумського державного університету. – Суми : ННІ БТ «УАБС» СумДУ, 2016. – 244 с.

Збірник містить тези доповідей учасників I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми і перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України» (м. Суми, 2016 р.).

Розраховане на фахівців фінансової та банківської систем, керівників і спеціалістів підприємств усіх форм власності, науковців і студентів вищих навчальних закладів.

УДК 336.71(477)(063)

ББК 65.9(4Укр)262.1

© ННІ БТ «УАБС» СумДУ, 2016

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ.....	7
Semenog A. Yu. Aspects of European Union budget formation.....	7
Воронцова А. С. Партиципативне бюджетування як альтернативне джерело фінансового забезпечення соціально-культурної сфери.....	12
Гриценко Л. Л. Участь банків у процесі реалізації інвестиційної політики держави.....	16
Дехтяр Н. А., Панасенко А. А. Оцінка фінансової стійкості місцевих бюджетів.....	20
Ісаєва О. В., Купрєєва Я. М. Вплив тіньової економіки на бюджетний дефіцит України.....	24
Котенко Н. В., Щебетко Н. П. Партиципаторний бюджет як основа демократичності місцевих фінансів... ..	29
Кучер Г. В. Удосконалення інституційного механізму управління державними фінансами.....	33
Стадник А. С. Антикризове регулювання банківської системи України.....	38
Фролов С. М., Савицька О. І. Визначення факторів впливу на міжнародну торгівлю регіонів України.....	42
СЕКЦІЯ 2. КОРПОРАТИВНІ ФІНАНСИ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ.....	46
Балацький Є. О. Особливості формування фінансової безпеки суб'єктів господарювання в сучасних умовах....	46
Брагіна О. С. Оцінка ефективності функції контролю при бюджетному управлінні.....	49
Кравченко О. А. О сущности понятия «финансовое планирование».....	53
Лаврик В. В. Законодавче забезпечення фінансової реструктуризації підприємств.....	57
Малиш Д. О. Огляд методичних підходів до оцінювання фінансової безпеки підприємства.....	61

Матвійчук В. І., Гегешко О. В. Практичні аспекти управління грошовими потоками підприємства.....	65
Матвійчук В. І., Манятовська Г.О., Мітченков Є.О. Удосконалення системи управління оборотними активами вітчизняних підприємств.....	70
Пігуль Н. Г., Люта О. В. Актуальні питання управління вартістю підприємства.....	74
Пожар Т. О. Фінансова безпека підприємства у сучасних умовах господарювання.....	78
Юрчишена Л. В., Горлов Є. І. Оптимізація грошових потоків як напрям удосконалення фінансової діяльності підприємств.....	81
Юрчишена Л. В., Демьохін В. І. Основні напрями запобігання банкрутства підприємств.....	86
СЕКЦІЯ 3. ФІНАНСОВИЙ РИНОК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	91
Балев В. Є. Сучасний стан страхування в Україні.....	91
Бурденко І. М. Взаємозв'язок між економічним зростанням та фінансовим сектором: теоретичні аспекти.....	94
Бухтіарова А. Г., Бочкарьова Т. О. Аналіз впливу міжнародних фінансових конгломератів на розвиток фінансового ринку України.....	97
Далевська Т. А., Пивовар В. В. Системи іпотечного кредитування.....	102
Дехтяр Н. А. Забезпечення стійкості фінансової системи України в умовах нестабільного економічного середовища.....	107
Журавка О. С. Теоретичні основи фінансової стійкості страхових організацій та фактори її забезпечення.....	111
Койло В. В. Оцінка стану державного боргу України: сучасні тенденції в умовах співпраці з міжнародними фінансовими організаціями.....	115
Колдовський А. В. Система валютного регулювання	

НБУ в умовах подальшої трансформації економіки.....	121
Кремень В. М. Системно важливі фінансові посередники на фінансовому ринку України.....	125
Лебідь О. В. Визначення відповідності валютної політики України економічним реаліям.....	128
Обравит В. І. Дисбаланси фондового ринку: сутність та основні види.....	133
Пахненко О. М. Моделі мікрофінансування в країнах з різним рівнем економічного розвитку.....	137
Рекуненко І. І. Проблеми визначення фінансової безпеки фондового ринку України.....	142
Циганюк Д. Л. Причини появи та умови еволюції фондового ринку в країнах з різним рівнем доходу.....	145
Чернега К. В. Валютне регулювання у контексті нестабільності економічного розвитку.....	149
Шірінян Л. В. Державно-приватне партнерство в страховій галузі: фонди страхових гарантій і превентивних заходів.....	152
Шкодін І. В. Деструктивний вплив центральних банків на світовий фінансовий ринок.....	155
Школьник І. О. Реальний та фінансовий сектори економіки України: проблема взаємодії.....	159
Юрчишена Л. В., Шалімова О. І. Сучасні тенденції функціонування ринку корпоративних облігацій в Україні.....	164
СЕКЦІЯ 4. БАНКІВСЬКА СИСТЕМА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ.....	169
Diakonova I. I., Shelyuk A. A. The complex model analytical support deposit bank management.....	169
Белова І. В. Простота доступу до кредитів як чинник стійкості банків країни.....	172
Буряк А. В. Стратегії розвитку банкінгу в умовах цифрової економіки.....	175
Гаркуша Ю. О. Роль банків у розвитку вітчизняних	

аграрних підприємств.....	178
Дейнека О. В. Сутність фінансового моніторингу банківської системи.....	182
Діденко І. В. Перспективи розвитку маркетингових інновацій на депозитному ринку.....	186
Закутня А. О. Контент-аналіз інфляційних звітів Національного банку України.....	189
Карчева Г. Т. Інституційна перебудова банківської системи України та підвищення її ефективності.....	193
Коваленко В. В. Достатність капіталу у забезпеченні стабільного розвитку банків України.....	197
Кривич Я. М. Бренд-маркетинг у банківській сфері.....	202
Крухмаль О. В., Криклій О. А. Проблеми розвитку кредитування в Україні.....	207
Лукін Д. А. Перспективи створення та функціонування етичних банків в Україні.....	210
Мінченко М. Г. Сучасні проблеми реалізації грошової реформи в Україні.....	215
Мордань Є. Ю. Класифікація факторів впливу на ефективність державного регулювання банківської системи.....	217
СЕКЦІЯ 5. ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ЗМІН.....	223
Бурденко І. М., Джолос А. В. Маніпулювання даними фінансової звітності: цілі, мотиви та об'єкти.....	223
Бурденко І. М., Джолос Т. В. Справедлива вартість в оцінці об'єктів обліку.....	226
Гриценко О. І. Екологічний облік в контексті складання інтегрованої звітності.....	229
Макаренко І. О. Конвергентна модель обліку, звітності й аудиту: системно-структурний підхід.....	234
Савченко Т. Г. Теорія обмежень як альтернативна концепція управлінського обліку.....	238

СЕКЦІЯ 1
ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ
РЕФОРМУВАННЯ

УДК 336.143.01

Semenog Andrii,
Ph. D.,
Sumy State University, Sumy

ASPECTS OF EUROPEAN UNION BUDGET
FORMATION

Effective functioning of any integration association cannot be without own financial resources for its development. The EU budget – is the main financial document and annual financial plan of the EU, which captures all items of revenue and expenditure of the EU. It is adopted in accordance with the specific budget principles and approved in accordance with special procedures of the EU institutions. The joint budget is the financial instrument of integration processes regulation, which implies equalization of income and financial situation of member states and supranational economic regulation. The distribution of funds is determined not according to member state's specific contribution to a common budget, but according to the role of appropriate program for socio-economic development in the EU.

Community budgetary law obeys general principles like in national budgetary law [1]: the principle of unity and budget accuracy; the principle of universality; the gross budget principle; the principle of annuality; the principle of specification; the principle of equilibrium; the principle of unit of account; the principle of sound financial management; the principle of transparency.

Annual budgets are formed on the basis of the EU

Multiannual financial framework [4] (Long-term financial plan), that is approved by the agreement between the European Parliament, the Council and the European Commission. Multiannual financial framework is adopted once for 7 years and includes annual and total volume of appropriations from the budget for priorities and expenditure items. This mechanism ensures effective planning and financial forecasting the development of the EU, compliance with budgetary discipline and balance expenditures and revenues. The European Union has its “own resources” to finance its expenditure. Legally, these resources belong to the Union. Member states collect them on behalf of the EU and transfer them to the EU budget. Own resources are of three kinds [2]:

- traditional own resources (TOR) – these mainly consist of duties: customs duties that are gained according to the common customs tariff from import of goods into the customs territory of the EU. These duties are used for non-member states; agricultural duties are paid from agricultural products import of non-member states; sugar levies are paid by member states for the storage of sugar production according;

- the resource based on value added tax (VAT). It is a uniform percentage rate that is applied to each member state VAT revenue. The tax base is calculated by the uniform and standardized method, according to which “VAT own resource” is paid at a flat rate of 0,3% of the VAT tax base of each EU state.

- the resource based on gross national income (GNI). It is formed of contributions from each state of the EU volume of GNI according to the uniform interest rate, which is reviewed annually and is calculated using the same methodology. The “GNI own resources” is the main source of the budget balancing, because according to the budgetary procedure for the planned year firstly is determined the volume of expenditures, and then is calculated the amount of revenue

needed to finance them. The total amount of own resources which are used to cover annual appropriations can't exceed 1.24% of the GNI of all of EU member states.

The budget also receives other revenue, such as taxes paid by the EU staff on their salaries, contributions from non-EU countries to certain EU programs and fines on companies that breach competition. These miscellaneous resources add up to around 1 % of the budget.

The EU budget expenditures are formed according to the priorities of European Community development [3, 4]:

1. harnessing European economic integration (the “single market”) to the broader goal of sustainable growth, by mobilizing economic and social policies;

2. strengthening the concept of European citizenship by creating an area of freedom, justice, security and access to basic public goods and services;

3. establishing a coherent role for Europe on the global stage – promotes sustainable development and contributes to civilian and strategic security.

Priorities are gathered in form of Headings. Talking about 2014-2020 multiannual financial framework the expenditures are divided into 6 headings [4]:

- **SMART AND INCLUSIVE GROWTH.** It consists of research and innovation, education, trans-European networks, social policy, economic integration policies.

- **SUSTAINABLE GROWTH: NATURAL RESOURCES.** Includes the common agricultural policy, common fisheries policy, rural development and environmental measures;

- **SECURITY AND CITIZENSHIP.** It includes justice and home affairs, border protection, immigration and asylum policy, public health, consumer protection, culture, youth, information and dialogue with citizens.

– THE EU AS A GLOBAL PARTNER. Covers all external action (“foreign policy”) by the EU. Does not include the European Development Fund.

– ADMINISTRATION. Covers the administrative expenditure of all the European institutions.

– COMPENSATIONS. Temporary heading which includes compensatory payments relating to the latest expansion of the EU.

– NEGATIVE RESERVE AND SPECIAL INSTRUMENTS.

The headings are realized in form of programs and projects. For example, within the framework SMART AND INCLUSIVE GROWTH are financed such programs and projects: European satellite navigation systems, International Thermonuclear Experimental Reactor, European Earth Observation Programme.

Taking into account the structure of the EU budget (see table 1), we can see that it is quite well balanced – total revenues are higher than total expenditures. Programs and projects that stimulate economic growth of the EU take the biggest part of expenses (87,2 %). 6 % of expenses goes on administration and 5% are used for international relations. According to the revenues structure, the biggest source is “GNI-based own resource”. It takes more than 68 % and its level depends on the economic development of EU member-states. Almost equal contributions to the budget are gathered from “VAT-based own resource” (12,3 %) and Traditional own resources (11,5 %).

According to the Treaty of European Union establishment, the European Commission carries out the budget under its own responsibility and within the designated funds.

Table 1. Comparison of EU budget's expenditures and revenues in 2014

Expenditures			Revenues		
Heading	Euro mln.	%	Form of revenue	Euro mln.	%
Smart and inclusive growth	67683	47,5	Traditional own resources	16430	11,5
Sustainable growth: natural resources	56585	39,7	VAT-based own resource	17664	12,3
Security and citizenship	1711	1,2	GNI-based own resource	99075	68,4
The EU as a global partner	7205	5,1	UK correction	-209	0,2
Administration	8819	6,2			
Compensations	29	0	Surplus from previous year	1005	0,7
Negative reserve	0,0	0			
Special instruments	465	0,3	Other revenue	9973	6,9
Total expenditure	142497	100	Total revenue	143940	100

References

1. Centre of European Innovative Studies, 2012, "Budgetary principles", Available from: http://www.cvce.eu/obj/les_principes_budgetaires-fr-3f6aa90a-486a-40c7-9a50-76ea3decdabb.html.

2. European Commission, "Budgetary system". Available from: http://ec.europa.eu/budget/explained/budg_system/index_en.cfm.

3. European Commission, 2010, "The European Union budget at a glance". Luxembourg. Publications Office of the European Union. – 15 p. Available from: http://ec.europa.eu/budget/library/biblio/publications/glance/budget_glance_en.pdf.

4. European Commission, 2013, "Multiannual financial

framework 2014–2020 and EU budget 2014 – The figures”, Luxembourg. Publications Office of the European Union. – 24 p. Available from: http://ec.europa.eu/budget/mff/index_en.cfm.

УДК332.14+336.14

Воронцова Анна Сергіївна,
аспірант,
Сумський державний університет, м. Суми

ПАРТИСИПАТИВНЕ БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНЕ ДЖЕРЕЛО ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ

В умовах реформи децентралізації в Україні, для громадян з’являється нова можливість вирішення соціально-культурних проблем через партисипативний бюджет або бюджет участі. Його суть полягає в тому, що він надає можливість громадянам міста вносити свої рекомендації та побажання при прийнятті місцевого бюджету.

Бюджети участі засновані на чотирьох основоположних принципах. До них відносяться:

- ефективний перерозподіл фінансових ресурсів на користь найбільш вразливих верств населення;
- створення нових відносин між муніципалітетами та громадянами (тобто нова форма управління);
- перебудова соціальних зв’язків і соціальних інтересів;
- запровадження нової демократичної культури і заохочення активного громадянства [2].

Вперше, технологію партисипативного бюджетування було використано в Порту-Алегрі (Бразилія) у 1989 році, після чого її стали використовувати

кожного року. Процес полягав у тому, що на народних зборах відбувалось обговорення нагальних проблем суспільства. Після чого населення обирало бюджетних делегатів як представників місцевих спільнот на бюджетних форумах та бюджетній раді. В результаті тривалих зустрічей та обговорень приймалось рішення про розподіл коштів (іноді їх називають інвестиційні фонди) на потреби міста.

Впровадження практики "бюджету участі" в Порту-Алегрі, крім вдосконалення інфраструктури: зменшило політичну напруженість у громаді; покращило культуру сплати податків жителями міста; підвищило інформованість громадян з питань використання бюджетних коштів; привело до появи практики добровільної участі громадян у реалізації проектів шляхом власних внесків; зменшило адміністративні витрати; зменшило корупцію завдяки більшій активності громади; створило нову громадянську культуру; забезпечила участь у нарадах жінок (51% від кількості учасників), тоді як раніше жінки були практично виключені зі світу політики [2].

З моменту появи цього експерименту в Порту-Алегрі, технологія бюджету участі в XXI столітті отримала широке поширення не тільки в країнах Латинської Америки, але і в Європі, Азії, Африці та Північній Америці. У всьому світі, майже 1500 муніципалітетів використали технологію бюджету участі [1]. Проте, форма використання технології партисипативного бюджету зазнала значних змін в різних країнах. Сталим залишилось те, що громадяни мають змогу впливати на бюджет міста відповідно до їх потреб.

Бюджет участі або партисипативний бюджет є однією з форм демократії участі на місцевому рівні, що забезпечує «системний механізм» залучення громадян до процесу

прийняття бюджетних рішень певної територіальної громади [4]. Головною відмінністю демократії участі від представницької демократії є те, що громадяни особисто беруть участь в управлінні територіальної громади чи держави загалом.

Основними ризиками можна вважати ймовірність ухвалення некомпетентних рішень та ефективність лише у невеликих територіальних громадах.

Бюджет участі є найбільш ефективним інструментом у прийнятті рішень на місцевому рівні, тому що мешканці не тільки визначають інвестиційні пріоритети, які будуть реалізовуватися місцевою владою, але разом творять концепцію «загального блага» для свого міста [1], що сприяє реалізації принципів соціальної справедливості.

В Україні впровадження демократії участі та партисипативного бюджету передбачено Національною стратегією сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки. Крім цього відбувається впровадження різноманітних програм по регіонах України для підвищення рівня знань громадян щодо механізму партисипативного бюджету.

Так, за підтримки фундації українсько-польського партнерства ПАУСІ наприкінці 2015 року бюджет участі запровадили Черкаси, Полтава та Чернігів. Згодом долучились Суми, Луцьк, Івано-Франківськ, Запоріжжя, Львів, Вінниця та Чернівці. Активно цікавляться досвідом колег та працюють над впровадженням Тернопіль, Житомир, Ужгород, Харків, Рівне та Київ [3].

Крім цього, активну інформаційно-просвітницьку підтримку запровадження бюджету участі в містах України підтримує ВГО «Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень» у рамках проекту агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження».

Зокрема, механізм бюджету участі в українських містах передбачає наступні кроки:

– щорічно під час формування бюджету певної територіальної громади на наступний рік виділяється частина коштів на реалізацію громадських проєктів (приблизно 1% загального бюджету);

– на конкурсній основі громадяни подають проєкти для вирішення пріоритетних проблем певної громади, та шляхом відкритого голосування визначають переможців;

– дані проєкти включаються в проєкт бюджету територіальної громади на наступний звітний період.

Крім цього, місцева влада повинна звітуватися перед громадаськістю про виконання проєктів, включених до партисипативного бюджету.

Таким чином, партисипативне бюджетування може розглядатися як альтернативне джерело бюджетного забезпечення соціально-культурної сфери в Україні. Адже, завдяки залучення громади до прийняття рішень можливо не лише ефективно використовувати державні кошти, а й вирішувати нагальні проблеми суспільства.

Список використаних джерел

1. Allegretti G. Budżet partycypacyjny: definicje i wyzwania innowacyjnego narzędzia z perspektywy praktycznej dostęp: 25 marca 2014 r. [Електронний ресурс] / G. Allegretti. – Режим доступу : http://partycypacjaobywatelska.pl/uploads/Giovanni%20Allegretti_opening_PL.pdf.

2. Sintomer Y. Learning from the South: Participatory Budgeting Worldwide – an Invitation to Global Cooperation [Електронний ресурс] / Yves Sintomer, Carsten Herzberg, Giovanni Allegretti, and Anja Röcke // Dialog Global № 25. – Режим доступу : http://www.service-einewelt.de/images/text_material-2152.img.

3. Бюджет участі: як втілюють свої ідеї українські

міста? [Електронний ресурс] / Український центр європейської політики. – Режим доступу : <http://ucerp.org.ua/doslidzhennya/byudzheth-uchasti-yak-vtiluyuyut-svoyi-ideyi-ukrayinski-mista.html>.

4. Кириленко О. Перспективи запровадження бюджету участі в Україні на основі зарубіжного досвіду / О. Кириленко, І. Чайковська // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2015. – Вип. 2. – С. 86-100. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vtneu_2015_2_9.

5. Котіна Г. М. Альтернативні технології бюджетного забезпечення територіального розвитку: імплементація світового досвіду у вітчизняну практику / Г. М. Котіна, М. М. Степура, А. Ю. Батюта // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 24. – С. 84 – 88.

УДК 336.71:330.322

Гриценко Лариса Леонідівна,

д.е.н., доцент,

Сумський державний університет, м. Суми

УЧАСТЬ БАНКІВ У ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Інвестиційна політика держави розглядається як складова фінансової політики, спрямована на забезпечення умов для довготермінового сталого розвитку національної економіки на основі використання сукупності макроекономічних підходів і рішень щодо створення сприятливого інвестиційного клімату, визначення перспективних і пріоритетних напрямків інвестування, відповідної цільової мобілізації інвестиційних ресурсів, а також загального управління процесом планування, залучення та реалізації вкладень цих ресурсів з

максимальною ефективністю.

Реформування державної інвестиційної політики в сучасних умовах вимагає впровадження системного механізму взаємодії держави з приватним сектором економіки, який включає інституційні, організаційні, фінансово-економічні та соціально-економічні важелі, спрямовані на забезпечення стимулюючого середовища на всіх етапах інвестиційного процесу як на макро-, так і на мікрорівні.

Важливою методологічною проблемою реформування інвестиційної політики України на основі взаємодії держави та бізнесу є безпосередня залежність ефективності цього процесу від здатності новоутвореного механізму інвестиційної діяльності забезпечувати ефективний розподіл витрат, вигід та ризиків між співпрацюючими сторонами державного та приватного секторів економіки. Ефективні результати в цьому напрямку можуть бути досягнуті тільки за умови чіткої координації різних заходів державного регулювання.

Концесійна форма взаємодії держави та бізнесу пов'язана з активним використанням механізмів проектного фінансування, спеціальних кредитних інструментів та схем фінансування інвестиційних потреб інфраструктурних проектів. При цьому банки безпосередньо приймають участь у фінансуванні проектів державно-приватного партнерства. В межах концесійної форми передбачено, що як державні, так і приватні банки можуть брати участь в процесі реалізації концепції державно-приватного партнерства шляхом синдикативного кредитування (декілька банків створюють тимчасовий синдикат для фінансування конкретного проекту), в даному випадку ініціатором виступають банки. Також участь банків у реалізації проектів державно-приватного партнерства може відбуватися у вигляді консорціальних

кредитів, що дозволяє залучати значні кошти на тривалий термін для фінансування інвестиційних проектів державно-приватного партнерства у кредиторів, якими виступає консорціум банків, в даному випадку ініціатором виступають інші учасники державно-приватного партнерства.

При цьому важливо відмітити, що практика фінансування масштабних інфраструктурних проектів свідчить про важливість участі банків в операціях проектного фінансування. Участь банків в інвестиційних процесах, як правило, здійснюється в умовах стабільного економічного розвитку та спрямована на отримання прибутку при допустимому рівні ризику. На сьогодні роль банківського сектору в інвестуванні економіки країни досить незначна, оскільки обсяг банківських кредитів та інвестицій знижується, погіршується ліквідність та платоспроможність підприємств. При цьому відбувається зростання кредитних та інвестиційних ризиків, що, у свою чергу, стримує інвестиційну діяльність банків та призводить, відповідно, до збільшення розміру відсоткових ставок та зменшення рентабельності виробництва.

Вирішення вказаних проблем потребує належної організації роботи з проектного фінансування, яке повинно займати важливе місце в кредитній діяльності банків. Взагалі слід зазначити, що саме створення досконалої системи проектного фінансування, з одного боку, дозволить банку підвищити свою конкурентоздатність порівняно з іншими банками і мати високий рівень доходності за проектами, а з іншого – надасть можливість ефективного вкладання коштів інвесторів у концесійні проекти.

При цьому участь банківських установ у фінансуванні стратегічних інвестиційних проектів може

бути як активною, так і пасивною. Активна робота спрямована на безпосередню участь банків у проведенні експертизи та здійсненні оціночних процедур щодо доцільності фінансування концесійних проєктів, а також контролю за реалізацією інвестиційного кредитного портфеля проєктів. Пасивна стратегія проєктного фінансування передбачає надання кредитних ресурсів за високою відсотковою ставкою та проведення тільки поточного моніторингу, тобто банк не контролює поетапного впровадження проєктів і не бере безпосередньої участі у їх реалізації.

Головними чинниками, що перешкоджають активізації банківського інвестування в концесійні інфраструктурні проєкти, є такі: високий рівень ризику інвестиційних вкладень у довгострокові концесійні проєкти в секторі інфраструктури; недостатність ресурсної бази банків; втрата можливостей залучення кредитів від іноземних кредитних інститутів та фінансових компаній; припинення міжбанківського кредитування; зниження рівня банківського капіталу та порушення фінансової стійкості банків; відсутність сформованого ринку ефективних інвестиційних проєктів та ін.

Тому доцільною є пропозиція щодо необхідності створення системи державної підтримки проєктного фінансування в Україні, оскільки держава зацікавлена в інвестуванні вкладень у проєкти державно-приватного партнерства, що спрямовані на розвиток стратегічно значущих галузей, але не має відповідного ресурсного потенціалу і не бажає втратити контроль над такими сферами господарської діяльності.

Отже, з метою залучення банківських установ та інвесторів до ефективного співробітництва та піднесення системи державно-приватного партнерства на якісно новий рівень розвитку держава повинна удосконалити механізми

державно-приватного партнерства, розробити систему визначення державних пріоритетів у контексті реалізації інвестиційної політики держави, вирішити основні проблеми, які перешкоджають активізації її розвитку.

УДК 336.02

Дехтяр Надія Анатоліївна

к.е.н., доцент,

Панасенко Аліна Анатоліївна,

студент,

Сумський державний університет, м. Суми

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

У сучасних умовах розвитку місцевого самоврядування в Україні реалізація державної регіональної політики, прийняття ефективних управлінських рішень щодо розвитку окремої території неможливе без урахування потреб та інтересів територіальної громади як основи місцевого самоврядування. Подальший соціально-економічний розвиток територій значною мірою залежать від фінансової автономії органів місцевого самоврядування, на які покладено підвищення рівня ефективності публічного управління, забезпечення розвитку регіональних секторів економіки та надання громадянам доступних та якісних суспільних благ і соціальних послуг. Проте реалії сьогодення свідчать на недостатність обсягу фінансових ресурсів направлених на виконання функцій територіальних громад у межах виконання власних компетенцій та реалізації доручених центральними органами влади повноважень.

Спроможність територіальної громади за рахунок

власних доходів покривати наявні витрати території виступає критерієм фінансової забезпеченості або фінансової стійкості місцевого бюджету.

Під фінансовою стійкістю місцевого бюджету, на нашу думку, слід розуміти такий стан бюджету, при якому функціонування територіальної громади та реалізація покладених на неї функцій і завдань здійснюється за допомогою фінансування передбачених в бюджеті витрат за рахунок власних фінансових ресурсів.

Існують різні методики дослідження стійкості місцевого бюджету, які на практиці розраховуються за допомогою відповідних коефіцієнтів.

Російським науковцем Г. Поляком запропонована класифікація рівнів фінансового стану місцевого бюджету, при цьому нормальним фінансовим станом бюджету можна вважати такий, при якому інтегральний показник фінансової стійкості бюджету становить 0,7-0,8. Найбільш бажаним є наближення такого показника до 1 [4].

Нами було проведено оцінку типу фінансової стійкості місцевого бюджету Недригайлівського району за період 2011-2015 рр. за методикою Г. Поляка. Результати проведеного дослідження дозволяють зробити висновок, що рівень самостійності місцевого бюджету Недригайлівського району протягом 2011-2015 рр. залишався кризовим та мав динаміку до погіршення. Частка закріплених та власних доходів становила близько 20-27 % у загальному обсязі доходів міста, що є негативною тенденцією. У 2015 році у розрахунку на 1 грн. загальних доходів місцевого бюджету припадало тільки 0,12 коп. власних та закріплених доходів. Окрім цього, доволі низькою є частка власних доходів у загальному обсязі доходів бюджету Недригайлівського району. За період 2011-2015 рр. даний показник коливається від 0,03 до 0,06 пунктів. У 2015 році у розрахунку на 1 грн.

загальних доходів місцевого бюджету припадало 0,04 коп. власних доходів. Щодо рівня незалежності бюджету по місцевих податках і зборах, то за період 2011-2014 рр. він є стабільним та залишається у допустимих межах.

Негативно впливає на формування фінансової стійкості місцевого бюджету зниження рівня зацікавленості влади у пошуках додаткових джерел доходу. Так, якщо даний показник мав тенденцію до зростання за період 2011-2014 рр., то у 2015 р. він становив 8,6 %. Однак, це не скоротило залежність бюджету району від інших бюджетів вищого рівня. Якщо на кожну гривню доходів району припадало близько 72 коп. трансфертів, то у 2015 році – 83 коп., що є позитивною тенденцією у функціонування місцевого бюджету. Рівень покриття витрат місцевого бюджету Недригайлівського району за рахунок власних надходжень є доволі низьким і становив у 2015 році 0,01 %, що на 1 % менше, ніж у 2011 році. Окрім цього, за аналізований період 2011-2015 рр. даний показник знаходився у критичних межах.

Проведені розрахунки інтегрального показника фінансової стійкості місцевого бюджету Недригайлівського району, які узагальнюють величини проаналізованих коефіцієнтів фінансової стійкості, вказують та підтверджують незадовільний, наближений до кризового рівня стан. Значення даного показника в середньому складає 0,1856 та має динаміку до зниження.

До основних факторів прямого й сильного впливу на інтегральний показник оцінки фінансової стійкості місцевого бюджету Недригайлівського району відносяться: – коефіцієнт самостійності місцевого бюджету, коефіцієнт незалежності та коефіцієнт зацікавленості місцевої влади у пошуку додаткових джерел доходів. Визначивши основні фактори впливу, нами було розраховано коефіцієнти кореляції, детермінації та побудовано рівняння одиничної

та множинної регресії (табл. 1).

Таблиця 1 – Результати проведених розрахунків залежності інтегрального показника оцінки фінансової стійкості місцевого бюджету Недригайлівського району від факторів впливу

X	Y	a	b	R	R ²	Зв'язок
Коефіцієнт самостійності місцевого бюджету (X1)	Інтегральний показник	0,52	0,25	0,55	0,31	середній
Коефіцієнт фінансової незалежності місцевого бюджету (X2)	Інтегральний показник	0,4	4,55	0,48	0,23	середній
Коефіцієнт зацікавленості місцевої влади в пошуку додаткових джерел доходів (X3)	Інтегральний показник	0,53	0,27	0,56	0,31	середній

Отже, інтегральний показник оцінки фінансової стійкості місцевого бюджету Недригайлівського району має сильний прямий зв'язок з усіма факторними ознаками. Однак, при цьому найбільший вплив здійснює на результативну ознаку такий фактор як коефіцієнт зацікавленості місцевої влади в пошуку додаткових джерел доходів.

Отже, показники оцінки фінансової стійкості місцевих бюджетів характеризують соціально-економічний розвиток регіону, структуру доходів і витрат місцевих бюджетів та рівень його фінансової стійкості, що дозволяє виявити слабкі місця та недоліки в організації фінансового забезпечення територіальних громад. Головним напрямом удосконалення фінансової стійкості місцевого бюджету Недригайлівського бюджету є підвищення коефіцієнтів самостійності та незалежності місцевих бюджетів шляхом

збільшення власних доходів, підвищення зацікавленості місцевої влади у пошуку додаткових джерел надходжень. Дані зміни нададуть місцевому бюджету більшої самостійності та дозволять розширити власні надходження бюджету Недригайлівського району.

Список використаних джерел

1. Західна О. Р. Дослідження стійкості фінансової системи регіонального рівня / О. Р. Західна // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2009. – Вип. 19.6 – С. 170-176.

2. Коритько Т. Ю. Методи оцінки фінансової стійкості місцевих бюджетів / Т. Ю. Коритько // Економічний простір. – 2008. – № 12/1. – С. 140-145.

3. Микитюк І. С. Фінансова стійкість та безпека місцевого бюджету / І. С. Микитюк. – Електрон. текстові дан. // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету : Науково-практ. журнал. – 2013/1. – № 1. – С. 86-97.

4. Поляк Г. Б. Бюджетная система России : научное пособие / Г. Б. Поляк. – М. : ЮНИТИ ДАНА, 2001. – 540 с.

УДК 330.1

Ісаєва Олена Володимирівна,

к.е.н., старший викладач,

Купрєєва Яна Миколаївна,

студент,

Сумський державний університет, м. Суми

ВПЛИВ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ УКРАЇНИ

Тінізація економіки є однією з вагомих причин існування бюджетного дефіциту в Україні. Вона зумовлює

структурні диспропорції та деформації соціально-економічного розвитку, гальмує процеси демократизації та євроінтеграції суспільства. Через високий рівень тінізації економіки бюджет України щорічно недоотримує мільярди гривень, які україні необхідні в сучасних умовах.

Відтік бюджетних коштів у тіньову економіку значною мірою є наслідком неефективного управління державними фінансами. Зокрема, у сфері державних фінансів нашої країни склалися умови, що сприяють тінізації економіки, а саме: державна система планування бюджету, розподіл коштів через державні закупівлі, бухгалтерський облік витрат та система державного фінансового контролю.

Поширеною є думка про те, що «приховування» коштів викликане надмірним податковим тягарем. Однак фактично в Україні податкове навантаження на середні підприємства складає 55,5%. Порівнюючи з країнами Європи, показник не є набагато вищим (наприклад, в Австрії він становить 55,5%, у Франції – 65,8%). Проте, тінізація економіки в цих країнах сягає не більше 25%, тоді як вітчизняна економіка характеризується удвічі більшим рівнем. Це є доказом того, що оподаткування не головною причиною тінізації економічного сектору.

Ряд науковців, що досліджували проблеми формування доходів бюджетів, зокрема Кривуц Ю.Н. [4] зазначає, що «історія свідчить про вирішення проблем наповнення бюджету не за рахунок збільшення кількості податків і зборів, підвищення їх ставок, а їх скорочення і зниження». Ми не поділяємо цю думку. Так, наприклад, у Греції, де податкова ставка на прибуток середніх підприємств складає 47 %, тіньовий сектор охоплює лише 25%.

Варто зазначити, що світові форуми й експерти оцінюють рівень тінізації економіки України в 55%,

вітчизняні спеціалісти – в 60%. За глобальним індексом конкурентоспроможності Україна посідає на сьогоднішній день 79-е місце. Зауважимо, що цей рейтинг складається зі статистичної інформації й опитування власників бізнесу. У 2015 році, в порівнянні з минулим роком, Україна втратила 3 позиції у рейтингу [2].

Виведення державних коштів у тіньову сферу відбувається вже на етапі планування державних витрат шляхом включення необґрунтованих та завищених витрат (штучне подорожчання проєктів). Відсутність єдиної інформаційно-аналітичної цінової бази в регіонах, а також норм і нормативів на послуги, короткі терміни розгляду бюджетних заявок під час планування державних витрат відкривають можливості для включення необґрунтованих і завищених витрат та встановлення системи «відкатів».

Іншим аспектом присутності тіньової економіки в бюджетній сфері є державні закупівлі. Ключовими причинами порушень у цій сфері є:

- складність механізму допуску потенційних постачальників до державних закупівель (наявність безлічі необґрунтованих вимог);

- відсутність системи єдиного автоматизованого контролю за всіма етапами проведення електронних державних закупівель дозволяє організаторам впливати на окремих етапах на підсумки державних закупівель та не дає змоги уповноваженим органам своєчасно відслідковувати правильність організації роботи та запобігати порушенням на всіх стадіях.

Загалом існує чотири методи оцінки рівня тіньової економіки (табл. 1).

Три з чотирьох методів (за виключенням монетарного), з використанням яких здійснюється оцінка рівня тіньової економіки, показали збільшення його рівня протягом останніх трьох років (рис. 1):

Таблиця 1 – Методи оцінки рівня тіньової економіки

[1]

Метод	Значення
“витрати населення – роздрібний товарооборот”	Згідно з алгоритмом розрахунку, цей метод визначає, що збільшення рівня тінізації економіки є наслідком того, що споживачі купляють менше товарів в легальному секторі, аніж в тіньовому. Тобто йде збільшення обсягів продажу в організованих ринках
Електричний	Даний метод порівнює приріст внутрішнього споживання електроенергії з приростом ВВП. Якщо перше переважає друге, то це свідчить про спрямування електроенергії на виробництво у тіньовому секторі
Збитковості підприємств	Цей метод є найсуперечливішим для сучасної України. Адже він включає в себе руйнування виробничих потужностей на неконтрольованих територіях. Свого піку цей рівень досягає в І кварталі кожного року
Монетарний метод	Розрахунки цього методу показують рівень довіри населення до кредитно-банківської системи

- метод “витрати населення – роздрібний товарооборот” зафіксував збільшення рівня тіньової економіки на 5 в.п. (до 63%);

- за методом збитковості підприємств збільшення рівня тіньової економіки склало 8 в.п. (до 39% від обсягу офіційного ВВП);

- електричний метод показав збільшення рівня тіньової економіки на 6 в.п. (до 45%) [1].

Аналізуючи динаміку та причини зміни обсягів на різних етапах розвитку України, необхідно зробити такі висновки:

- тіньова економіка існує поруч з легальною, вона знижує економічний рівень держави, сигналізує про неефективність апарату влади та державного регулювання, яке не забезпечує належних умов ведення бізнесу;

- тіньова економіка під час кризи дозволяє підприємствам зберігати конкурентоспроможність на ринку та забезпечує продовження виробництва;

- зміна обсягів тіньової економіки під час військових конфліктів та нестабільності у забезпеченні національної безпеки призводить до перетворення її на кримінальну сферу з одного боку, а з іншого, виступає протидією бізнесу щодо спроб його знищення.

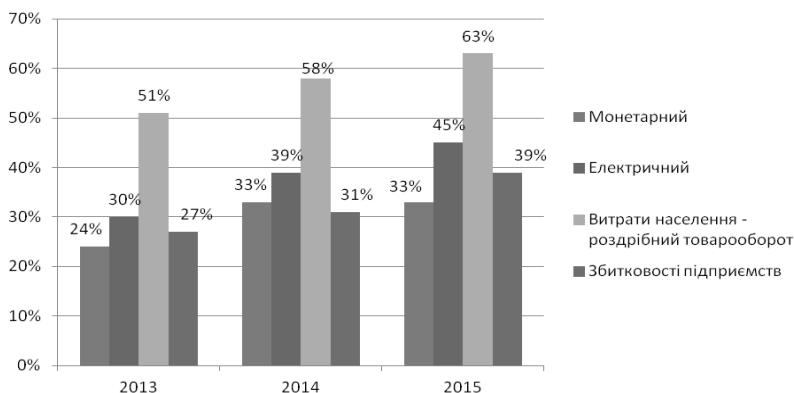

Рисунок 1 – Рівень тіньової економіки за різними методами за 2013-2015 роки [1]

Виявлення основних чинників та передумов тінізації економіки України є сутнісним підґрунтям для розробки комплексу заходів стосовно її детінізації. Реалізація такого системного комплексу заходів повинна базуватися на підвищенні ефективності управління державними фінансами на кожній стадії планування та використання бюджетних коштів.

Список використаних джерел

1. Міністерство економічного розвитку та торгівлі

України – офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/>.

2. Конкуренентоспроможність України: оцінка Всесвітнього економічного форуму (за Звітом про глобальну конкурентоспроможність 2014-2015 рр.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reforms.in.ua/>.

3. Стратегія розвитку «Україна 2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/>.

4. Кривуц Ю. Н. Уклонение от уплаты налогов порождает «грязные» деньги [Електронний ресурс] / Ю. Н. Кривуц. – Режим доступу: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/6841/2/%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%B2%D1%83%D1%86.pdf>

УДК 336.1:352(075.8)

Котенко Наталія Вікторівна

к.е.н., доцент,

Щебетко Наталія Петрівна,

студент,

Сумський державний університет, м. Суми

ПАРТИЦИПАТОРНИЙ БЮДЖЕТ ЯК ОСНОВА ДЕМОКРАТИЧНОСТІ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ

На публічний сектор економіки покладено функції, що мають на меті задовольняти потреби населення. У здійсненні цих завдань провідне місце займають місцеві органи влади, від ефективної роботи яких залежить рівень фінансово-економічного, суспільного добробуту території.

Під місцевими фінансами розуміють систему формування, розподілу й використання фінансових ресурсів для забезпечення виконання місцевими органами влади покладених на них функцій [1, с. 21].

Основною дохідної частини більшості місцевих бюджетів наразі в Україні продовжують залишатися міжбюджетні трансферти. При розподілі бюджетних коштів роботу органів місцевого самоврядування не можна назвати гнучкою. В ЗУ «Про державний бюджет» мають місце «захищені» статті бюджету. Скасовувати чи скорочувати розміри цих видатків не можна, тому що сюди входять заробітні плати працівників бюджетної сфери, кошти на харчування та ліки, оплата комунальних послуг тощо. А це стає підставою для зловживань.

В умовах євроінтеграційних процесів, що відбуваються в Україні, підвищується увага міжнародних фінансових організацій до прозорості бюджетів, корупції, підвищенню громадського контролю за виконанням місцевих бюджетів.

Протягом 24 років Європейське соціальне дослідження (ESS), започатковане Європейським науковим фондом, проводить моніторинг видів та форм участі громади у суспільному житті (табл. 1), результати якого можуть і повинні бути впровадженні на рівні територіальних громад України.

Потреби місцевого населення повинні бути прийняті до уваги при розподілі видатків на рівні місцевих органів влади.

Новим напрямком у розвитку місцевих фінансів можна вважати громадський (партиципаторний) бюджет. Ідея цього бюджету полягає у підвищенні доступу громадян до розподілу коштів з місцевого бюджету.

Участь громадськості не повинна здійснюватися за якихось особливих обставин; вона повинна бути частиною повсякденного життя громадян. Крім цього, участь громадськості не є сезонним явищем. Правом та обов'язком кожного громадянина є участь у вирішенні місцевих справ не лише під час виборів, але й у міжвиборчі

періоди. [2]

Таблиця 1 – Класифікація видів та форм громадської участі у суспільному житті [3, с. 20]

Види участі	Форми участі
Традиційна (загальноприйнята) політична участь	Голосування; участь в політичних кампаніях; звернення до політичних та державних посадовців; вступ у члени; робота чи передача засобів на потреби політичних організацій; прояв інтересу до політики; обговорення політики.
Нетрадиційна (протестна) політична поведінка	законні демонстрації, підпис петицій, бойкот продуктів; свідома відмова від покупки деяких продуктів з політичних, етнічних чи екологічних переконань
Участь в діяльності громадських об'єднань	членство, сприяння без членства, передача коштів та добровільна робота в об'єднанні
Неформальна громадська участь	Різні форми індивідуальної і групової участі в суспільному житті поза організаціями та асоціаціями
Неформальна допомога	різноманітні форми активної індивідуальної і групової допомоги іншим поза соціальними та благодійними об'єднаннями

Партиципаторний бюджет передбачає виділення відповідного відсотку коштів на потреби громади. Відсоток може обиратися кожним містом відповідно до його фінансового потенціалу.

Розвиток інституту громадських бюджетів бере свій початок ще у 1989-1997 роках. Ця модель відносин на місцевому рівні виникла у місті Порту-Алегрі й мала місце в інших містах Бразилії. Потім відбулось поширення громадського бюджету містами Латинської Америки. У 2011 році Польща прийняла досвід партиципаторного бюджету і на сьогодні більше 100 польських міст мають змогу подавати проекти до місцевих бюджетів, які їх цікавлять.

Основною перевагою участі громадян у розподілі коштів можна назвати те, що люди самі знають свої нагальні потреби, до яких влада могла раніше не прислуховуватись.

В Україні вже було запроваджено ідею партиципаторних бюджетів завдяки Фундації польсько-української співпраці ПАУСІ. Досвід у формування цих бюджетів мають Чернігів, Черкаси, Полтава.

На їх прикладі можна розробити різні моделі, які будуть підходити для кожного окремого міста. При впровадженні громадського бюджету, важливо визначити розмір коштів, які будуть надаватися громадянам для їх потреб. Важливо мати комісію, яка буде розглядати проекти, принесені громадянами. Повинен бути чітко прописаний регламент, які вимоги ставляться до проектів, що законно, а що ні. Проекти повинні бути донесені до всіх громадян міста, це можуть бути публікації в місцевій пресі, Інтернеті. Голосування за проекти має бути максимально прозорим і чесним.

Важливо зазначити, що саме місцеві органи влади повинні серйозно відноситись до проектів громадян і той проект, який буде відповідати всім необхідним вимогам і набере найбільшу кількість голосів не може бути проігнорованим.

Крім того, в Україні часто можна стикатися з такими поняттям, як апатія виборців через високий рівень корупції, громада не вірить у власні сили і те, що влада може щось робити для населення. Саме розуміння того, що кожен здатен змінити своє місто на краще може стати рушійним механізмом на шляху до підвищення ініціативності серед громадян, їх довіри до органів місцевого самоврядування, підвищення авторитету органів місцевої влади.

Для того, щоб досягти максимального задоволення

потреб суспільства, органи місцевого самоврядування повинні взаємодіяти не лише з органами виконавчої влади, а на законодавчому рівні встановлено, що вся ця взаємодія повинна охоплювати ще є громаду.

Перепоною на шляху до демократизації публічних фінансів може бути бюрократичний режим, депутати, які боятимуться втратити контроль над бюджетними коштами. Але це саме те, що має залишитися у минулому, якщо Україна прагне стати європейською державою.

Список використаних джерел

1. Місцеві фінанси: навч. посіб./ Н. І. Власюк, Т. В. Мединська, М. І. Мельник. – Львів: ЛКА, 2010.
2. Посібник з участі громадськості / Проект «Голос громадськості», Міжнародний центр перспективних досліджень. – К., 2002.
3. Участь громадськості у процесі прийняття рішень на місцевому рівні: навчально-методичний посібник / ДП «Укртехінформ» – Київ, 2013. – 250 с.

УДК 336.13

Кучер Галина Вікторівна,

к.е.н., доцент,

*Київський національний торговельно-економічний
університет, м. Київ*

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

Державний сектор відіграє значний вплив на розвиток національних економік, а в умовах світової глобалізації, й інших країн світу. Ступінь впливу визначається інтегрованістю національних економік, їх

потенціалом розвитку, стійкістю та впроваджуваною фінансово-економічною політикою.

У країнах із трансформаційною економікою відбувається зміна підходів до формування та перерозподілу фінансових ресурсів через систему державних фінансів, зокрема бюджетну систему держави; визначення частки державного сектора в економічній системі держави. Реформування бюджетної системи відображає не лише зміну строковості бюджетного планування в контексті запровадження середньострокових планів, поглиблення застосування програмно-цільового підходу (методу) та децентралізації державних фінансових ресурсів. Важливим є запровадження інституційних змін при формуванні та використанні державних фінансових ресурсів. Це позитивно вплине на перерозподіл фінансових ресурсів та дозволить вирішити питання, пов'язані з низькою ефективністю державного сектора, державних видатків, низьким рівнем соціальної захищеності громадян та високим ступенем тіньової економіки та корупції в країні.

Науковий пошук оптимальних пропорцій розподілу та перерозподілу ВВП через бюджетний механізм, компенсаційних заходів щодо подолання негативних наслідків дії внутрішніх і зовнішніх шоків з урахуванням інтеграційних та глобалізаційних процесів має враховувати національні особливості, ступінь ресурсної залежності країни, реальні показники суспільного та економічного розвитку, дефіциту бюджету та державного боргу тощо. Кожна країна розробляє та запроваджує національні моделі із врахуванням наявних і потенційних внутрішніх і зовнішніх чинників.

Нестабільність, непослідовність внутрішньої та зовнішньої політики України за роки незалежності розбалансували соціально-економічну систему та

негативно вплинули на соціально-економічні показники, економічний та людський потенціал, що в подальшому потребує корінних змін в підходах, методах, формах управління й фінансування із урахуванням позитивного досвіду провідних країн світу.

Вважаємо, що зміна центрів впливу в контексті інституційного розвитку, запровадження прозорості на усіх етапах бюджетного процесу та суспільний контроль використання коштів бюджетних та інших державних фондів дозволить удосконалити механізм управління державним сектором.

Важливим є забезпечення не лише відповідності (порівнюваності) національних та міжнародних підходів із даного питання, але й інституційне закріплення центрів відповідальності відповідно до функціональних повноважень, у тому числі щодо формування, використання фінансових ресурсів та забезпечення ефективності й результативності державних витрат. Наприклад, відображення сегменту державного сектору економіки у статистичних показниках, складових та відповідного руху фінансових потоків, що з ними пов'язані, формування та використання фондів фінансових ресурсів державного сектора на різних рівнях його управління дозволить посилити контроль за результативністю і ефективністю використання фінансових ресурсів.

Дискусії, що тривають з питань бюджетного дефіциту та управління ним, в світлі світової фінансової кризи головним чином спрямовані на вирішення проблем забезпечення циклічного балансування бюджету. Поширеним залишається підхід, що “бездефіцитний бюджет – це атрибут країни із слаборозвиненою економікою, неспроможною сформувавши надійну і ефективну систему державного кредиту... Бюджетний

дефіцит аж ніяк не можна вважати об'єктивною вимогою економічного розвитку країни” [2, С. 137]. Ми виходимо з того, що бюджетний дефіцит за певних обставин може справляти як негативний, так і стимулюючий вплив. З урахуванням останнього варто розглядати та оцінювати його як індикатор бюджетного потенціалу та джерело сталого суспільного розвитку [1].

Враховуючи запроваджені в міжнародній практиці рекомендації щодо обмеження розмірів бюджетного дефіциту для уникнення його негативного впливу на економічну систему, доцільно враховувати провідний досвід країн світу щодо посилення дієвості механізму управління державними фінансами шляхом удосконалення його інституційної складової.

Міцна економічна основа може розглядатися як запорука фінансової стабільності країни, джерело зростання фінансових ресурсів, а стратегічні напрями подолання дефіциту бюджету мають включати заходи, пов'язані з розвитком економіки, збільшенням доходів та раціональним використанням коштів та ефективністю видатків бюджетів[3].

Штучне обмеження дефіциту бюджету в умовах кризи вимагатиме або скорочення важливих видатків по забезпеченню соціальних стандартів та здійсненню державних інвестицій, або посилення податкового тиску. Разом з цим, неконтрольоване збільшення дефіциту бюджету може призвести до порушення макроекономічної стабільності, яка є необхідною умовою економічного розвитку [4]. Саме тому бюджетний дефіцит, визначений на економічно безпечному рівні, є однією із рушійних сил розвитку економіки, що дозволяє здійснювати державні інвестиції та забезпечувати необхідний рівень споживання в соціальній сфері.

За умов перерозподілу ресурсів від місцевого та

державного бюджетів до відповідних фінансових інституцій, наприклад, регіональних та державних фондів розвитку, ми можемо забезпечити ефективність і результативність державних видатків, що фінансуються через такі фонди, поживлення національного ринку цінних паперів та розглядаємо удосконалення інституційного механізму управління державним сектором не лише стосовно перерозподілу ресурсів, але й умовою зростання фінансового потенціалу держави, оскільки дозволяє збільшувати обсяги реалізації проектів, застосовувати прогресивні управлінські технології та використовувати потенціал інших фінансових надходжень, які не були задіяні раніше.

Список використаних джерел

1. Кучер Г.В. Бюджетний дефіцит як індикатор бюджетного потенціалу / Г.В. Кучер // Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 18-19 квітня 2012 р.) : тези доп. / відп. ред. І.Я. Чугунов. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. – С.46-47.
2. Лагутін В.Д. Бюджетна та монетарна політика: координація в трансформаційній економіці: Монографія / В.Д. Лагутін. – К.: Київ нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – С. 21.
3. Полозенко Д.В. Фінансова політика в умовах трансформаційної економіки України (1992–2008) / Д.В. Полозенко. – К.: ДФІ, 2008. – 392 с.
4. Фінансово-бюджетна стратегія в сучасних соціально-економічних умовах: Матеріали Науково-практичної конференції, м. Київ, 26 лютого 2009 р. / Ред. кол. І.Я. Чугунов та ін. – К.: НДФІ, 2009. – 42 с.

Стадник Антон Сергійович,
аспірант,
Національна академія державного управління при
Президентіві України, м. Київ

АНТИКРИЗОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Банківська система України знаходиться в кризовому стані, обумовленому реалізацією значної кількості зовнішніх загроз та накопичених внутрішніх дисбалансів. При цьому цілком зрозумілим є те, що більшість із них мають довгостроковий характер прояву та не можуть бути подолані без формування та реалізації комплексу антикризових заходів.

Більшість із кризових тригерів наразі формуються поза межами банківської системи глобальним політичним та економічним середовищем, факторами економічного, політичного та соціального стану в Україні, відповідно, подолання негативних наслідків їх впливу є складовою загальнодержавної антикризової економічної політики. В той же час, ряд факторів, що спричинили банківську кризу в Україні, мали внутрішнє походження та вимагали формування комплексу антикризових заходів.

Відповідно до підходу А. В. Києвича [2] всі інструменти антикризового регулювання можна поділити на дві групи:

1) інструменти, що використовуються на етапі стримування банківської кризи (обмеження на видачу банківських депозитів; тимчасовий дозвіл банкам не виконувати обов'язкові нормативи; надзвичайні заходи з надання ліквідності банкам, що зіткнулися із проблемою масової «втечі» депозитів, часто на пільгових умовах). У

зв'язку з необхідністю оперативного реагування на кризові події суб'єкти державного регулювання банківської системи обмежені у виборі інструментів антикризового регулювання, вони, як правило, є недостатньо збалансованими, системними та комплексними;

2) інструменти, що використовуються на етапі подолання наслідків банківської кризи (списання безнадійних боргів, організація управління токсичними активами під егідою регулюючих органів, продаж банків новим (у тому числі іноземним) інвесторам, заходи щодо рекапіталізації банківської системи).

На етапі стримування банківської кризи суб'єкти державного регулювання банківської системи України проводили політику, спрямовану на відновлення довіри населення та зменшення негативного впливу відтоку депозитних вкладів на ліквідність банків та їх фінансову стійкість.

Вважаємо, що дії суб'єктів державного регулювання (насамперед, НБУ) на цьому етапі були недостатньо ефективними. Про це, насамперед, свідчить вкрай низький рівень інституційної довіри до НБУ (рис. 1) з боку населення та найнижчий рівень довіри до банків другого рівня, що склав 28 % (за даними Інституту Геллапа).

Унаслідок відсутності ефективної та налагодженої системи антикризового моніторингу, формалізованих та економічно обґрунтованих антикризових заходів (зокрема, чітко визначених оптимальних меж підтримки, встановлених критеріїв життєздатності банків) та контролю за їх виконанням, НБУ було надано значно обсяги кредитної підтримки свідомо неліквідним банкам (Дельта Банк – 10,1 млрд. грн.; «Фінансова Ініціатива» – 8,4 млрд. грн.; VAB Bank – 5,5 млрд. грн.; Надра – 3,3 млрд. грн.; Брокбізнесбанк – 2 млрд. грн.), не вживались вчасні заходи щодо реструктуризації

Банківських портфелів.

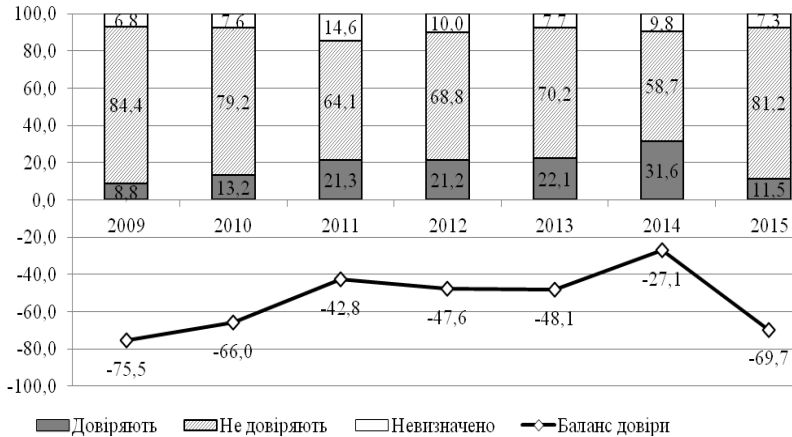

Рисунок 1 – Динаміка індексу інституційної довіри до НБУ протягом 2009-2015 рр. Станом на початок року, % [3]

Наслідком цього стало масове виведення неплатоспроможних банків з ринку, у результаті чого підприємства реального сектору втратили близько 82 млрд. грн. обігових коштів; страхові компанії та учасники ринку кредитної кооперації втратили близько 2 млрд. грн. ліквідних коштів, якими мали забезпечувати виплати застрахованим і постраждалим особам, а також вкладникам кредитних спілок; інвестиційні фонди та недержавні пенсійні фонди втратили близько 1 млрд. грн. ліквідних коштів; бюджети різних рівнів втратили приблизно 25 млрд. грн. (без урахування коштів, витрачених на докапіталізацію державних банків за 2014-2016 рр.) [1].

На етапі подолання банківської кризи в Україні мають запроваджуватись системні заходи, що мають довгостроковий характер, та спрямовані на відновлення

нормального функціонування фінансових ринків, банківської системи, очищення балансів банку від токсичних активів тощо.

У контексті цього на перший план виходить питання модернізації системи регулювання (як інституційної, так і інструментальної складової) на національному та наднаціональному рівнях, запровадження регуляторних інновацій.

У разі належного рівня ефективності вжитих заходів має бути відновлено здатність банківської системи управляти потоками приватних капіталів та забезпечувати здатність надавати кредитну підтримку реальному сектору економіки.

На нашу думку, наразі суб'єкти регулювання банківської системи України не перейшли до розуміння необхідності формування комплексної системи подолання наслідків банківської кризи, вжиті заходи та використаний інструментарій мають фрагментарний характер. Відповідно, відновлення здатності банківської системи України виконувати притаманні їй функції на належному рівні не відбулось.

Список використаних джерел

1. Бізнес втратив 82 млрд. грн. Через банкрутство 77 банків [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://finbalance.com.ua/news/Biznes-vtrativ-82-mlrd-hrn-cherez-bankrutstvo-77-bankiv-u-2014-2016-rr>.

2. Киевич А.В. Регулирование банковской системы: методические подходы, порождающие проблемы [Електронний ресурс] / А.В. Киевич // Российское предпринимательство. — 2010. — № 8-2 (165). — с. 109-113. — Режим доступу: <http://bgscience.ru/lib/6251/>.

3. Соціологічні зрізи українського суспільства (моніторинг соціально-економічних очікувань населення:

2005–2014 рр.) : наукова доповідь / [Балакірева О.М., Серета Ю.В., Дмитрук Д.А. та ін.] ; НАН України ; ДУ “Ін-т екон. та прогнозув. НАН України”. – К., 2015. – 78 с.

УДК 911.3

Фролов Сергій Михайлович,

д.е.н., професор,

Савицька Оксана Іванівна,

асистент,

Сумський державний університет, м. Суми

ВИЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА МІЖНАРОДНУ ТОРГІВЛЮ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Значним стимулом на світовому ринку капіталів, робочої сили та товарів виступає міжнародна торгівля. Вона безпосередньо впливає на розвиток будь-якої країни, оскільки обсяги експорту та імпорту держави відображаються на рівні розвитку національної економіки та процесі глобалізації до світової економіки. Тому важливо відповідати поставленим вимогам на ринку міжнародної торгівлі, що забезпечить можливість ефективного підтримання економіки країни. Так, у глобалізованому світі досягнення економічного росту залежить від ступеню інтеграції вітчизняних підприємств та їх продуктів у світову економіку, державної підтримки інноваційного та конкурентоспроможного виробництва, підвищення рівня професійної підготовки на ринку зайнятості, наявності макроекономічного та інституціонального середовища сприяння соціальному розвитку та досягненню соціальної справедливості у суспільстві [1].

Для економіки України міжнародна торгівля може бути рушійною силою у процесі її розвитку. Проте,

нарощення обсягів експорту та імпорту можуть спричиняти різні наслідки для вітчизняного господарства, що можуть мати як позитивний, так і негативний ефект на економіку країни. Так, значне зростання та переважання імпорту може спричинити залежність країни від світових цін, поступово витіснити вітчизняну продукцію іноземною, що призведе до скорочення національного виробництва. Проте нарощення обсягів експорту може призвести до експортної залежності від кон'юнктури на світовому ринку, зростання вартості імпортової продукції. Останні роки є досить складними для українських товаровиробників у конкурентній боротьбі з європейськими підприємствами. Причиною яких є значна кількість факторів починаючи від матеріального та фінансового стану суб'єктів міжнародної торгівлі, а саме тих експортерів, що знаходяться у різних регіонах країни та закінчуючи якісними та кількісними вимогами світового ринку до товарів та послуг. Такі чинники змушують країну переорієнтовувати свої підприємства до виконання посередницьких послуг, здійснювати продаж сировини чи робочої сили, що у свою чергу гальмує розвиток економіки країни.

На сьогоднішній день особливого значення у світовій практиці та економіці України набуває політика децентралізації влади. Вона передбачає здійснення перерозподілу повноважень та обов'язків від органів центрального управління до місцевих органів самоуправління. Таким чином, економічні питання країни мають бути розділені та максимально вирішені на місцях, тобто у своїх регіонах, які повинні самостійно формувати, регулювати та розвивати власний фінансовий потенціал.

Через ефективне регулювання та контроль за здійсненням міжнародної торгівлі у регіонах, що спрямований на економічний та соціальний розвиток,

виникає можливість досягнення фінансово-економічного стану для регіонів та країни. Проте, реалізація зазначених умов потребує виявлення факторів впливу на показники експортно-імпоротної діяльності регіону, стимулювання чи стримування яких дасть змогу підвищити його економічний потенціал.

У науковій літературі велика увага приділяється факторам впливу на міжнародну торгівлю. Їх групують за різними ознаками, пропонують класифікувати, проте однозначний підхід у виокремленні ключових факторів впливу на міжнародну торгівлю, до якого схилялась думка більшості авторів поки що відсутня.

Вважаємо за доцільне представити власне бачення, щодо факторів впливу на формування показників міжнародної торгівлі в країні. Узагальнюючи теоретичні здобутки вчених пропонуємо поділити усі фактори на 4 групи, відповідно до місця їх формування. Їм відповідає 4 рівні формування: рівень підприємства, регіональну, країни та світу. На рівні підприємства основними факторами впливу є організаційні, ресурсні та соціально-психологічні. На рівні регіону: географічні, природні, соціально-економічні, виробничі, науково-технічні, інституційні. Рівень країни включає правові, фінансово-економічні, геополітичні, політичні та соціальні фактори. Правові, фінансово-економічні, історичні, політичні, соціально-психологічні та технологічні фактори визначені на світовому рівні. Такий розподіл факторів впливу полегшить розуміння та виявлення першопричини їх прояву та дасть можливість використання ефективних інструментів і методів, щодо розробки зовнішньоторговельної політики в країні.

Такий підхід дозволить об'єктивно визначити можливі ризики та загрози для міжнародної торгівлі, що можуть виникати на різних рівнях формування та швидко і

якісно приймати ефективні управлінські рішення щодо їх запобігання. Враховуючи отримані дані місцеві органи влади мають можливість застосовувати фінансові інструменти та важелі, що будуть стимулювати фактори впливу на регіональному рівні. Таким чином, опосередкований вплив на міжнародну торгівлю в конкретному регіоні дозволяє забезпечити гнучке реагування на зміни в економічних процесах регіону та зміцнити його конкурентні позиції на світовому ринку. Завдяки чому, з'являється можливість підвищити рівень фінансового стану регіону і визначити його слабкі і сильні сторони, потенційні небезпеки у процесі міжнародної торгівлі та виявити існуючі можливості для його розвитку в країні.

Список використаних джерел

1. Дудченко В. Ю. Аналіз тенденцій посткризового відновлення світової торгівлі / В. Ю. Дудченко // *Problems of social and economic development of business: Collection of scientific articles*. Vol. 1 – Publishing house «BREEZE», Montreal, Canada, 2014. – P. 49–55.

СЕКЦІЯ 2 КОРПОРАТИВНІ ФІНАНСИ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ

УДК 336.748.12

Балацький Євген Олегович,
д.е.н., доцент,
Сумський державний університет, м. Суми

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сучасні умови функціонування суб'єктів господарювання характеризуються високим ступенем невизначеності, динамічністю, наявністю великого обсягу екзогенних та ендогенних загроз. Забезпечення фінансово-економічної безпеки для підприємств України стало базовою умовою їх існування. Тривале перебування української економіки у стані фінансово-економічної кризи зумовило нестійкість фінансового стану переважної більшості підприємств, неефективність діяльності, що й визначило низький рівень їх фінансової безпеки. Про необхідність якісно нових підходів в економічній сфері зазначається і у новій редакції Стратегії національної безпеки України [1]. Зважаючи на потенційну циклічність негативних причинно-наслідкових зв'язків у забезпеченні фінансової безпеки підприємств, її існування є можливим за рахунок гнучкості механізму та послідовності довгострокової реалізації системи заходів, спрямованих на забезпечення здатності протистояти несприятливим зовнішнім впливам.

Головною метою стратегії фінансової безпеки є забезпечення достатньої фінансової спроможності сталого

поточного та стратегічного розвитку суб'єкта підприємництва, зростання його вартості, збільшення прибутків і доходів [2]. Послідовність побудови стратегії забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва повинна включати наступні етапи:

– визначення періоду дії стратегії. На даному етапі визначають існування сталості тенденцій розвитку підприємства залежно від ендогенних та екзогенних факторів, існування взаємозв'язків між окремими параметрами його стану та діяльності, існування часових лагів у причинно-наслідкових зв'язках між параметрами підприємства;

– дослідження екзогенних факторів впливу на рівень фінансової безпеки, базовими елементами якого є якісна та кількісна оцінка екзогенних факторів впливу на фінансову безпеку підприємств та визначення стійкості підприємства до цих впливів. Проблемою є те, що у великій частині ці фактори є нечіткими та не піддаються точній кількісній оцінці [3]. Захист від зовнішнього середовища, де діють чинники макроекономічного характеру, включаючи стан та напрямки розвитку загальноекономічних інтересів держави, кон'юнктури фінансового та фондового ринків, розвитку фінансово-кредитної системи держави, впливу міжнародних фінансово-економічних інститутів, розвитку інфраструктури фінансових інститутів тощо – вимагає створення системи моніторингу з метою об'єктивного аналізу та оцінки тенденцій і наслідків макроекономічних процесів [1];

– формування системи цілей стратегії, визначення їх ієрархії, внутрішніх взаємозв'язків. Результатом має стати система стратегічних нормативів, які характеризуватимуть рівень фінансової безпеки і відповідатимуть особливостям функціонування підприємства в конкретно-економічних умовах. Перелік можливих стратегічних нормативів рівня

фінансової безпеки, що визначається без врахування впливу екзогенних чинників, може бути різноманітним, залежати від позиції підприємства, особливостей кон'юнктури у даний момент часу тощо;

– часове структурування стратегії, що поділяється на дві відносно відокремлені ланки – визначення можливості біфуркацій у зовнішньому та внутрішньому середовищі підприємства. Як правило, агресивне економічне середовище є таким не тільки за рахунок великої кількості деструктивних впливів, а й унаслідок високої імовірності глибоких структурних змін. При можливості передбачати такі зміни, їх слід враховувати при визначенні часової структури періоду реалізації стратегії. Так само необхідно враховувати можливості суттєвих змін в організації і русі фінансових потоків підприємства. Часове структурування стратегії завершується формуванням часової розгортки значень індикаторів рівня фінансової безпеки за підперіодами реалізації стратегії;

– останній етап реалізації стратегії передбачає її конкретизацію у часовому та функціональному аспектах. По-перше, необхідним є обґрунтування принципів засад політики управління підприємством з огляду на необхідність одночасного забезпечення високого рівня фінансової безпеки. Така вимога може накладати досить жорсткі обмеження стосовно управління окремими аспектами діяльності підприємства. По-друге, необхідною є часова конкретизація тактики управління підприємством.

Варіантів послідовності побудови стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства існує широка різноманітність. Обираючи будь-який з них необхідно враховувати особливості функціонування підприємства та особливості зовнішнього економічного середовища, проте перш за все – змістову і часову синхронізацію елементів стратегії.

Список використаних джерел

1. Стратегія національної безпеки України, затв. Указом Президента України № 287/2015 від 26. 05. 2015 р. [Електрон. ресурс] // Режим доступу – <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.
2. Воробйов Ю. М. Фінансова безпека організацій рекреаційної сфери / Ю. М. Воробйов, О. Г. Блажевич // Науковий вісник: Фінанси. Банки. Інвестиції. – 2010. – № 2. – С. 12-19.
3. Біломістна І. І. Стратегія забезпечення фінансової безпеки промислових підприємств України / І. І. Біломістна, Е. І. Грохольська // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики: Зб. наук. праць. – Вип. 2 (11)/2011. – Харків, 2011. – С. 103-111.
4. Мартюшева Л. С. Методологічні основи організації фінансової безпеки підприємства/ Л. С. Мартюшева // Фінансовий простір. – 2011. – № 1. – С. 85-90.

УДК 338.24:336.148.003.13

Брагіна Ольга Сергіївна,

здобувач,

Одеський національний політехнічний університет,

м. Одеса

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІЙ КОНТРОЛЮ ПРИ БЮДЖЕТНОМУ УПРАВЛІННІ

Конкурентоспроможність і успішність діяльності торговельних підприємств безпосередньо залежить від ефективності виконуваних ним функцій. Однією з найбільш важливих функцією бюджетного управління на торговельних підприємствах є функція бюджетного контролю. Будь-яке торговельне підприємство не зможе ефективно функціонувати і розвиватися без чітко

сформованої системи контролю.

Аналіз існуючих літературних джерел з питань бюджетування та бюджетного управління дає можливість судити про доцільність здійснення дослідження бюджетного контролю, як однієї з найбільш важливих функцій бюджетного управління, що дозволяють своєчасно виявляти виникаючі відхилення з метою їх своєчасного усунення.

Бюджетний контроль є однією з функцій бюджетного управління без якої в повній мірі не можуть бути реалізовані всі інші функції (бюджетне планування, бюджетна організація, бюджетна мотивація). Бюджетний контроль забезпечує наявність зворотного зв'язку в системі управління підприємством та виступає одним з головних інструментів вироблення політики та прийняття рішень, що забезпечує нормальне функціонування підприємства і досягнення ним поставленої мети, як в короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі [1].

Розробка критеріїв або індикаторів ефективності бюджетного контролю базується на складових ефективності: дієвості і результативності. Дієвість означає, що контрольні процедури впливають на об'єкт контролю, результативність – що це вплив позитивний. Одним з критеріїв бюджетного контролю є його гнучкість, що пов'язано з необхідністю його своєчасного реагування на зміни [1].

Ефективність бюджетного управління визначається за наступними індикаторами: своєчасність формування бюджетів, якість формування бюджетів, відсутність подій ризику або стан їх мінімізації.

Контроль виконання бюджету, що є складовою частиною бюджетного процесу, являє собою моніторинг фінансово-господарської діяльності підприємства в контексті досягнення бюджетних показників.

Бюджетний контроль базується на чотирьох основних принципах:

1. Принцип темпоральності визначає, що контроль виконання бюджету здійснюється множинно і паралельно в часі на базі відповідного звітним інтервалах інформаційного забезпечення.

2. Принцип об'єктивності висуває вимоги системності і цілісності до інформаційного забезпечення, на базі якого здійснюється контроль виконання бюджету.

3. Принцип порівнянності обумовлює необхідність однозначної ідентифікації господарських операцій та їх параметрів, що природно включає вимогу наявності єдиного бюджетного класифікатора.

4. Принцип відповідальності – принцип персональної відповідальності керівників структурних підрозділів при формуванні, затвердженні та подальшому виконанні бюджету в рамках компетенцій, визначених регламентом [2].

Найважливішою причиною необхідності існування бюджетного контролю є те, що будь-яке торговельне підприємство повинно мати здатність своєчасно фіксувати свої помилки і виправляти їх до того, як вони зашкодять досягненню його цілей.

Процес здійснення бюджетного контролю доцільно здійснювати в кілька етапів [3]:

1. Встановлення норм і нормативів окремо за кожним бюджетом. Характерною особливістю даного етапу є необхідність встановлення тимчасових рамок і конкретність норм і нормативів.

2. Оцінка результатів, досягнутих по кожному бюджету. Характерною особливістю даного етапу є визначення масштабу відхилень, вимірювання відхилень, а також формування і оцінка інформації для формування рішення про виявлене відхилення.

3. Проведення коригувань в тому випадку, якщо досягнуті результати істотно відрізняються від встановлених норм і нормативів. Даний етап передбачає прийняття одного з двох можливих варіантів рішень: перегляд норм і нормативів, або усунення відхилень.

Ключовим показником, який свідчить про ефективність існуючої системи бюджетного контролю торговельного підприємства є рівень і динаміка фінансових результатів підприємства. Хороші результати дають можливість припускати, що система контролю на підприємстві оптимізована, а це дає можливість успішно розвиватися підприємству в подальшому і розраховувати на позитивний фінансовий результат в майбутньому.

Відповідно до результатів дослідження можна зробити висновок, що досягнення успішності функціонування і розвитку торговельного підприємства неможливо без ефективної системи бюджетного контролю. Ефективно розроблена і реалізована система бюджетного контролю дасть можливість досягати підприємству поставлених цілей.

Список використаних джерел

1. Латипова Л. В. Контроль як функція управління / Л. В. Латипова // Економіка та управління у XXI ст: тенденції розвитку. – 2011. – Т. 3. – С. 197-201.

2. Бутинець Т.А. Внутрішній контроль: елементи організації системи / Т. А. Бутинець // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Економічні науки. – 2008. – № 1 (43). – С. 28.

3. Горелік О.М. Характеристика ефективного управлінського контролю. Електронний ресурс [режим доступу]: <http://center-yf.ru/data/Menedzheru/Funkciya-kontrolya.php>.

Кравченко Ольга Алексеевна,
д.э.н., доцент,
Государственный экономико-технологический
университет транспорта, г. Киев

О СУЩНОСТИ ПОНЯТИЯ «ФИНАНСОВОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ»

Трудности функционирования в рыночной экономике обуславливают необходимость изучения будущего, прогнозирования его и, по-возможности, планирования для обеспечения эффективного функционирования и целенаправленного развития предприятий всех форм собственности. При этом планирование не является обязательным инструментом управления ресурсами предприятий. Поэтому очень часто планированием начинают заниматься только при угрозе возникновения кризисных ситуаций в производственной, сбытовой, инвестиционной, финансовой и других сферах деятельности. Это является справедливым и для украинских предприятий, интерес которых к планированию, в том числе и финансовому, начинает постепенно возрождаться на фоне кризисных тенденций в национальной и мировой экономике.

Несмотря на то, что финансовое планирование не является принципиально новым инструментом управления финансовыми ресурсами для отечественных предприятий, актуальной остаётся проблема определения его сущности в условиях рыночной экономики. Сложность этой проблеме добавляет то, что финансовое планирование является элементом теории финансов и представляет собой не только интерпретацию категории финансов, но и неразрывно связано с её управленческим аспектом. С

одной стороны, финансовое планирование является формой проявления содержания и выполнения финансами функций денежного распределения и контроля. С другой стороны, оно является частью процесса планирования производственно-экономической деятельности предприятий. Таким образом, финансовое планирование является подсистемой корпоративного планирования, объектом которой выступают финансовые ресурсы, отношения и пропорции.

Современные подходы к определению сущности финансового планирования сформировались в рамках неоклассической парадигмы и характеризуются определенным формализмом, что связано с естественнонаучным идеалом исследования, исторически присущим неоклассической теории [2, с. 13]. Процесс финансового планирования происходит в рамках гипотетико-дедуктивной модели познания, которая предусматривает построение прогнозов и дальнейшую разработку финансовых планов на основе чётко определенного и заранее заданного набора предпосылок. В рамках этих предпосылок проводится логически строгий формальный анализ, на основе которого делаются выводы о будущих состояниях экономического агента (предприятия) [1, с. 29].

Характерными особенностями финансового планирования с позиций неоклассической теории являются: а) отсутствие системной информации о внешних условиях функционирования предприятий; б) прогнозирование осуществляется на основе принципа, что будущее является продолжением прошлого; в) планирование направлено на достижение экономическим агентом состояния равновесия; г) основное внимание уделяется планированию объёмов и структуры ресурсов, необходимых для максимизации прибыли;

д) достаточно жёсткая система ограничений при построении оптимизационной модели планирования.

Несмотря на то, что методологические основы финансового планирования сформировались в рамках неоклассической парадигмы и не претерпели существенных изменений с учётом развития эволюционной институциональной экономической теории [3], не существует единого согласованного подхода к определению сущности финансового планирования. Основываясь на анализе существующих публикаций, можно выделить шесть основных подходов к определению сущности финансового планирования как инструмента управления финансовыми ресурсами предприятий.

Подход 1. Финансовое планирование как инструмент управления собственно финансовыми ресурсами предприятий. При данном подходе финансовое планирование представляет собой процесс оценки текущей потребности в финансовых ресурсах для обеспечения непрерывного процесса производства и дальнейшего социально-экономического развития предприятия, а также определения источников их покрытия.

Подход 2. Финансовое планирование как инструмент определения оптимального соотношения распределения доходов корпорации. При данном подходе финансовое планирование рассматривается как инструмент выявления внутренних резервов предприятий и обеспечения необходимого предварительного контроля над созданием и рациональным использованием финансовых ресурсов.

Подход 3. Финансовое планирование как инструмент оценки источников получения финансовых ресурсов и направлений их использования для обеспечения хозяйственной деятельности. При таком подходе финансовое планирование рассматривается как процесс определения объёма финансовых ресурсов по источникам

формирования и направлениям их целевого использования согласно с плановых производственных показателей.

Подход 4. Финансовое планирование как инструмент сохранения финансового равновесия корпорации. Финансовое планирование позволяет выбрать наиболее выгодный вариант развития, избежать излишних «непроизводительных» затрат, свести к минимуму вероятность текущего дефицита денежных и приравненных к ним средств.

Подход 5. Финансовое планирование как инструмент обеспечения развития корпорации. Финансовое планирование – это планирование всех доходов и направлений расходования денежных средств предприятия для обеспечения его развития. При таком подходе основной акцент делается на стратегическом финансовом планировании и обеспечении развития в будущем.

Подход 6. Финансовое планирование как инструмент ограничения рисков снижения финансовой устойчивости. Однако ограничение рисков снижения финансовой устойчивости корпорации можно рассматривать лишь как одну из задач, которую достаточно условно можно решить при разработке финансового плана.

При этом большинство исследователей отмечают, что финансовое планирование является отражением стратегии развития предприятия, направленное, с одной стороны, на предупреждение ошибочных действий в сфере финансов, а с другой стороны, – на выявление и использование внутренних резервов. Целью его осуществления является обеспечение соответствия между источниками финансовых ресурсов и потребностями в них. В то же время основной акцент делается на ценности финансового планирования как инструмента оперативного управления, не рассматривая его роль в обеспечении целенаправленного развития предприятий. Это не только

сужает сферу применения финансового планирования, но и негативно влияет на «желание» заниматься им, на «доверие» к полученным результатам и, как следствие, на его привлекательность.

Обобщая выделенные подходы, можно определить финансовое планирование как процесс выработки эффективных решений по управлению доступными финансовыми ресурсами по источникам формирования и направлениям использования для обеспечения устойчивого функционирования предприятия (корпорации, отрасли) в краткосрочной и долгосрочной перспективе с учётом целей его развития.

Список использованных источников

1. Аакер Д. А. Стратегическое рыночное управление / Д. А. Аакер ; пер. с англ. Под ред. Ю. Н. Каптуревского [6-е изд.]. – СПб. : Питер, 2002. – 544 с.

2. Блауг М. Методология экономической науки, или как экономисты объясняют / М. Блауг. – М. : Вопросы экономики, 2004. – 416 с.

3. Кравченко О. О. Фінансове планування та прогнозування з позицій неокласичної, інституційної та еволюційної парадигм / О. О. Кравченко // Економічний форум. – 2012. – № 1. – С. 18–28.

УДК: 658.16

Лаврик Володимир Володимирович,
аспірант,
Сумський державний університет, м. Суми

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

На сьогодні більшість українських підприємств

потребують кардинальних структурних змін системи господарювання. Значна частина підприємств характеризується неефективним внутрішнім механізмом управління, відсутністю або низьким рівнем інновацій, недостатнім фінансовим контролем за розподілом ресурсів, що не дозволяє вирішувати проблеми підприємства і ставить під загрозу його існування. Забезпечення фінансової стабілізації та підвищення рівня прибутковості господарській діяльності як в короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі є першочерговим завданням, що може бути забезпечено шляхом реструктуризації.

Фінансова реструктуризація займає особливе місце в діяльності підприємства та передбачає комплекс заходів впроваджених керівництвом на покращення фінансового стану підприємства за рахунок ефективного управління власним капіталом, інвестиціями та заборгованістю.

В українському законодавстві на сьогодні існують, доповнюючи один одного, такі нормативно-правові документи у сфері реструктуризації підприємств: Положення про порядок реструктуризації підприємств, затверджене наказом Фонду державного майна України від 12.04.2002 № 667 [5], Методичні вказівки щодо проведення реструктуризації державних підприємств, затверджені наказом Міністерством економіки України від 23.01.98 № 9 [6], Типовий план реструктуризації та досудової санації підприємств від 27.06.2007 № 353 [7], Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.92 № 2344-XII [3], Закон України «Про банкрутство» від 30.06.1999 № 784-XIV [4]. Розроблений у 2015 році Кабінетом Міністрів України проект закону «Про фінансову реструктуризацію» був прийнятий 14.06.2016 р. під № 1414-VIII, дав можливість визначити умови та

порядок проведення процедури добровільної фінансової реструктуризації боржника та особливості проведення процедури досудової санації боржника із вжиттям заходів [2].

Вивчаючи законодавчу базу та теоретичні напрямки наукових досліджень, на наш погляд, фінансова реструктуризація підприємства – це система комплексних заходів впроваджених керівництвом на покращення фінансового стану підприємства за рахунок ефективного управління власним капіталом, інвестиціями та заборгованістю.

Так, фінансова реструктуризація в Законі «Про фінансову реструктуризацію» здійснюється з метою:

- сприяння відновленню господарської діяльності боржників, які перебувають у критичному фінансовому стані, шляхом реструктуризації їх заборгованості та/або їх господарської діяльності;
- підтримки стабільності фінансової системи;
- забезпечення доступу боржників до фінансування для відновлення їх господарської діяльності [2].

Фінансова реструктуризація підприємства, з одного боку, може бути складовою частиною загальної реорганізації, тому що неможливо провести будь-які зміни, не зачепивши фінанси, а з іншого боку, вона може здійснюватися як самостійний напрямок реорганізації, як засіб стратегічних фінансових перетворень, попередження банкрутства і підвищення рівня платоспроможності [1].

І тому, одним з основних процесів проведення реструктуризації на підприємстві – є фінансова реструктуризація, яка в подальшому впливатиме на процеси планування, організації, реалізації та забезпечення контролю перетворень на підприємстві. Чітке правове усвідомлення змісту фінансової реструктуризації підприємства необхідне для формулювання нових

параметрів пошуку фінансового оздоровлення підприємства з метою запозичення значних ресурсів для техніко-технологічного оновлення, змін у виробничих структурах, впровадження інновацій тощо.

Список використаних джерел

1. Базилінська О.Я. Управління фінансами підприємств: фінансова реструктуризація і конкурентоспроможність підприємств [Електронний ресурс] / О.Я. Базилінська. – Режим доступу : http://lukyanenko.at.ua/_ld/1/182.pdf. – 04.06.2011.

2. Закон України «Про фінансову реструктуризацію» від 14.06.2016 № 1414-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1414-19>.

3. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від № 2344-XII від 14.05.92 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.

4. Закон України «Про банкрутство» від 30.06.1999 № 784-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/784-14>.

5. Наказ Фонду державного майна України від 12.04.2002 № 667 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0414-02>.

6. Наказ Міністерством економіки України від 23.01.98 № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0187-98>.

7. Типовий план реструктуризації та досудової санації підприємств від 27.06.2007 № 353 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0718-08>.

Малиш Дмитро Олексійович,
аспірант,
Сумський державний університет, м. Суми

ОГЛЯД МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах перманентної нестабільності фінансової системи України, постійних змін законодавчої бази, що регулює діяльність суб'єктів господарювання важливого значення набуває забезпечення фінансової безпеки підприємства (далі – ФБП). Фінансова безпека підприємства – це такий стан фінансових ресурсів підприємства, який забезпечує поглинання (абсорбацію) зовнішніх та внутрішніх економічних шоків за рахунок сформованого запасу фінансової міцності та захищає інтереси стейкхолдерів підприємства.

Проблему оцінювання рівня ФБП розглядають широке коло науковців, якими напрацьовано ряд підходів. Зокрема найбільш поширеними є: підхід, заснований на визначенні рівня фінансової стійкості підприємства, індикаторний, агрегатний, ресурсно-функціональний, вартісний, підхід, що базується на визначенні ймовірності банкрутства, підхід, що базується на оцінюванні грошових потоків, програмно-цільовий підхід, тощо [1, 2].

Більшість наукових досліджень в сфері ФБП як правило базуються на переліку стандартних показників, що характеризують фінансовий стан підприємства. Підтвердженням цього є і підходи щодо визначення категорії ФБП, які можна згрупувати в три групи, а саме: ФБП як певний фінансовий стан, чи стан фінансових ресурсів, що дуже близько за змістом; ФБП як результат

керованості процесів, а отже можливість розробляти і реалізовувати фінансову стратегію, спрямовану на захищеність інтересів; ФБП – як можливість або здатність нейтралізувати загрози. Перелік показників, як правило в більшості випадків відрізняється незначною кількістю додатково введених показників.

Найбільш поширеним є підхід, коли в основу визначення рівня ФБП закладаються відносні показники фінансової стійкості підприємства, а саме: коефіцієнт фінансової незалежності (автономії), коефіцієнт фінансового левериджу, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт фінансування, тощо. На наш погляд такий підхід звужує оцінювання рівня фінансової безпеки до рівня фінансової стійкості підприємства, що не дозволяє враховувати цілий ряд загроз як зовнішнього так і внутрішнього характеру.

Слід окремо звернути увагу на застосування методики визначення ФБП через прогнозування банкрутства. Досить часто прогнозування банкрутства є невід'ємною складовою оцінювання фінансової стійкості підприємства, особливо, якщо в результаті аналізу останньої з'ясується, що підприємство має нестійкий або кризовий стан, в такому випадку прогнозування банкрутства є доповненням та більш поглибленим вивченням проблем фінансової стійкості підприємства. Сама по собі фінансова стійкість підприємства характеризує перспективну платоспроможність, то очевидно, що нестійкий фінансовий стан чи кризовий фінансовий стан є ознакою формування неплатоспроможності підприємства. Але слід підкреслити, що оцінювати ФБП в умовах, коли підприємство знаходиться в кризовому стані вже пізно, оцінювання ФБП та розробка системи заходів щодо захисту від можливих зовнішніх та внутрішніх загроз повинна носити в першу

чергу превентивний характер.

Використання індикаторного методу найчастіше передбачає оцінювання декількох груп показників, які частіше за все дублюють ключові групи показників фінансового стану підприємства, а саме ліквідності, фінансової стійкості (платоспроможності), ділової активності, рентабельності. Відмінностями в методиках визначення ФБП є набір показників, які включають до вказаних груп. Як правило, інформація для оцінювання береться з даних фінансової звітності підприємств, але такий підхід більш доречний для зовнішніх користувачів інформації. Якщо розглядати питання визначення рівня ФБП з точки зору менеджменту підприємства то використання даних фінансової звітності має ряд недоліків, а саме фінансова звітність формується максимум щоквартально, стандартно ж раз на рік. Дані із звіту про фінансовий стан (балансу) підприємства носять статичний характер та, в залежності від особливостей діяльності підприємства, можуть суттєво відрізнятись в різні проміжки часу. Розрахований на їх основі інтегральний показник відображає рівень ФБП лише на дату формування фінансової звітності, і виходячи з вище викладеного не зрозуміло чим він відрізняється від інтегрального показника, що характеризує фінансовий стан підприємства.

Окремо слід відмітити дослідження Пономаренко О.Е., яка оцінювання рівня ФБП пропонує здійснювати шляхом застосування кластерного аналізу з використанням нечітких множин [4]. Зокрема автор пропонує «формування ефективної оцінки рівня ФБП здійснювати за комплексом кількісних та якісних показників зовнішньої і внутрішньої ФБП за чотирма сферами формування стратегії: сфера забезпечення зростання дохідності капіталу підприємства, сфера формування фінансових

ресурсів підприємства, сфера забезпечення фінансової стабільності підприємства та нейтралізування ризиків та інвестиційно-інноваційна сфера».

Дещо вирізняється за своєю методикою підхід Матвійчука Л.О., оскільки, базуючись на показниках фінансового стану підприємства (47 індикаторів), він наводить їх групування з точки зору складових фінансової безпеки, вирізняючи бюджетну, кредитну, фондову, банківську, інвестиційну, грошову, страхову та фінансово-технологічну складову. В даному випадку частина індикаторів, віднесених до різних складових характеризує одні і ті ж напрямки використання фінансових ресурсів підприємства, але під різними кутами зору, що може викривляти, отриманий в результаті інтегрований показник ФБП [3].

Водночас визначення рівня ФБП, на нашу думку безпосередньо пов'язано з рівнем фактично сформованого операційного та фінансового левериджу на підприємстві, та розрахованого на їх основі виробничо-фінансового левериджу та відповідно визначеного рівня бізнес-ризиків. Крім того, відштовхуючись від існуючого рівня операційного та фінансового левериджу необхідно приймати і рішення в межах стратегічного фінансового менеджменту. Якщо підприємство поєднує одночасно значний операційний та фінансовий леверидж то навіть незначні коливання на товарному чи фінансовому ринку можуть різко збільшити загрози ФБП. Оцінювання ФБП через використання ключового показника – запас фінансової міцності (в абсолютній формі), та коефіцієнту запасу фінансової міцності для проведення порівняльного аналізу з станом фінансової безпеки інших підприємств дозволяє враховувати практично всі об'єкти фінансового менеджменту, що робить забезпечення ФБП системним процесом.

Список використаних джерел

1. Кальченко О.М. Методичні підходи до оцінювання фінансової безпеки підприємства / О. М. Кальченко, Я. С. Андросенко // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2015. – № 2 (2). – С. 244-250.

2. Ковальчук Н.О. Підходи щодо оцінювання фінансово-економічної безпеки вітчизняних підприємств / Н. О. Ковальчук, А. Г. Корбутяк // БізнесІнформ. – 2014. – № 10. – С. 249-255.

3. Матвійчук Л. О. Методика визначення рівня фінансової безпеки машинобудівних підприємств / Л. О. Матвійчук // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 5 (119). – С. 109 – 114.

4. Пономаренко О.Е. Використання нечітких множин при оцінці рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання промисловості / О.Е. Пономаренко // БізнесІнформ. – 2012. – № 9. – С. 109 – 113.

УДК 658.168

Матвійчук Вікторія Іванівна,

к.е.н., доцент,

Гегешко Олена Вікторівна,

студент,

Донецький національний університет імені Василя

Стуса, м. Вінниця

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Господарська діяльність будь-якого підприємства нерозривно пов'язана з рухом коштів і супроводжується надходженням та витратою коштів, які обслуговують практично всі аспекти операційної, інвестиційної і

фінансової діяльності. Тому важливе значення має дослідження стану грошових потоків підприємства. Від якості та ефективності управління грошовими потоками підприємства залежить не тільки його стійкість в конкретний період часу, а й можливість подальшого розвитку, досягнення фінансового успіху на довгострокову перспективу.

Концептуальні та методичні аспекти проблематики грошових потоків висвітлено у наукових роботах таких українських вчених, як А. Поддєрьогін, І. Бланк, О. Терещенко тощо, та зарубіжних вчених: Ю. Бріггема, Б. Койла, Е. Долана, Д. Лептона, Т. Райса та інших.

Метою роботи є виявлення практичних аспектів управління грошовими потоками на підприємстві. Управління грошовими потоками необхідно розглядати як послідовний процес постановки завдань та їх виконання, що побудований на попередньому вивченні та всебічному аналізі грошових потоків підприємства.

Для дослідження використано дані фінансово-економічного стану ПАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К», м. Дніпропетровськ» [1].

Продукція «Кондитерської фабрики «А.В.К», м. Дніпропетровськ» користується значним попитом на внутрішньому та зовнішньому ринках. Компанія експортує свою продукцію в 20 країн близького та дальнього зарубіжжя, що закріплює позиціонування компанії як сильного національного виробника [2]. «Кондитерська фабрика «А.В.К», м. Дніпропетровськ» займає друге місце в Україні у виробництві солодощів. Її частка на ринку кондитерських виробів та шоколаду становить 18% [3].

Динаміка та структура чистого руху грошових коштів ПАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К», м. Дніпропетровськ» наведена на рис. 1.

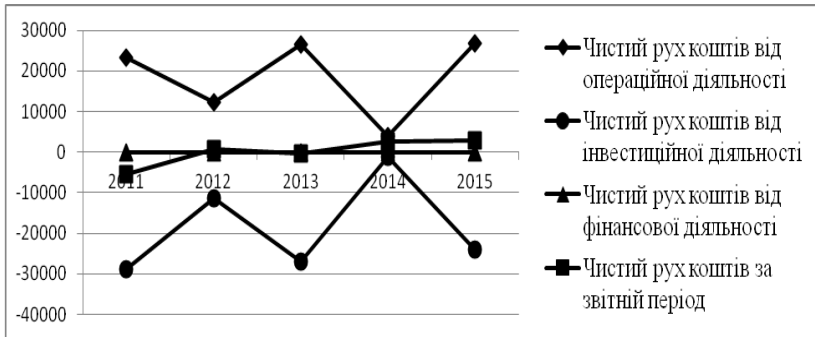

Рисунок 1. Динаміка та структура чистого руху грошових коштів ПАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К», м. Дніпропетровськ» за 2011-2015 рр.

Рух грошових коштів у результаті операційної діяльності має позитивне значення, в результаті інвестиційної та фінансової – від’ємне, що свідчить про високий рівень якості управління підприємством. Такий висновок обумовлюється тим, що підприємство направляє грошові кошти, отримані від операційної діяльності, на придбання необоротних активів (оновлення основних засобів, вкладення в нематеріальні активи, здійснення довготермінових інвестицій). Від’ємне значення чистого руху коштів від фінансової діяльності в 2011-2015 рр. можна пояснити витратами на сплату дивідендів за привілейованими акціями. В 2011 р. та 2013 р. чистий рух грошових коштів мав від’ємні значення, така ситуація склалася за рахунок значного відтоку коштів на здійснення інвестиційної діяльності. Ці кошти були направлені на розширення виробничої діяльності і в майбутньому такі вкладення можуть принести позитивний ефект і додаткові прибутки.

Таким чином, аналіз динаміки та структури грошових потоків підприємства протягом 2011-2015 років виявив, що

грошові потоки є нерівномірними і мають тенденцію до покращення.

Для підтвердження таких висновків було здійснено аналіз руху грошових коштів на підставі показників їх ефективності та ліквідності (табл. 1).

Таблиця 1 – Результати аналізу руху грошових коштів ПАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К», м. Дніпропетровськ» за період 2013-2015 рр.

Показник	Рік			Відхилення 2015 р. до 2013 р., +/-
	2013	2014	2015	
Коефіцієнт ліквідності грошового потоку	0,98	3,1	1,12	0,14
Коефіцієнт ефективності грошового потоку	-0,01	2,1	0,12	0,13
Коефіцієнт достатності чистого грошового потоку	-0,12	-0,62	-0,17	-0,05

Результати проведених розрахунків підтверджують висновок про покращення грошових потоків за аналізований період. Стан грошових потоків є на рівні нормативних показників. Але частина показників ефективності дещо відхиляються від загальноприйнятих, тому підприємству необхідно вжити заходи, спрямовані на оптимізацію грошових потоків.

Окрім розрахунку показників ефективності та ліквідності, управління грошовими потоками вимагає постійного моніторингу процесу визначення рівномірності і синхронності формування позитивного і негативного грошового потоків в розрізі окремих інтервалів звітного періоду, який наведено на рис. 2.

З рисунку бачимо, що позитивний і негативний грошові потоки в аналізованому періоді досить добре збалансовані за тимчасовими інтервалами. Це можна пояснити результативною політикою управління грошовими потоками ПАТ «Кондитерська фабрика

«А.В.К», м. Дніпропетровськ» та вчасним реагуванням на зміни в структурі грошового потоку.

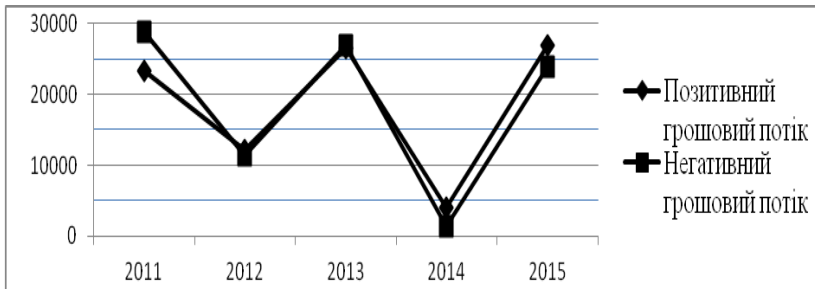

Рисунок 2. Динаміка притоку та відтоку грошових коштів ПАТ «Кондитерська фабрика «А.В.К», м. Дніпропетровськ» за період 2011-2015 рр.

Таких результатів підприємство досягло завдяки оптимізації грошових потоків, основними цілями якої є: забезпечення збалансованості обсягів грошових потоків, забезпечення синхронності формування грошових потоків у часі, забезпечення зростання чистого грошового потоку підприємства.

Таким чином, управління грошовими потоками є важливим елементом фінансової політики підприємства.

За результатами дослідження практичних аспектів управління грошовими потоками можна зробити висновок, що для успішного функціонування та забезпечення фінансової рівноваги підприємство повинно прагнути до максимізації чистого грошового потоку, оптимізації структури грошових потоків та збалансування надходжень і витрат шляхом проведення постійного моніторингу руху грошових коштів та аналізу показників їх ефективності.

Список використаних джерел

1. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://smida.gov.ua/>.
2. Офіційний сайт кондитерської компанії «АВК» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://avk.ua/ua/>.
3. Сучасне дослідницьке агентство NewGen Research [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://new-gen.com.ua/>.

УДК 336.63

Матвійчук В.І.,

к.е.н., доцент,

Манятовська Г.О., Мітченков Є.О.,

студенти,

Донецький Національний Університет імені Василя Стуса,

м. Вінниця

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розвиток ринкових відносин в Україні, сучасна соціально-економічна ситуація зумовили підвищення важливості функції управління на підприємстві. Сьогодні все більше підприємств, намагаючись вистояти в кризових умовах, змушені вдосконалювати систему раціонального управління фінансовими ресурсами, основна частина яких використовується для формування оборотних активів підприємства. Управління оборотними активами є важливим елементом реалізації ефективного фінансового менеджменту підприємства. Фінансовий стан підприємства прямо залежить від того, наскільки обґрунтованими є розмір, склад і структура оборотних активів підприємства,

відповідно до особливостей його функціонування.

Особливостям управління оборотними активами підприємств присвячено роботи таких вітчизняних та зарубіжних учених, як І. Бланк, І. Голдун, Л. Забара, Г. Крамаренко, І. Лученок, Н. Проскуріна, Р. Сайфулін, Є. Стоянова, В. Шелудько, А. Шеремет, Є.Брігхем [1]. Однак існує ще ряд методичних та практичних питань, які потребують розвитку та адаптації до сучасних економічних умов. До таких питань можна віднести удосконалення системи управління оборотними активами вітчизняних підприємств в сучасних соціально-економічних умовах України.

Для визначення пріоритетних напрямів управління оборотними активами вітчизняних підприємств проаналізовано питому вагу окремих видів оборотних активів в загальному складі активів підприємств виноробної галузі (рис.1) [3].

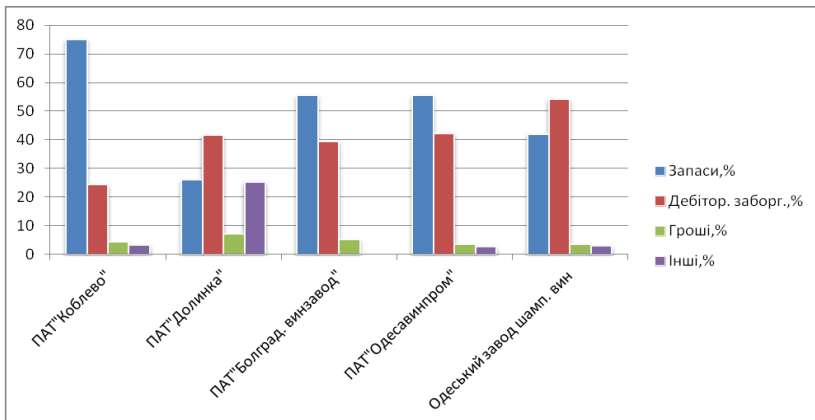

Рисунок 1. Питому вагу видів окремих видів оборотних активів у загальному обсязі оборотних активів підприємств станом на 2015 рік

Найбільшу питому вагу у складі оборотних активів аналізованих підприємств займають запаси та дебіторська заборгованість. Важливо, щоб темпи росту дебіторської заборгованості не перевищували темпів росту виручки від продажу товарів. Оскільки це може призвести до «замороження» грошових коштів, появи простроченої заборгованості, в результаті чого, кількість ліквідних активів підприємства різко знизиться [2]. Ефективність управління запасами прямо впливає на можливість безперебійного функціонування підприємства та задоволення попиту на продукцію.

Для забезпечення ефективного удосконалення системи управління оборотними активами підприємств процес оптимізації управління має здійснюватись не лише в межах конкретного виду активу, а в комплексі та на кожному етапі управління (табл. 1).

Таблиця 1 – Напрями удосконалення системи управління оборотними активами підприємств на кожному етапі управління

Етап управління	Заходи щодо оптимізації управління
1. Аналіз оборотних активів підприємства в попередньому періоді	<ul style="list-style-type: none"> - визначення достатності забезпечення підприємств оборотними активами з огляду на специфіку діяльності; - пошук резервів підвищення ефективності використання оборотних активів (ефективність праці, втрати робочого часу, обсяги виробництва продукції).
2. Вибір політики формування оборотних активів	<ul style="list-style-type: none"> - врахування особливостей діяльності підприємства, його виробничих можливостей та ризиків відносно кожного з підходів до формування; - оптимальним є помірний підхід, який задовольняє наявні потреби та забезпечує створення нормальних страхових резервів для типових випадків збою операційного циклу.
3. Оптимізація обсягу оборотних	- скорочення необґрунтованих розмірів запасів сировини та матеріалів;

активів	<ul style="list-style-type: none"> - запровадження принципу безвідходного виробництва, що підвищить ефективність використання наявних ресурсів; - розробка планів обсягу оборотних активів на майбутні періоди.
4. Оптимізація співвідношення постійної та змінної частин оборотних активів	<ul style="list-style-type: none"> - розрахунок максимальної та мінімальної змінної частини оборотних активів - формування плану обсягів постійної та змінної частин оборотних активів відповідно до сезонних коливань, які пов'язані з діяльністю підприємства
5. Забезпечення необхідної ліквідності оборотних активів	<ul style="list-style-type: none"> - скорочення обсягів простроченої дебіторської заборгованості - реструктуризація безнадійної дебіторської заборгованості - формування обґрунтованого обсягу запасів
6. Забезпечення рентабельності оборотних активів	<ul style="list-style-type: none"> - використання тимчасово вільних фінансових ресурсів на короткострокові фінансові інвестиції
7. Мінімізація втрат оборотних активів в процесі їх використання	<ul style="list-style-type: none"> - попередження браку на виробництві - забезпечення належних умов зберігання запасів сировини, матеріалів, готової продукції - визначення оптимального співвідношення розміру грошових ресурсів в національній та іноземній валюті, з врахуванням коливання курсу валют.
8. Вибір форм і джерел фінансування оборотних активів	<ul style="list-style-type: none"> - використання власних джерел та прихованих резервів збільшення прибутку підприємства - вибір джерела фінансування за принципом мінімального ризику

Об'єктивна необхідність вдосконалення системи управління оборотними активами вітчизняних підприємств виноробної галузі зумовлена втратою значної частки власного оборотного капіталу в умовах складної економічної ситуації в Україні. Управління найбільш вагомими видами оборотних активів підприємств, такими як, дебіторська заборгованість та запаси, забезпечення обґрунтованих джерел їх фінансування потребують

застосування якісно нових стратегічних підходів та методів, які здатні підвищити рівень фінансового менеджменту на підприємстві та забезпечити його кредитоспроможність, інвестиційну привабливість, що і виступає предметом наступних досліджень.

Список використаних джерел

1. Ефективне управління оборотними активами як механізм фінансового оздоровлення підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/NPM/Economics/10_10_zabara.doc.htm.

2. Основні завдання управління оборотними активами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/103097-101-osnovn-zavdannya-upravlnnya-oborotnimi-aktivami.html>.

3. База даних емітентів цінних паперів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://smida.gov.ua/db>.

УДК 336.34

Пігуль Наталія Георгіївна,

к.е.н., доцент,

Люта Ольга Василівна,

к.е.н., доцент,

Сумський державний університет, м. Суми

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УПРАВЛІННЯ ВАРТІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Ключовим критерієм сталого розвитку підприємства є його вартість, оскільки вона відображає сукупну характеристику фінансових показників діяльності підприємства та забезпечує інтереси різних учасників ринкових відносин. В сучасних економічних умовах все

більша кількість суб'єктів господарювання, приймаючи різні управлінські рішення, керуються фактором створення вартості. Розглядаючи декілька альтернативних рішень, вибір робиться на користь того рішення, яке при інших рівних умовах дає більший приріст вартості компанії. Відповідним чином формуються стратегічне бачення й планування на підприємстві. Актуальність управління вартістю підприємства зростає через посилення конкурентної боротьби підприємств за капітал інвесторів. Окрім того, необхідність управління вартістю підприємства продиктована сучасними вимогами до ведення бізнесу, які висуваються до топ-менеджерів підприємств [2].

Управління вартістю підприємств є складовою частиною менеджменту, що спрямована на максимізацію вартості підприємства у процесі розроблення та прийняття обґрунтованих стратегічних та оперативних рішень.

Процес впровадження системи управління вартістю підприємства в загальному вигляді включає наступні етапи: оцінку вартості підприємства, аналіз факторів впливу на вартість суб'єкта господарювання, розробка шляхів збільшення вартості підприємства.

У вітчизняній практиці оцінки вартості підприємства найбільшого поширення дістали три методичні підходи: витратний, дохідний і ринковий. Кожен методичний підхід базується на відповідних прийомах оцінки та використовує свій специфічний інструментарій, а також дозволяє підкреслити певні характеристики об'єкта. Проте пріоритети щодо використання того чи іншого підходу зумовлені цілями оцінки вартості підприємства, можливостями інформаційної бази, особливостями ринкових відносин та іншими макро- і мікроекономічними факторами. За результатами оцінки, отриманими шляхом використання різних методів, визначаються переваги і

недоліки кожного з них. Методи порівнюються за такими критеріями: можливість задовольнити дійсні наміри продавця і покупця; якість інформації, на основі якої виробляється аналіз; здатність методів враховувати кон'юнктурні коливання і вартість грошей [3]. Слід зазначити, що при розрахунку вартості підприємства на практиці за інших рівних умов виникають наступні проблеми:

– використання одного методу розрахунку, як правило, не розкриває усіх аспектів вартості підприємства (знижує чи завищує кінцевий результат);

– у випадку використання декількох методів, як правило, виникають значні розбіжності значень отриманих результатів.

На нашу думку, застосування комплексної оцінки вартості підприємства на основі поєднання трьох методичних підходів дозволяє усунути однобічність оцінки та більш реально визначити ринкову вартість підприємства.

Важливим етапом управління вартістю підприємства є аналіз факторів, що визначають зміну вартості підприємства. Вірне їх визначення допомагає менеджерам у двох аспектах. По-перше, керівникам підрозділів та персоналу це допомагає зрозуміти, яким чином вони створюють та максимізують вартість. По-друге, це дозволяє встановити пріоритетність факторів вартості та визначити, куди в першу чергу потрібно направити чи перемістити ресурси. При побудові ефективної моделі управління вартістю повинні враховуватися як зовнішні так і внутрішні фактори. Зовнішні факти це ті, що виникають незалежно від волевиявлення менеджменту підприємства, а внутрішні фактори, пов'язані з діями менеджменту, галузевою специфікою самого підприємства. До зовнішніх факторів відносять рівень

конкуренції в галузі, надійність постачальників, нормативні акти, що видаються державою, загальноекономічну ситуацію в країні. Внутрішні фактори включають зокрема цінову політику підприємства, стан виробничих потужностей та ін. [4].

Система управління вартістю підприємства включає розробку рекомендацій щодо збільшення вартості підприємства. Для максимізації вартості підприємства необхідно впроваджувати ряд заходів, спрямованих на досягнення наведеної мети, а саме здійснювати управління активами підприємства, його власним та позиковим капіталом, а також доходами та витратами.

Отже, ефективне управління вартістю підприємства дозволить вчасно виявити та адекватно оцінити приховані резерви зростання вартості суб'єкта господарювання, формувати життєздатні стратегії розвитку, підвищити його інвестиційну привабливість та конкурентоспроможність.

Список використаних джерел

1. Афанасьєва Т.А. Управління вартістю підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/afanaseva-ta-upravlinnya-vartistyu-pidpriemstva/>.

2.Єфремова Л. В., Алєйнікова Н. М. Особливості використання методичних підходів з оцінки при визначенні ринкової вартості підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.business-inform.net/pdf/2013/6_0/284_288.pdf

3.Говорушко Т. Формування системи факторів вартості підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///D:/Dawnload/Tiru_2013_36_6%20\(1\).pdf](file:///D:/Dawnload/Tiru_2013_36_6%20(1).pdf).

Пожар Тетяна Олександрівна,
к.е.н., доцент,
Сумський державний університет, м. Суми

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА У СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Сучасний стан економіки України характеризується нестабільною політичною ситуацією, стрімкими змінами у фінансовій сфері, мінливістю законодавства, погіршенням соціальної ситуації в країні. Все це обумовлює необхідність розробки кожним суб'єктом господарювання дієвої системи фінансової безпеки, яка забезпечить мінімізацію загроз фінансовій стійкості підприємства, сприятиме формуванню позитивних результатів його діяльності і таким чином забезпечить безпеку подальшого функціонування.

Дослідженням питань фінансової безпеки підприємства займалися у своїх працях такі вчені як: Бланк І. О., Бердар М., Горячева К. С., Єпіфанов А. О., Єрмоленко О. А., Єрмошенко М. М., Журавка О. С., Козак Л. С., Кудрицька Ж. В., Лаврова Ю. В., Пономаренко О. Е., Самбурина Н. С., Шелест В. В., Чібісова І. В. та інші.

Фінансова безпека підприємства як поняття характеризується науковцями по-різному. Так, Бланк І. А. зазначає, що фінансова безпека підприємства – це кількісно і якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього й внутрішнього характерів, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії й створюють необхідні передумови фінансової підтримки

його стійкого зростання в поточному й перспективному періодах [1].

Шелест В. В. наголошує, що фінансова безпека підприємства – це такий фінансовий стан, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх впливів, дозволяє забезпечити ефективну діяльність підприємства за рахунок оптимального залучення майна, переданого установниками в управління в довгостроковому періоді [4].

Горячева К. С. стверджує, що фінансова безпека підприємства – це фінансовий стан, який характеризується, по-перше, збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, котрі використовуються підприємством, по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, по-четверте, забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи [2].

Самбуріна Н. С. розглядає фінансову безпеку підприємства, як стан захищеності від загроз, що виникають у процесі його функціонування та розвитку, як суб'єкта фінансових відносин [3].

Водночас усі науковці впевнено стверджують, що фінансова безпека підприємства є складовою економічної безпеки. До основних завдань фінансової безпеки можна віднести мінімізацію та запобігання ризиків і загроз, уникнення банкрутства та забезпечення розвитку підприємства.

Загрози фінансовій безпеці підприємства поділяються на зовнішні та внутрішні. При цьому, як зовнішні, так і внутрішні загрози, що впливають на безпеку суб'єктів господарювання, для кожного з них можуть бути різними.

До зовнішніх загроз відносяться такі загрози, які не

залежать від діяльності підприємства, а саме: наявність кризових ситуацій в країні або світі, недосконала нормативно-правова база, рівень інфляції, коливання валютних курсів, біржових індексів, несприятливі умови кредитування підприємств, зависокі відсоткові ставки по кредитам, відсутність інвестицій, природні катаклізми, війни та інше.

Внутрішні загрози обумовлені передусім діяльністю самого суб'єкта господарювання, кваліфікацією керівництва, фінансовою політикою та стратегією розвитку підприємства. Так, до внутрішніх загроз фінансовій безпеці можна віднести наступні: помилки та прорахунки при розробці стратегії розвитку, управлінні підприємством, низький рівень кваліфікації керівництва та персоналу, виробництво неконкурентоспроможної продукції, низька ліквідність активів підприємства, недоліки в роботі відповідних підрозділів підприємства (маркетингових служб, відділів планування, постачання, бухгалтерії, тощо), недосконала організація роботи підрозділів безпеки, витік стратегічної фінансової інформації, недотримання договірних зобов'язань та інше.

Для забезпечення успішної діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, уникнення зовнішніх та внутрішніх загроз на підприємстві необхідно обов'язково подбати про його фінансову безпеку. Фінансова безпека підприємства повинна вчасно плануватись і прогнозуватись кожним власником, що сприятиме ефективному використанню фінансових ресурсів, забезпеченню розвитку підприємства та його стійкому зростанню.

Отже, фінансова безпека підприємства у сучасних умовах господарювання – це діяльність по управлінню ризиками та захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз задля стабільного розвитку суб'єкта

господарювання, що вимагає комплексного підходу, та зростання його фінансових результатів як на теперішній час так і в перспективі.

Список використаних джерел

1. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, Эльга, 2006. – 776 с.

2. Горячева К. С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки / К. С. Горячева // Економіст. – 2003. – № 8. – С. 65-67.

3. Самбуріна Н. С. Аналіз фінансової складової безпеки підприємства [Електронний ресурс] / Н. С. Самбуріна // Економічні науки 3 : Фінансові відносини. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/NIEK_2006/Economics/3_17583.doc.htm.

4. Шелест В. В. Управління фінансовою безпекою довірчого товариства / В. В. Шелест // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 3. – С. 181-184.

УДК 658:336

Юрчишена Людмила Вікторівна,

к.е.н., доцент,

Горлов Євген Ігорович,

студент,

Донецький національний університет імені Василя Стуса,

м. Вінниця

ОПТИМІЗАЦІЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ЯК НАПРЯМ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Досягнення підприємством стабільного зростання забезпечується через розвиток і оптимізацію всіх ланок і

сфер економічної діяльності суб'єкта господарювання. Але брак фінансових ресурсів в умовах постійної зміни технології виробництва, розширення або згорання обсягів випуску продукції, призводить до трансформації джерел формування грошових ресурсів. У зв'язку з цим важливого значення набуває оптимізація грошових потоків, що дозволяє підприємству координувати рух і оптимізувати склад грошових ресурсів для забезпечення фінансово-господарської діяльності необхідними засобами, з метою досягнення максимальної віддачі від їх використання. Адже саме оптимізація грошових коштів забезпечує безперервність і скорочення фінансового і операційного циклів, поточну і абсолютну ліквідність, знижує ризик неплатоспроможності тощо.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Вивченням теоретико-методологічних основ грошових потоків та питаннями їх оптимізації займалися такі українські та російські вчені як: Гудзенко, І. С., Лігоненко Л.О., Бланк И. А., Горбунов А.Р. та інші.

Метою дослідження є визначення особливостей оптимізації грошових потоків як напряму удосконалення фінансової діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо оптимізацію грошових потоків, як один із найважливіших важелів вдосконалення фінансової діяльності підприємства.

Грошовий потік підприємства являє собою сукупність розподілених по окремих інтервалах розглянутого періоду часу надходжень і виплат грошових коштів, що генеруються його господарською діяльністю, рух яких пов'язано з факторами часу, ризику і ліквідності

Під оптимізацією грошових потоків підприємства слід розуміти комплекс методів і засобів управління організацією економічних відносин, на основі яких відбувається рух грошових потоків для досягнення

встановлених цілей.

Оптимізацію грошових потоків слід розглядати як послідовний процес постановки завдань та їх виконання, котрий включає реалізацію таких етапів [1]:

- планування та прогнозування грошових потоків і складання відповідних внутрішніх фінансових документів (бюджет грошових потоків, а також плановий звіт про рух коштів, платіжний календар та ін.);

- імплементація бюджету грошових потоків, що є невід’ємною складовою системи бюджетів на підприємстві, як процес його безпосереднього дотримання при організації операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства;

- контролінг виконання бюджету грошових потоків та планових показників звіту про рух грошових коштів;

- корегування планових величин відповідно до зміни зовнішніх і внутрішніх умов реалізації бюджету грошових потоків.

Оптимізація грошових потоків передбачає вибір найкращих форм їх організації на підприємстві з урахуванням умов та особливостей здійснення господарської діяльності.

Важливою передумовою оптимізації грошових потоків є їх визначення відповідно до основних видів діяльності підприємства, вивчення факторів, які впливають на їх об’єм, та методів їх оптимізації [2]. У таблиці наведено оптимізацію грошових потоків відповідно до видів діяльності підприємства (табл. 1).

Ефективні механізми управління фінансовими потоками дозволяють в повному обсязі реалізувати цілі і завдання, які стоять перед системою управління, і сприяють результативному здійсненню функцій цього управління.

Впровадження основних елементів системи

управління фінансовими потоками на підприємстві слід розглядати як один з головних чинників підвищення ефективності будь-якої фінансово-господарської діяльності. Постійний кругообіг фінансових потоків на підприємстві призводить до безперервних змін, як в джерелах їх формування, так і в їх розміщенні, а це впливає на результативність і платоспроможність підприємства.

Таблиця 1 – Методи оптимізації грошових потоків

Грошовий потік від виду діяльності	Метод оптимізації
Операційна діяльність	<ul style="list-style-type: none"> • метод оптимізації в часі; • метод оптимізації поточних товарних запасів – модель Уілсона; • метод управління ліквідністю (залишком грошових коштів на розрахунковому рахунку) – модель Баумоля-Тобіна
Фінансова діяльність	<ul style="list-style-type: none"> • метод максимізації чистого грошового потоку; • метод оптимізації середнього залишку грошових активів модель Міллера – Орра
Інвестиційна діяльність	<ul style="list-style-type: none"> • метод оптимізації за обсягами; • метод визначення оптимізації залишку грошових активів – модель Стоуна

Ефективність оптимізації фінансових потоків підприємства забезпечується реалізацією ряду принципів, основними з яких є [3]: інтегрованість із загальною системою управління; комплексний характер формування управлінських рішень; високий динамізм управління; варіативність підходів до розробки окремих управлінських рішень; орієнтованість на стратегічні цілі розвитку підприємства; принцип інформативної достовірності; принцип забезпечення збалансованості; принцип забезпечення ефективності; принцип забезпечення ліквідності. Система управління грошовими потоками

організована з урахуванням цих принципів, створює основу ефективного використання грошових ресурсів підприємства.

Висновки. Таким чином, для покращення фінансової діяльності, підвищення його платоспроможності, підприємству необхідно, враховуючи специфіку галузі та конкретні умови діяльності, розробити та здійснити комплекс заходів основним серед яких є, безумовно, оптимізація грошових потоків. Оскільки управління грошовими потоками є важливою ланкою вдосконалення фінансової діяльності підприємства. Від якості управління грошовими потоками залежить подальший розвиток підприємства та кінцевий результат його фінансово-господарської діяльності.

Список використаних джерел

1. Поддєрьогін А. М. Ефективність управління грошовими потоками підприємства / А. М. Поддєрьогін, Я. І. Невмержицький // Фінанси України. – 2007. – №11. – С. 119-127. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2007_11_12.

2. Васюк Н. В. Управління, аналіз та оптимізація грошових потоків: теорія і методологія / Н. В. Васюк // Вісник Дніпропетровського університету. – Серія «Економіка». – 2011. – № 5(4). – С. 114–150.

3. Пешкова О. П. Системний підхід до визначення основних елементів управління фінансовими потоками підприємства / О. П. Пешкова. // Вестник ТИУиЭ. – 2011. – С. 21–26.

4. Нагайчук В. В. Управління грошовими потоками підприємства / В. В. Нагайчук // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014. – Вип. 1. – С.245-249.

Юрчишена Людмила Вікторівна,

к.е.н., доцент,

Демьохін Вячеслав Ігорович,

студент,

Донецький національний університет імені Василя Стуса,

м. Вінниця

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ

При тривалій фінансовій кризі на підприємстві, що поглиблюється, та хронічній неплатоспроможності, підприємство може бути об'явлене банкрутом.

В основі концепції банкрутства лежить просте правило вільного ринку: у конкурентному середовищі мають виживати ті підприємства, діяльність яких є ефективнішою і товари яких знаходять попит у споживачів. За таких умов, подолання банкрутства підприємства стоїть особливо гостро, адже достовірною і своєчасною реакцією на дію негативних факторів дозволяє сформулювати відповідну фінансову політику та розробити заходи, спрямовані на підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, зростання платоспроможності та забезпечення конкурентоспроможності підприємства у довгостроковому періоді [1, с. 46].

Банкрутство, відповідно до Закону України «Про банкрутство», визначається як визнана арбітражним судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

Дослідженням сутності, розробкою методик і

критеріїв прогнозування банкрутства займались такі провідні зарубіжні вчені як Е. Альтман, А. Бівер, Д. Дюран, Г. Кадиков, В. Ковальов, В. Кривеженко, Р. Ліс, І.Маник, Н. Сабліна, Р. Сайфуллін, Г. Спрінггейт, Дж. Таффлер, У. Тимошенко, Г. Тішоу та ін. Вагомий внесок у вирішення проблемних питань з банкрутства та антикризового управління зробили вітчизняні вчені такі як: І. Жук, А. Кругленко, А. Матвійчук, О. Терещенко, Т. Тесленко та інші.

Подолання банкрутства підприємства стоїть особливо гостро, адже достовірна і своєчасна реакція на дію негативних факторів дозволяє сформувати відповідну фінансову політику та розробити заходи, спрямовані на підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, зростання платоспроможності та забезпечення конкурентоспроможності підприємства у довгостроковому періоді. Мета дослідження полягає у з'ясуванні економічної сутності банкрутства підприємства та обґрунтуванні шляхів його подолання.

Фактори, які призводять до банкрутства прийнято ділити на внутрішні і зовнішні. Внутрішні – це ті, які мають місце всередині підприємства і пов'язані з помилками керівництва і персоналу. Зовнішні – які виникають поза підприємством і зазвичай знаходяться поза сферою його впливу. У класичній ринковій економіці, як відзначають зарубіжні дослідники, 1/3 провини за банкрутство підприємства падає на зовнішні фактори і 2/3 – на внутрішні. На думку ряду фахівців, для сучасної України характерна зворотна пропорція впливу цих факторів, тобто зовнішні переважають над внутрішніми.

До зовнішніх факторів відносяться: інфляція (спричиняє значне і нерівномірне зростання цін як на сировину, матеріали, паливо, енергоносії, комплектуючі вироби, транспортні та інші послуги, так і продукцію та

послуги підприємства), зміна банківських процентних ставок і умов кредитування, нестабільність податкового законодавства, зміни у відносинах власності і оренди, зміни в законодавстві щодо оплати праці і введення нового розмірі мінімальної оплати праці тощо.

Поряд із зовнішніми, негативний вплив на діяльність підприємств спричиняють внутрішні фактори. Так, багато різних невдач підприємств пов'язані з недосвідченістю менеджерів, некомпетентністю керівництва, його невмінням орієнтуватися і реагувати на ринкові зміни, зловживанням службовим становищем, консерватизмом мислення, що веде до неефективного управління підприємством, і до прийняття помилкових рішень, втрати позицій на ринку [2, с. 643].

Запобігання банкрутству як один із шляхів попередження банкрутства передбачає покращання управління, підвищення ефективності виробництва і конкурентоздатності продукції, що випускається, підвищення ефективності праці, покращання фінансово-економічних результатів діяльності. Шляхи подолання банкрутства на будь-якому підприємстві включають в себе використання таких напрямів:

1) Попередження банкрутства – передбачає застосування комплексної системи прогнозування та визначення ймовірності банкрутства підприємства, яка у свою чергу передбачатиме:

– постійний моніторинг фінансово-господарської діяльності підприємства та середовища здійснення його діяльності;

– проведення діагностики ймовірності банкрутства підприємства;

– запровадження на підприємстві системи раннього попередження та реагування [3, с. 73].

2) Запобігання банкрутству – передбачає

недопущення до критичного стану діяльності підприємства, і як наслідку до банкрутства, шляхом:

- забезпечення економічної безпеки підприємства з метою гарантування його стабільного, максимально ефективного функціонування і розвитку;

- запровадження та систематичне проведення контролінгу на підприємстві; здійснення антикризового управління, що передбачає використання арсеналу управлінських рішень для фінансової стабілізації діяльності підприємства у динамічних умовах сучасності [4, с. 69].

3) Подолання банкрутства – передбачає активізацію всіх можливих способів та заходів недопущення ліквідації підприємства мобілізуючи всі наявні сили та ресурси, шляхом:

- проведення фінансової санації або фінансового оздоровлення підприємства шляхом послідовних взаємопов'язаних заходів фінансово-економічного, виробничо-технічного, організаційного, соціального характеру;

- проведення реорганізації, тобто повної або часткової заміни власників корпоративних прав підприємства;

- здійснення реструктуризації, тобто зміни структури підприємства;

- ліквідація – припинення діяльності суб'єкта підприємницької діяльності, визнаного арбітражним судом банкрутом [5, с. 41].

Таким чином, можна зробити висновок, що банкрутство – це міра економічної та юридичної відповідальності господарюючого суб'єкта, виражена в припиненні його господарсько-фінансової діяльності, у зв'язку з нездатністю задовольнити визнані правомірними вимоги кредиторів і виконати зобов'язання перед

бюджетом через перевищення заборгованості над вартістю його майна. Превентивні заходи можуть захистити підприємство від банкрутства та подальшої ліквідації шляхом попереднього виявлення кризових умов розвитку та застосування всіх необхідних контрзаходів для стабілізації його стану та покращення умов розвитку.

Список використаних джерел

1. Кривеженко В. В. Управління фінансовою стійкістю банку як складова системи стратегічного управління / В. В. Кривеженко // Управління розвитком, 2013. – № 22. – С. 46-48.

2. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. Посіб. – 3-тє вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2007. – 668 с.

3. Матвійчук А. В. Нечіткі, нейромеревеві та дискримінантні моделі діагностування можливості банкрутства підприємств / А.В. Матвійчук – К.: КНЕУ, 2013. – С. 71-118.

4. Терещенко О. О. Ймовірність дефолту підприємств та витрати на залучення капіталу. // Вісник Інституту економіки та прогнозування, 2013. – С. 65-71.

5. Афанасьєв М. В. Економіка підприємства: навч.-метод. Посіб. / М. В. Афанасьєв, А. Б. Гончаров – Х.: ВД “ІНЖЕК”. – 410 с.

СЕКЦІЯ 3 ФІНАНСОВИЙ РИНОК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

УДК 360.02

Балєв Валерій Євгенійович,
аспірант,
Сумський державний університет, м. Суми

СУЧАСНИЙ СТАН СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Страховий ринок України переживає не найкращі часи свого існування. Це обумовлено цілим рядом факторів, зокрема, економічна та політична криза, що розгорнулась в Україні. Не встигнувши оговтатись після світової фінансової кризи 2008 року, що мала суттєві негативні наслідки для розвитку як банківських так і небанківських фінансових установ, ускладнення економічної ситуації призвело до звуження страхової діяльності в Україні. Так, протягом останніх п'яти років формується стійка тенденція до скорочення кількості страхових компаній – в 2015 році, порівняно з післякризовим 2010 роком кількість страхових компаній скоротилась в цілому на 20 %. Слід підкреслити, що тенденція до скорочення кількості компаній спостерігається як серед страхових компаній зі страхування життя, так і серед страхових компаній, що займаються ризиковими видами страхування. Станом на кінець 2015 року в Україні лише 49 компаній займаються страхуванням життя і 312 ризиковим страхуванням, тоді як в 2013 році ці показники становили 62 та 345 одиниць відповідно.

Слід підкреслити і негативну тенденцію, яка спостерігається в динаміці активів страхових компаній. Так протягом 2013 – 2015 років обсяг активів страхових

компаній скоротився на 3162 млн.грн, що становить близько 5 відсотків, при цьому у 2014 році падіння було ще більш суттєвим. Слід відмітити, що падіння обсягу активів відбувається в першу чергу в страхових компаніях, які займаються ризиковими видами страхування. Безперечно, що страхові компанії, що займаються ризиковими видами страхування мали можливість здійснювати і більш порівняно ризикові інвестиції. В першу чергу негативним чинником скорочення обсягів активів є різке знецінення національної грошової одиниці, що призвело до суттєвих збитків від здійснених інвестицій.

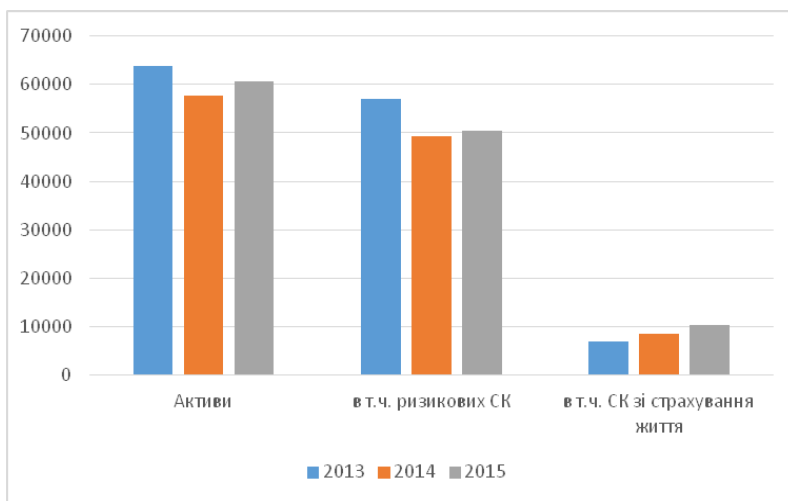

Рисунок 1. Динаміка активів страхових компаній в Україні, млн. грн. (складено автором за даними Нацкомфінпослуг України)

Крім того, діяльність страхових компаній в значній мірі залежить від стану банківського сектору, оскільки з одного боку страхові компанії розміщують свої фінансові ресурси на депозитних рахунках, а з іншого мали значну частку договорів, пов'язаних із страхуванням фінансових

ризиків. Значною мірою на стані страхових компаній відобразилась і програма очищення банківської системи від неплатоспроможних банків, з ринку виведено понад 50 банківських установ, які визнані неплатоспроможними.

Страхові компанії в країнах з розвинутою економікою є потужними інвесторами для потреб економіки і в першу чергу її реального сектору. Особливо, коли мова йде про страхові компанії зі страхування життя, адже саме вони акумулюють довгі фінансові ресурси. На сучасному етапі у вітчизняній економіці довгі фінансові ресурси майже не інвестуються за зрозумілими причинами. Крім того, стан фондового ринку не має надійних фінансових інструментів, особливо довгострокового характеру, які би давали можливість вкладати кошти з низьким рівнем ризику, що вкрай важливо для страхових компаній. Наразі вітчизняний фондовий ринок фактично перетворився на ринок з обслуговування боргових цінних паперів – облігацій внутрішньої державної позики, оскільки близько 90% операцій, здійснюється саме з цими цінними паперами. Фактично відсутня можливість для страхових компаній як зі страхування життя так і з ризикового страхування диверсифікації своїх інвестицій, що є вкрай негативним явищем для розвитку страхування в Україні.

Результатом такої ситуації є отримання в 2015 році в цілому по страховій діяльності в Україні чистого збитку, що свідчить про вкрай складний фінансовий стан та глибоку кризу. При чому чистий збиток згенеровано саме ризиковими страховими компаніями, адже страхові компанії зі страхування життя в загальному підсумку мають чистий прибуток як фінансовий результат своєї діяльності, що в першу чергу пояснюється необхідністю здійснювати низькоризикові фінансові інвестиції, на відміну від ризикових страхових компаній.

Отже, страхування в Україні знаходиться в глибокому кризовому стані, який залежить не лише від діяльності власне самих страхових компаній, але і від поживлення економічної ситуації в цілому.

Список використаних джерел

1. Консолідовані звітні дані. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/content/konsolidovani-zvitni-dani.html>.

УДК 336.763

Бурденко Ірина Миколаївна,

к.е.н., доцент,

Сумський державний університет, м. Суми

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ЕКОНОМІЧНИМ ЗРОСТАННЯМ ТА ФІНАНСОВИМ СЕКТОРОМ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Традиційно в економічній теорії вважалося, що саме чинники реальної економіки забезпечували економічне зростання, а саме темпи науково-технічного прогресу, наявність капіталу, природних ресурсів, робочої сили. Фінансовий сектор виключався з розгляду на підставі положень концепції класичної економічної теорії про те, що гроші в економіці нейтральні, грошові трансакції можуть тільки служити формою вираження реальних закономірностей, але не впливають на них [2].

Але сучасні наукові та емпіричні дослідження доводять факт істотного впливу і роль в забезпеченні економічного зростання фінансової системи. Фінансова система не може більше трактуватися виключно як sideshow (за висловом ряду західних дослідників)

реального сектора економіки [2].

Розвиток нових класів активів та поява нових інституційних структур безумовно впливає на зростання економіки, хоча при цьому фінансові інновації двояко впливають на стабільність фінансового ринку. Розвиток фінансових інститутів і ринків стимулює економічну активність за рахунок збільшення раціональності розподілу ресурсів, підвищення якості корпоративного контролю, мобілізації капіталу і збільшення ефективності управління ризиками [1].

Піонером теорії економічного розвитку став Й. Шумпетер, який стверджував, що фінансові посередники (банки) за допомогою мобілізації коштів і моніторингу ризиків, пов'язаних з кредитами і позиками, відіграють вирішальну роль у забезпеченні технічного прогресу та економічного зростання. Надалі вчені розширили коло досліджень і підтвердили важливість фінансового сектору для економічного розвитку [4].

Однак більшість досліджень розглядали вплив саме банків на економічний ріст. І тільки з появою нових інструментів та ростом фондових ринків дослідники стали звертати увагу на вплив фондових ринків на процес економічного розвитку. При цьому залишається малодослідженим вплив ринку похідних фінансових інструментів на економічний розвиток.

Таким чином, на сьогодні одночасно існують дві протилежні думки щодо чинників впливу на економічне зростання. Проте жодна з цих точок зору не переважає. Огляд основних теоретичних робіт щодо ролі фінансового сектору в економічному рості дозволяє зробити певні висновки, які були отримані у ході цих досліджень, а саме:

– визначено функції фінансового сектору в економіці та доведено, що «фінансовий сектор виникає як механізм, за допомогою якого економіка намагається подолати проблеми

високих транзакційних витрат, витрат на пошук інформації, агентських витрат, витрат на примус до виконання контрактів, неможливість укласти повні контракти і інших недосконалостей» [1];

– теоретично доведено, що не завжди фінансові ринки дозволяють повністю виключити негативні наслідки проблем, які виникають при розподілі активів та ризиків, а також, що нові фінансові інструменти позитивно впливають на економічний розвиток;

– існування посередників призводить до кращого відбору проектів, що забезпечує ефективний розподіл ресурсів у країні;

– не доведено, що банкоцентричні системи є більш ефективні, ніж системи де домінують ринки цінних паперів;

– наявність конкурентоспроможних фінансових інститутів і ефективних ринків капіталу, дозволяють забезпечити більш високі темпи зростання економік тих країн, де є такі інститути;

– компоненти фінансового розвитку є хорошим індикатором довгострокового зростання і, що фінансовий розвиток передбачає (1) швидкість накопичення фізичного капіталу і (2) підвищення ефективності розподілу фізичного капіталу [3].

Список використаних джерел

1. Горюнов Е. Л., Трунин П. В. Изучение влияния уровня развития финансовых рынков на экономическое развитие [Электронный ресурс] / Е. Л. Горюнов, П. В. Трунин. – Режим доступа : <ftp://ftp.repec.org/opt/ReDIF/RePEc/rnp/wpaper/34.pdf>
2. Розанова Н. М. Фондовый рынок как фактор экономического роста [Электронный ресурс] / Н. М. Розанова // Terra Economicus. – 2006. – № 3. – С. 71-83. –

Режим доступа : <http://cyberleninka.ru/article/n/fondovyuyunok-kak-faktor-ekonomicheskogo-rosta>

3. Трунин П.В. Анализ уровня развития финансовой системы в Российской Федерации [Электронный ресурс] / П.В. Трунин– Режим доступа: <ftp://ftp.repec.org/opt/ReDIF/RePEc/rnp/ppaper/mn38.pdf>.

4. Baluch A., Ariff M. Derivative Markets and Economic Growth: Is There a Relationship? [Electronic resource] / A. Baluch, M. Ariff // Bond University Globalisation and Development Centre, Working Paper Series. – 2007. – №. 13. – Access mode : <http://epublications.bond.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1012&context=gdc>.

УДК 339.732 (045)

Бухтіарова Аліна Геннадіївна,
к.е.н., старший викладач,
Бочкарьова Тетяна Олександрівна,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми

АНАЛІЗ ВПЛИВУ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ КОНГЛОМЕРАТІВ НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Фінансові конгломерати є одним з механізмів посилення залежності національних фінансових ринків від світової економіки. Оскільки економіка України значно відстає від розвинених країн та має трансформаційний характер, ми вважаємо, що оцінка залежності функціонування вітчизняного фінансового ринку від діяльності міжнародних фінансових конгломератів є надзвичайно актуальною. З цією метою ми проаналізували динаміку активів міжнародних фінансових конгломератів

на страховому ринку, здійснили порівняльну оцінку активності фінансових посередників на ринку банківських послуг України та розрахували показники розміру міжнародних фінансових конгломератів відносно обсягів банківської системи України.

Проаналізувавши динаміку активів міжнародних фінансових конгломератів на страховому ринку України у 2015 р., можемо зазначити, що найбільше абсолютне значення активів серед семи страхових компаній (ПАТ «МетЛайф», ПАТ «СК «АХА Страхування»», ПрАТ «СК «ГРАВЕ Україна», ПАТ «СК «УНІКА», ПАТ «СК «ЕЙГОН ЛАЙФ Україна», ПАТ «СК «УНІКА Життя») належить страховій компанії MetLife, Inc. (1623242 тис. грн.), а найменше – ПрАТ «СК «Граве-Україна»» (109846 тис. грн.).

Розрахувавши частку міжнародного фінансового конгломерату у статутному капіталі кожної з семи досліджених страхових компаній, що підконтрольні міжнародним фінансовим конгломератам, ми виявили, що значення даного показника коливається в межах від 50,1651 % до 100,00 %.

Також, було розраховано частку активів страхових компаній, що підконтрольні міжнародним фінансовим конгломератам, у загальній сумі активів страхових організацій та ВВП. Було виявлено, що найбільша питома вага у активах страхових організацій належить MetLife, Inc. (AIG) і становить всього 2,67 %. Питома вага активів ПАТ «СК «АХА Страхування»» (АХА) у активах страхових організацій становить 2,03 %, у той час як даний показник у решти п'яти страхових компаній не перевищує 1,6 %.

Зауважимо, що у процесі дослідження не всі страхові компанії, якими володіють міжнародні фінансові конгломерати були проаналізовані, через недостатньо

комплексне інформаційне забезпечення функціонування страхового ринку, тому розраховані значення показників мають розглядатися з позиції мінімального їх рівня. Можемо стверджувати, що міжнародні фінансові конгломерати контролюють в Україні щонайменше 8,61 % активів страхових компаній, що складає як мінімум 0,26 % ВВП [4].

Також, було виявлено активність банківських установ, що входять до системи міжнародних фінансових конгломератів на банківському ринку України, а саме АТ «Райффайзен Банк Аваль» (Raiffeisen Bank International AG), ПАТ «ІНГ Банк Україна» (ING), ПАТ «Креді Агріколь Банк» (Crédit Agricole), ПАТКБ «Правекс-Банк» (Intesa San Paolo S.p.A) та АТ «УкрСиббанк» (BNP Paribas). Зобов'язання цих банків складають 6,28 % усіх активів вітчизняної банківської системи, а надані кредити – 3,92 %. На кредитному ринку банківські установи, які підконтрольні міжнародним фінансовим конгломератам, орієнтовані більшою мірою на фізичних осіб. Свідченням цього є те, що кредити, надані цими банками фізичним особам, у структурі активів займають 3,03%, а кредити, надані юридичним особам, всього 0,9 %.

Розрахувавши показники діяльності банківських установ, що входять до системи міжнародних фінансових конгломератів, відносно обсягів ВВП було з'ясовано, що їх діяльність є важливою не тільки для стабільності функціонування фінансового ринку, а й з погляду економічної безпеки України. Частка активів, що належать банківським установам, що входять до міжнародних фінансових конгломератів, по відношенню до ВВП України становить 4,43%, а зобов'язання і надані кредити – відповідно, 3,98 і 2,48%.

Важливим вектором оцінювання залежності функціонування фінансового ринку України від діяльності

міжнародних фінансових конгломератів є аналіз їх розміру з позиції українського фінансового ринку. З цією метою, було розраховано для міжнародних фінансових конгломератів, що функціонують у банківському секторі, такі показники: співвідношення між активами міжнародних фінансових конгломератів, які працюють на банківському ринку, та офіційними резервними активами НБУ, активами банківської системи України і мінімальним розміром приписного капіталу (табл. 1).

Таблиця 1 – Показники розміру міжнародних фінансових конгломератів відносно обсягів банківської системи України у 2015 р.

№ з/п	Фінансовий конгломерат	Співвідношення між активами фінансового конгломерату і офіційними резервними активами НБУ	Співвідношення між активами фінансового конгломерату і активами банківських установ України	Співвідношення між активами фінансового конгломерату і мінімальним розміром приписного капіталу
1	ING	6842,70	1741,29	8329,47
2	Crédit Agricole	12489,63	3178,29	15203,36
3	Intesa San Paolo S.p.A	5524,89	1405,94	6725,33
4	BNP Paribas	16286,42	4144,47	19825,12
5	Разом	41143,63	10469,99	8329,47

Джерело: складено на основі [1, 2, 3]

Загальна сума активів міжнародних фінансових конгломератів приблизно у 41000 разів перевищує офіційні резервні активи НБУ, що ставить під сумнів можливість ефективного регулювання з боку НБУ даних банків в Україні в кризових ситуаціях. Сукупні активи фінансових конгломератів приблизно у 10000 разів перевищують загальний обсяг активів банківської системи України, що

свідчить про дуже великий розмір міжнародних фінансових конгломератів відносно обсягів банківського ринку України. Окрім того, щоб оцінити наявні бар'єри щодо входження міжнародних фінансових конгломератів на банківський ринок України було розраховано співвідношення між активами і мінімальним розміром приписного капіталу, що складає в Україні 10 млн. євро. Проведена оцінка засвідчила, що фактично сума 10 млн. євро, яка на кінець грудня 2015 р. приблизно складала 262,23 млн. тис. євро, є мізерною для міжнародних фінансових конгломератів. Наприклад, активи фінансового конгломерату «BNP Paribas» перевищують цю суму приблизно у 20 тисяч разів. Таким чином, можемо зробити висновок, що в Україні бар'єри для входження міжнародних фінансових конгломератів на вітчизняний банківський ринок є мінімальними.

Отже, наявність та активність міжнародних фінансових конгломератів на фінансовому ринку України призводять до формування суттєвої залежності функціонування банківського сектору від результатів їх діяльності. Вплив міжнародних фінансових конгломератів на страховий ринок України є менш критичним з погляду на його значно менший обсяг і більшу кількість учасників порівняно з банківським сектором. Таким чином, фінансові конгломерати, які представлені в Україні, є надпотужними фінансовими посередниками відносно обсягів вітчизняного фінансового ринку.

Список використаних джерел

1. Global 500 2015: Annual ranking of world's largest companies from Fortune Magazine [Electronic resource]. – Access mode : <http://beta.fortune.com/global500>.
2. Дані фінансової звітності учасників ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://smida.gov.ua> – Назва з екрану.

3. Інформація про власників істотної участі у банках України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=6738234.

4. Кремень В. М. Виникнення і особливості діяльності фінансових конгломератів на світовому фінансовому ринку / В. М. Кремень // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 5. – С.32-38.

УДК 332.7

Далєвська Т.А.,

к.е.н., старший викладач,

Пивовар В.В.,

здобувач освітнього ступеня «бакалавр»,

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-

економічного університету,

м. Вінниця

СИСТЕМИ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ

Іпотечне кредитування є важливою сферою фінансового сектору, оскільки дозволяє не тільки банківським установам за рахунок процентів та комісійних отримувати прибуток, але й вирішувати на рівні держави ряд соціально-економічних та соціально-демографічних проблем суспільства. В розвинутих країнах іпотека є одним із небагатьох фінансових інструментів, який дозволяє населенню самостійно купувати власне житло за прийнятними для них умовами. Проте, іпотека – не тільки вид кредиту, а певна система, в якій діють суб'єкти, об'єкти та є специфічний механізм формування відносин між ними.

Питанням іпотечного кредитування в Україні займається значна кількість дослідників, серед них А. Марачевська, Т. Остапишин, А. Кущик.

Системи іпотечного кредитування являє собою сукупність взаємопов'язаних та взаємозалежних елементів, а саме предметів, об'єктів, суб'єктів та інструментів іпотечного кредитування, які діють під впливом певних важелів та на певних принципах з метою досягнення ефективного руху ресурсів при довгостроковому кредитуванні під заставу нерухомого майна.

Визначення предмету іпотеки, згідно з Законом України «Про іпотеку» до предмету іпотечного кредитування можна віднести один або декілька об'єктів нерухомого майна та об'єкт незавершеного будівництва, майнові права на нього. При цьому нерухоме майно повинно належати іпотекодавцю на праві власності або на праві господарського відання [1].

Об'єктом іпотечного кредитування є іпотечна нерухомість промислового, аграрного та житлового сектора національної економіки.

Стосовно суб'єктів іпотечного кредитування, то більшість науковців розділяють суб'єктів іпотечного кредитування на три категорії:

- основних (іпотекодержатель, іпотекодавець);
- допоміжних (держава та інвестор (в деяких випадках можуть виступати основними суб'єктами, а в інших допоміжними));
- посередників (експертні оцінювачі, страхові компанії, державні реєстратори, іпотечні установи, інформаційно-консультаційні агенства).

На даний час існує обмежена кількість нормативних актів, які стосуються сфери іпотечного кредитування, при цьому всі вони одразу регулюють в обмеженому вимірі всі відносини між усіма зазначеними суб'єктами, не

регламентуючи розширено права та обов'язки кожного в розрізі свого сегмента ринку саме в сфері іпотеки. Існує велика кількість зловживань, махінацій, шахрайств, особливо зі сторони посередників та кредиторів. Ретельно розроблені закони, положення, інструкції саме в сфері іпотечного кредитування на державному рівні дозволили б зменшити такі показники, звівши ризики позичальників до мінімуму [2].

Інструментами іпотечного ринку є засоби та методи, за допомогою яких суб'єкти іпотечного кредитування досягають своїх цілей, зокрема, організують свою діяльність, отримують прибуток та доходи в інших формах, зберігають вартість активів і створюють нові активи, досягають економічних та соціальних цілей. На іпотечному ринку використовуються як фінансові, так і не фінансові інструменти. Вибір кожного з інструментів визначається ринковими умовами. Існують інструменти, що знижують кредитне навантаження на позичальника в перші періоди кредитування, та інструменти, які дають йому можливість швидше погасити кредит. З точки зору клієнта-позичальника неодмінними перевагами у виборі виду іпотечного кредиту є простота, доступність, відсутність непередбачених та незрозумілих умов кредитування. Найбільш прийнятним для банку має бути той інструмент, що найменш чутливий до кредитного ризику [4].

Проведемо аналіз існуючих систем іпотечного кредитування, результати якого було систематизовано в залежності від суб'єктів та інструментів, які використовуються при функціонуванні системи іпотечного кредитування (рис. 1) [3].

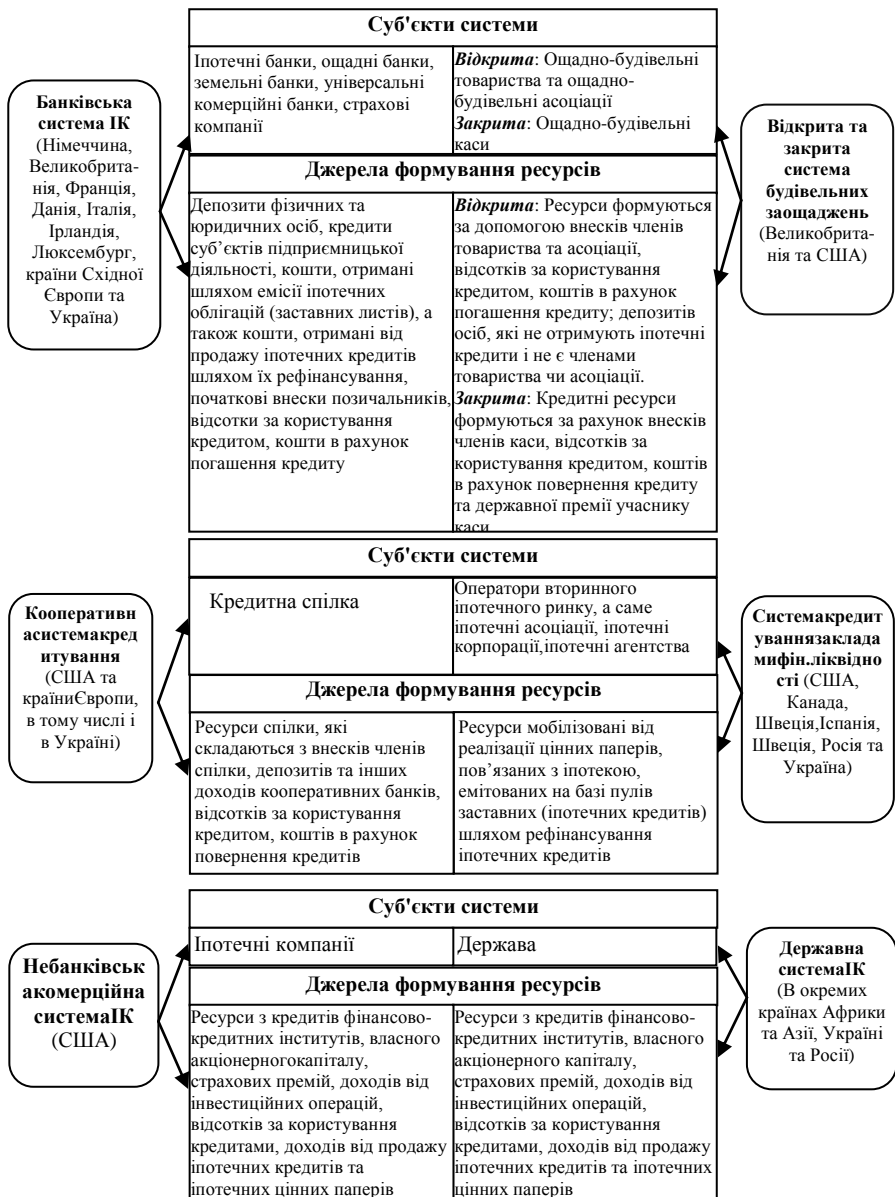

Рисунок 1. Порівняльна характеристика світових систем іпотечного кредитування

Таким чином, система іпотечного кредитування являє собою сукупність елементів, а саме предметів, об'єктів, суб'єктів іпотечного кредитування та інструментів. Так об'єктом іпотечного кредитування є іпотечна нерухомість промислового, аграрного та житлового сектору економіки. Суб'єкти іпотечного кредитування поділяються на три категорії, а саме основних, допоміжних та опосередкованих. Аналіз існуючих систем іпотечного кредитування показав, що виділяють 6 світових систем іпотечного кредитування, з яких в Україні діють чотири, а саме банківська, кооперативна, державна системи іпотечного кредитування та система кредитування закладами фінансування ліквідності.

Список використаних джерел

1. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 № 898-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
2. Кущик А. П. Фінансовий механізм ІК в Україні та шляхи його удосконалення / А. П. Кущик // Вісник ЖДТУ. – 2012. – № 1(59). – С. 57-62.
3. Марачевська А.В. Аналіз основних систем іпотечного кредитування / А.В. Марачевська // Економічний форум. – 2015. – № 1. – С.1-7.
4. Остапишин Т. П. Вибір банком інструментом іпотечного кредитування як превентивний захід мінімізації кредитного ризику / Т. П. Остапишин // Бізнесінформ. – 2015. – № 7. – С.254-260.

Дехтяр Надія Анатоліївна,
к.е.н., доцент,
Сумський державний університет, м. Суми

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

В умовах нестабільної економічної ситуації одним із основних чинників забезпечення подальшого розвитку економіки України є створення дієвої фінансової системи, першочерговими завданнями якої є подолання наслідків фінансово-економічної кризи та політичної нестабільності в країні, підтримка сталого економічного розвитку та фінансової рівноваги, а також формування передумов для реалізації євроінтеграційних реформ. Слід зазначити, що від якості побудови та збалансованості фінансової системи залежить рівень забезпечення держави фінансовими ресурсами та виконання стратегічних завдань соціально-економічного розвитку суспільства.

Концептуальні засади побудови та розвитку фінансової системи України представлено в наукових працях таких провідних вітчизняних авторів, як: В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик, М. І. Карлін, Б. А. Карпінський, С. В. Ковальчук, В. П. Кудряшов, В. М. Опарін, О. Р. Романенко, І. В. Форкун, В. М. Федосов, С. І. Юрій та ін.

Проте, не дивлячись на досить високий рівень та змістовний характер опрацювання даного питання, на нашу думку, поза увагою залишилася проблема забезпечення стійкого та стабільного функціонування вітчизняної фінансової системи в умовах нестабільного

економічного середовища.

Слід зазначити, що формування фінансової системи будь-якої країни визначається соціально-економічною моделлю та залежить від історичного розвитку, рівня демократизації суспільства, національних особливостей організації фінансових відносин та рівня централізації фінансових ресурсів держави.

На сучасному етапі фінансова система є найбільш регульованим сектором економіки, і зазнає впливу не тільки економічних і соціальних, а й політичних чинників, оскільки в її стабільності зацікавлені всі суб'єкти фінансових відносин.

Основним критерієм досягнення ефективного розвитку фінансової системи є своєчасний моніторинг та оцінка стійкості її функціонування. Стійкість фінансової системи – це здатність сфер та ланок фінансової системи, за будь-яких умов економічного розвитку країни, забезпечувати необхідний і достатній обсяг фінансових ресурсів для подолання макроекономічних дисбалансів та нейтралізації наслідків кризових явищ у фінансовій сфері.

Слід зазначити, що у фундаментальних працях закордонних і вітчизняних науковців досліджуються питання аналізу та оцінювання стійкості окремих елементів фінансової системи. При цьому основна увага приділяється характеристиці стану фінансової системи під час кризових та посткризових процесів. Аналізуючи показники стійкості фінансової системи автори зосереджують свою увагу на кількісних та якісних характеристиках функціонування лише фінансового сектору, зокрема, банківської системи та фінансового ринку (використовується група показників, рекомендованих МВФ). Вітчизняні науковці надають перевагу лише ключовим макроекономічним індикаторам, не враховуючи при цьому, істотні структурні та політичні

чинники, що впливають на конкретну фінансову ситуацію в країні.

На нашу думку, усталену систему оцінювання стійкості фінансової системи пропонуємо доповнити показниками, що характеризують розвиток її складових: реального сектору економіки, домогосподарств, державних фінансів та міжнародних фінансів, у розрізі зовнішніх та внутрішніх факторів її функціонування.

Проведений аналіз динаміки та стану внутрішніх і зовнішніх параметрів формування стійкості фінансової системи України засвідчив про погіршення фінансової ситуації в країні, тому зростає нагальна потреба в розробці науково-методичних засад до формування цілісної системи моніторингу, ідентифікації та розробки заходів щодо мінімізації наслідків фінансової нестабільності. Запропонована сукупність показників, на нашу думку, більш повно враховуватиме національні особливості побудови та функціонування фінансової системи, через поєднання основних характеристик розвитку її складових в комплексну систему оцінювання фінансової стійкості.

Тому, першочерговими завданнями забезпечення стійкого функціонування фінансової системи в умовах нестабільної економіки є:

- своєчасне виявлення деструктивних факторів внутрішнього і зовнішнього впливу на розвиток фінансової системи та їх нейтралізація;

- розробка механізму управління фінансовою системою, спрямованого на подолання наслідків фінансових шоків в умовах нестабільного економічного середовища;

- оптимізація джерел формування та способів залучення фінансових ресурсів в умовах нестабільності;

- забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів з врахуванням встановлених

пріоритетів реалізації державної фінансової політики та потреб соціального-економічного розвитку в умовах прояву наслідків кризових явищ.

Список використаних джерел

1. Базилевич В. Д. Державні фінанси : навчальний посібник / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик; ред. В. Д. Базилевич. – К. : Атіка, 2002. – 368 с.
2. Біла Ю. Г. Фінанси : навчальний посібник / Ю. Г. Біла, І. Р. Чуй – Львів : «Магнолія 2006», 2010. – 390 с.
3. Василик О. Д. Теорія фінансів : підручник / О. Д. Василик. – К.: НІОС. – 2000. – 416 с.
4. Карлін М. І. Фінансова система України: навчальний посібник для студ. вузів / М. І. Карлін. – К. : Знання, 2007. – 324 с.
5. Карпінський Б. А. Збалансованість фінансової системи: методологія, оцінка, порівняння : монографія / Б. А. Карпінський. – Львів : Вид-во «Логос», 2005. – 496 с.
6. Ковальчук С. В. Фінанси: навчальний посібник / С. В. Ковальчук, І. В. Форкун. – Львів : Новий Світ-2000, 2006. – 568 с.
7. Опарін В. М. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти) : монографія / В. М. Опарін. – К. : КНЕУ, 2005. – 240 с.
8. Романенко О. Р. Фінанси : навч. посібник / О. Р. Романенко, С. Я. Огородник, М. С. Зязюн. – К. : КНЕУ, 1999. – 108 с.

Журавка Олена Сергіївна,
к.е.н, доцент,
Сумський державний університет, м. Суми

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ФАКТОРИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Страховання є одним з основних елементів функціонування фінансової системи. Страхова галузь займає дуже важливе місце у фінансовому секторі економіки розвинутих країн, від її надійності і стійкості значно залежить стабільність всієї фінансової системи країни.

Дослідження фінансової стійкості належить до найважливіших проблем ринкової економіки, оскільки її відсутність або низький рівень веде до неплатоспроможності організації і навіть до банкрутства.

Страхова діяльність досить специфічна і має значні відмінності від виробничої. Головною особливістю діяльності страхової компанії є те, що на відміну від сфери виробництва, де виробник товарів спочатку здійснює витрати на випуск продукції, а потім уже компенсує їх за рахунок виручки від реалізації, страховик спочатку акумулює кошти, що надходять від страхувальника, створюючи необхідний страховий фонд, а лише після цього несе витрати, пов'язані з компенсацією збитків за укладеними страховими угодами.

Специфікою галузі є і те, що страхова компанія бере на себе фінансові зобов'язання, термін виконання яких настає або через досить великий проміжок часу (страхування життя), або коли строк настання й розмір страхових збитків заздалегідь невідомі (страхування інше, ніж страхування життя). На момент виконання страховиком своїх фінансових зобов'язань стабільність параметрів середовища, в якому він перебуває,

може бути порушена внаслідок несподіваного негативного впливу одного або низки внутрішніх і/або зовнішніх чинників. Реалізація того чи іншого ризику або ризиків, із якими має справу страхова компанія у своїй діяльності, спричинятиме підвищений тиск на рівень її фінансової надійності та здатність далі своєчасно й у повному обсязі виконувати свої фінансові зобов'язання перед страхувальниками. Крім того, страхова організація функціонує у певному мінливому економічному просторі, що вимагає від компанії мобільності. Тому, розробляючи певні стратегії поведінки, страховикам слід ретельно враховувати вплив цілої низки факторів на їх фінансову стійкість. І фінансова стійкість страхових компаній визначається здатністю страховика уникати можливі ризики, а при їх виникненні швидко нейтралізувати.

Перш за все слід підкреслити, що серед науковців триває дискусія щодо визначення категорії «фінансової стійкості» страховиків. Існує багато різних підходів щодо визначення даного поняття. Необхідно зауважити, що перш за все необхідно чітко визначити поняття «фінансова стійкість», «фінансова надійність», «платоспроможність». Усі вони впливають на формування рівня довіри до страховика і є підґрунтям для визначення його фінансової стійкості. Також фінансова стійкість характеризується з позиції ліквідності та рентабельності, тобто значної прибутковості, яка забезпечує необхідний розвиток компанії. Термін «ліквідність» щодо страхової компанії визначається як здатність забезпечувати своєчасне трансформування активів у гроші для виконання з мінімальними затратами виниклих зобов'язань. В основі можливості такого трансформування лежать узгодженість руху активів і пасивів страхової компанії.

З нашої точки зору, фінансова стійкість є самим широким поняттям, яке має три взаємопов'язаних

складові: надійність, платоспроможність та ліквідність.

Так, фінансова надійність виявляється лише в момент урегулювання фінансових зобов'язань страховиком, за умов стабільного середовища, в якому внутрішні та зовнішні фактори впливу заздалегідь відомі й не змінюються впродовж певного проміжку часу. Під платоспроможністю необхідно розуміти здатність організації виконувати зобов'язання у певний момент часу. Ліквідність – основоположний фактор (умова) платоспроможності, яка, у свою чергу, є найбільш значущим критерієм надійності страхової компанії.

В економічній літературі найчастіше виділяють шість основних факторів, які можуть забезпечити фінансову стійкість страхових компаній (рис. 1).

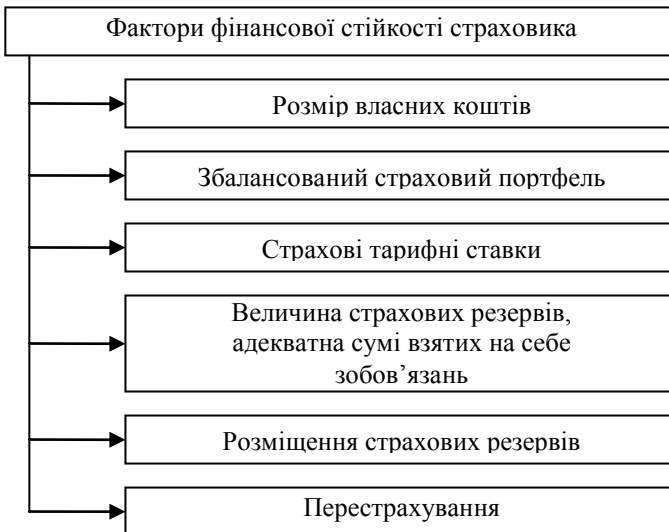

Рисунок 1 – Фактори, що впливають на фінансову стійкість страховика

Перш за все дуже важливо мати достатні власні

кошти, збалансований страховий портфель, обґрунтовану цінову політику і конкурентоздатні страхові тарифи задля досягнення необхідного балансу між доходами і витратами страхової організації, який і засвідчує фінансову стійкість. Основне завдання при побудові тарифної ставки – визначити ймовірну суму збитку, що припадає на одиницю страхової суми. Не менш важливим є перестраховання, яке враховує вартість об'єкту страхування, незбалансованість страхового портфеля, коливання результатів діяльності страховика з метою передачі частки ризику партнеру та визначення власного утримання щодо зобов'язань.

Однією з найважливіших умов забезпечення фінансової стійкості страховиків є наявність страхових резервів, достатніх для майбутніх виплат страхових сум і страхових відшкодувань. Кошти страхових резервів являють собою тимчасово вільні спеціальні оборотні страхові ресурси і враховуються як база майбутніх виплат за страховим зобов'язаннями перед клієнтами. Абсолютна величина коштів, акумульованих у резервах, має постійно збільшуватися разом із зростанням кількості чинних договорів. Розміщення страхових резервів страховик проводить з урахуванням безпечності, прибутковості, ліквідності і диверсифікованості. Якщо страхова компанія не дотримується хоча б однієї з цих вимог, її фінансова стійкість опиняється під загрозою.

Особливе значення мають зовнішні фактори, на прояви яких страхова компанія не може впливати та змушена до них пристосовуватися. Наприклад, сьогодні особливо сильний вплив на страховий ринок і фінансову стійкість страховиків мають соціально-політична ситуація в країні, інфляційні процеси, коливання валютного курсу, низький рівень платоспроможного попиту та високий рівень конкуренції на страховому ринку.

Слід підкреслити, що і зовнішні, і внутрішні фактори

фінансової стійкості дуже важливі для страховика. Але, якщо на зовнішні фактори страховик не має впливу, то внутрішні фактори фінансової стійкості зосереджуються в управлінській сфері діяльності страховика, і саме на них повинен зосередитися менеджмент компанії.

Отже, фінансово стійкою можливо вважати таку страхову компанію, яка здатна своєчасно та в повному обсязі виконувати зобов'язання за укладеними договорами страхування та перестраховування, сформована і функціонує на основі застосування передового вітчизняного та зарубіжного досвіду, характеризується високим рівнем надійності, яка здатна успішно протидіяти й адаптуватися до негативних впливів зовнішніх і внутрішніх факторів, успішно виконувати свої основні функції, в тому числі, і в стресових ситуаціях та в періоди структурних змін, а також має потенціал для подальшого прогресивного розвитку і якісного вдосконалення.

УДК: 339.72.053.23(477)

Койло Вікторія Василівна,

аспірант,

Сумський державний університет, м. Суми

**ОЦІНКА СТАНУ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ:
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В УМОВАХ СПІВПРАЦІ З
МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ
ОРГАНІЗАЦІЯМИ**

На сьогоднішній день досить гостро постає питання заборгованості держави. У сучасних умовах існує реальна загроза фінансової безпеки країни, тому необхідно розмежовувати вплив як зовнішньої, так і внутрішньої заборгованості. Таке врахування цих показників як

елементів економічної системи й дає реальні підстави розглядати таке поняття, як «боргова безпека».

Згідно з методикою розрахунку рівня економічної безпеки України, боргова безпека держави визначається не лише критичним рівнем державної заборгованості, а загальним рівнем державного (внутрішнього і зовнішнього) боргу та рівнем корпоративного зовнішнього боргу з урахуванням вартості їх обслуговування й ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та збереження оптимального співвідношення між ними [2].

У сучасних умовах постійних змін ринкової кон'юнктури, а також невизначеності в економіці державний борг постійно обтяжений ризиком.

Поточна економічна ситуація в Україні характеризується вагомим зростанням боргового навантаження, що виступає одним з базових факторів гальмування розвитку економіки країни. До основних причин зростання обсягу державного боргу в 2014–2015 рр. можна віднести наступні [3]: фінансування за рахунок державних запозичень дефіциту державного бюджету, зростання якого обумовлене в значній мірі збільшенням видатків на оборону та обслуговування державного боргу; глибока економічна рецесія, викликана перегрупуванням економічних зав'язків з міжнародними партнерами та руйнуванням інфраструктури та промислових об'єктів на частині території країни; необхідність потужної державної підтримки державних підприємств та банків, зокрема НАК «Нафтогаз України»; політична криза, анексія АР Крим та тривалий військовий конфлікт на сході країни тощо.

Необхідно зазначити, що ситуація у сфері державних запозичень в Україні суттєво ускладнилася у 2014 р., про що свідчить динаміка проаналізованих показників за період 2010 – 2015 рр., наведених на рисунку 1.

Результати аналізу динаміки державного боргу України свідчать про негативні зміни: впродовж аналізованого періоду обсяг державного та гарантованого державою боргу зріс з 432,2 млрд. грн. (39,9 % ВВП) у 2010 році до 1572,2 млрд. грн. (79,4 % ВВП) у 2015 році, перетнувши граничний рівень індикатора боргової безпеки держави в 60 % ВВП. На кінець 2015 р. зовнішній державний борг України становив 826,3 млрд. грн., що на 270% більше, ніж у 2013 докризовому році. Слід відмітити, що структура державного боргу також має негативні тенденції протягом останніх двох років, адже питома вага зовнішнього боргу в загальному обсязі державного боргу зростає з 46,49% у 2013 році до 61,91 % у 2015 році, що вказує на зростання ролі міжнародних фінансових організацій (МФО) в ресурсному фінансовому забезпеченні країни.

Рис. 1. Динаміка державного боргу, гарантованого державою боргу та питома вага зовнішнього боргу в загальному обсязі державного боргу за період 2010 – 2015 рр.

Джерело: складено за даними Міністерства фінансів України [5]

Проведений аналіз структури заборгованості за позиками, одержаними від МФО за 2015 р., дає можливість стверджувати, що Міжнародний Валютний Фонд має найпомітніший вплив на економіку країни (табл.1).

Таблиця 1. Структура заборгованості за позиками, одержаними від МФО за 2015 р.

Міжнародна фінансова організація	млн. дол. США	млн. грн.	%
Європейське Співтовариство	2414,65	57953,12	17,19
Європейський банк реконструкції та розвитку	582,20	13973,16	4,15
Європейський Інвестиційний Банк	505,69	12136,80	3,60
Міжнародний банк реконструкції та розвитку	5197,65	124747,13	37,01
Міжнародний Валютний Фонд	5341,84	128207,70	38,04
Фонд чистих технологій (МБРР)	0,85	20,51	0,01
Усього	14042,88	337038,40	100,00

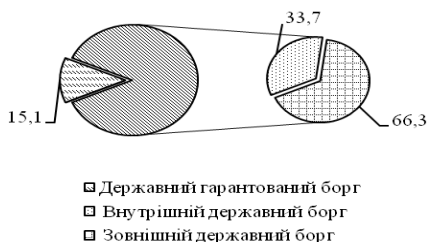
Джерело: складено за даними Міністерства фінансів України [5]

Кредити, надані МВФ Україні у 2015 році становили 128 207,7 млн.грн., або 38,04% загального обсягу залучених ресурсів. Слід зазначити, що така співпраця вирішує завдання не тільки інтеграції у світову економіку, а й зміцнення економічної безпеки [4]. Разом із тим, робота програми МВФ означає можливість появи ризиків, зокрема кошти від МВФ можуть бути витрачені не на структурні реформи. Другим ризиком є збільшення державного боргу [1]. На рис. 2 подано структуру державного боргу в розрізі чинних класифікацій: за типом кредитора та формою залучення; за валютою позик і відсотковою ставкою.

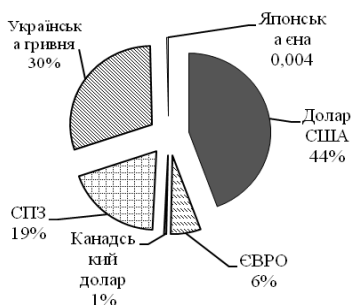
Одна з класифікацій державного боргу – це поділ його на прямий і гарантований. На кінець 2015 р. гарантований державою борг становив 237,9 млрд. грн. або 15,1% загальної суми державної заборгованості. Доведено, що такий значний

обсяг гарантованого боргу в Україні негативно відображається на борговій ситуації і може бути фактором посилення кризових явищ в системі державної заборгованості.

а) структура державного та гарантованого державою боргу (внутрішній та зовнішній борг)

б) структура боргу за валютою погашення позик

в) структура боргу за відсотковими ставками

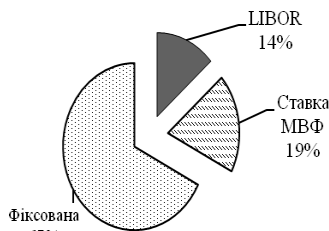

Рис. 2. Структура державного боргу України на кінець 2015 р.

Джерело: складено за даними Міністерства фінансів України [5]

На основі аналізу структури державного боргу у розрізі валют погашення виявлено залежність фінансового стану держави від ситуації з обмінним курсом. Варто зазначити, в

Україні більша частина державного боргу (70 % на кінець 2015 р.) номінована в іноземній валюті, що збільшують валютні ризики.

Водночас можна сказати про позитивну тенденцію щодо зростання частки заборгованості з фіксованою ставкою. Позики, залучені за фіксованою ставкою, є менш ризиковими, оскільки видатки на їх обслуговування залишаються незмінними.

Висновки. Таким чином, проведений аналіз динаміки та структури державного боргу дає змогу стверджувати, що протягом останніх років помітно зросла сила впливу МФО на економіку країни. Як показує багаторічна практика, отримані кредити від МФО згодом перетворюється на борговий тягар країни, який погашається за рахунок населення України.

Дане питання потребує подальшого вивчення, важливим є також створення та впровадження інноваційних механізмів регулювання розвитку фінансової безпеки в контексті залучення кредитних ресурсів МФО.

Список використаних джерел

1. Марків Г.В. Реалії та перспективи співпраці України з Міжнародним Валютним Фондом / Г.В. Марків // Інноваційна Економіка – 2013. – №10. – С. 11-15.

2. Наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 № 60 «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» [Електронний ресурс] / Офіційний веб-портал Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/>.

3. Національне рейтингове агенство Рюрик. Аналітичний огляд стану державного боргу та його впливу на фінансовий ринок України станом на 31.12.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rurik.com.ua>.

4. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org>.

5. Офіційний сайт Міністерства фінансів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/news/view/statystychni-materialy>.

УДК [336.743:336.748](477)(043.3)

Колдовський Артем Володимирович,

к.е.н., старший викладач,

Сумський державний університет, м. Суми

СИСТЕМА ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НБУ В УМОВАХ ПОДАЛЬШОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Діюча система валютного регулювання в Україні за останні роки зазнала певного коригування, виходячи з реалій макроекономічного розвитку країни. Зокрема, розширено перелік операцій, що здійснюються на валютному ринку (з банківськими металами, ввезення в Україну та вивезення за її межі валютних цінностей уповноваженими банками, здійснення переказів та вивезення іноземної валюти фізичними особами за кордон), спрощено процедуру купівлі іноземної валюти [1]. Запроваджені заходи дещо розширили можливості роботи на валютному ринку його учасників та лібералізували потоки капіталу в іноземній валюті, проте з урахуванням прогресуючої динаміки економічних процесів (як внутрішніх, так і зовнішніх) у попередні роки, потребували одночасного удосконалення в системі попередження виникнення валютних та кредитних ризиків [2].

Недосконалість регулювання валютних операцій

призводить до тінізації валютного ринку України, зокрема, зростання обсягу валютних спекуляцій та виведення валюти у офшорні фінансові центри. Підвищенню ефективності чинної системи валютного регулювання в Україні сприятиме розробка концептуальних засад валютної політики, до яких відносяться: періодизація; побудова валютної політики у відповідності з тенденціями розвитку відповідних ринкових механізмів та визначеними загальними напрямками розвитку економіки країни; встановлення взаємозалежності та взаємозв'язків між цілями короткострокової та довгострокової валютної політики та механізмами їх реалізації; виявлення факторів, які визначатимуть перспективи розвитку системи валютного регулювання, та наслідків реалізації валютної політики; урахування фінансово-економічних та політичних ризиків як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, а також досвіду побудови систем валютного регулювання зарубіжних країн.

Важливе значення для створення дієвої системи валютного регулювання в Україні має узагальнення відповідного досвіду зарубіжних країн. Це дозволяє суттєво знизити державні витрати на пошук шляхів розв'язання існуючих проблем. Передумовами, які необхідні для ефективного використання досвіду валютного регулювання розвинених країн у постсоціалістичних країнах, є достатній ступінь розвитку ринкових відносин в постсоціалістичній країні; готовність економічних суб'єктів, в т.ч. держави, до змін; відповідність інструментів валютного регулювання розвинених країн умовам розвитку країни, яка планує їх запроваджувати.

Для характеристики перспектив розвитку системи валютного регулювання країни необхідно виділяти короткострокові (до 1 фінансового року) та довгострокові

(на 4-5 років) цілі та пріоритети в цій сфері. Відповідно до них та з урахуванням поточних та стратегічних завдань розвитку національної економіки, мають розроблятися короткострокова та довгострокова валютні політики.

До основних цілей короткострокової валютної політики України доцільно віднести: удосконалення діючої системи валютного регулювання, забезпечення стабільного функціонування національної грошової одиниці, гармонізація інтересів експортерів та імпортерів.

Аналіз практики сучасного валютного регулювання дозволяє виділити такі напрями короткострокової валютної політики України: проведення гнучкої політики курсоутворення; вирішення питання репатріації українських капіталів та створення сприятливого інвестиційного клімату для нерезидентів; дедоларизація економіки; поповнення золотовалютних резервів країни з одночасною стерилізацією надлишкового обсягу гривневих коштів та зниження ризику їх знецінення; створення стійкого позитивного сальдо платіжного балансу; удосконалення системи державних інститутів валютного регулювання та валютного законодавства.

Метою довгострокової валютної політики України має бути забезпечення макроекономічної стабільності, створення та підтримання умов довіри до національної валюти. Розвиток системи валютного регулювання в Україні у найближчі 4 роки залежить від напряму стратегії економічного розвитку нашої країни та темпів реалізації передбачених нею заходів та завдань. Особливості економічного розвитку України обумовлюють існування ряду завдань, які мають на меті здійснення довгострокових структурних змін у системі валютного регулювання, але застосування яких у найближчій перспективі є об'єктивно неможливим та недоцільним (зокрема, це стосується підвищення рівня конвертованості гривні, зняття валютних

обмежень, використання дисконтної політики з метою регулювання руху іноземних капіталів).

Аналіз прогнозів економічного розвитку України в найближчі роки дав змогу встановити фактори, які визначатимуть перспективи розвитку системи валютного регулювання нашої країни:

– внутрішні: поступове економічне зростання; позитивне сальдо рахунку поточних операцій платіжного балансу; збільшення надходження іноземних інвестицій завдяки дотриманню Урядом України жорсткої бюджетної політики і послідовному зменшенню податкового навантаження; скорочення відпливу капіталів; подальша лібералізація зовнішньої торгівлі; спрямування зусиль держави на посилення процесів інтеграції України до ЄС; сприятлива зовнішня кон'юнктура;

– зовнішні: збільшення темпів економічного зростання країн, які є головними торговельними партнерами України; поступове зростання процентних ставок більшості західних країн з метою недопущення розгортання інфляційних процесів; посилення глобальної конкуренції завдяки технологічній революції в комунікаціях.

Разом з цим, нами визначені можливі ризики прогнозів розвитку сфери валютних відносин, серед яких: світові політичні та фінансові кризи, зміна зовнішньої кон'юнктури не на користь України (коливання цін на енергоносії, процентних ставок на кредитному ринку та інші), зміна умов співпраці з міжнародними організаціями – зовнішні ризики, а також кардинальна зміна курсу економічних реформ в країні, непродуманість та непослідовність державних рішень, розгортання енергетичної кризи, тощо – внутрішні ризики.

До основних наслідків реалізації довгострокової валютної політики України слід віднести: підвищення

купівельної спроможності гривні та забезпечення стійкої рівноваги внутрішнього валютного ринку; збільшення обсягів іноземних інвестицій в Україну; зростання валютних резервів країни; використання дисконтної політики як форми валютного регулювання.

Список використаних джерел

1. The Federal Reserve System. (2015). Banking Information & Regulation [Електронний ресурс] / Board of Governors of the Federal Reserve System. – Режим доступу : <http://www.federalreserve.gov/pf/pdf/frspurp/pdf>.

2. Buiter, H. and Clemens, G. (2001). Central Banking and the Choice of Currency Regime in Accession Countries. – European Bank for Reconstruction and Development Working Paper 17-01-2001.

УДК 336.717.8

Кремень Вікторія Михайлівна,

к.е.н., доцент,

Сумський державний університет, м. Суми

СИСТЕМНО ВАЖЛИВІ ФІНАНСОВІ ПОСЕРЕДНИКИ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

На основі результатів дослідження науково-методичних підходів поняття «системно важливі фінансові посередники» [1, 2, 3] було визначено, що це фінансові посередники, банкрутство, припинення діяльності або криза неплатоспроможності яких призведе до негативних наслідків. Проведений аналіз науково-методичних підходів до визначення сутності системно важливих фінансових посередників дозволив нам виділити ключові ознаки, які притаманні даному поняттю, – великий розмір активів в

активах фінансового сектора, фінансові установи, що пов'язані між собою та іншими організаціями, діяльність, що впливає на стан банківського сектора країни, припинення діяльності призводить до дестабілізації банківської системи, фінансової системи та економіки, діяльність може слугувати спусковим механізмом для поширення шоків.

Існуючі підходи до визначення системно важливих фінансових посередників [4, 5] мають ряд недоліків, що пов'язано з неможливістю об'єднання кількісних і якісних критеріїв в одному методі. Найбільш популярним є методика Базельського комітету, проте вона має обмеження щодо застосування. Таким чином, одним з головних завдань для регулятивних органів є визначення критеріїв системної важливості і розробка підходів до виявлення та регулювання системно важливих фінансових посередників. Рішення даних завдань сприятиме більш ефективному функціонуванню фінансового сектора, а також зниження витрат на підтримку фінансової стабільності.

Для визначення фінансово важливих фінансових посередників було запропонований науково-методичний підхід, що базується на використанні інтегрального рейтингу, що складається з часткових рейтингів за наступними критеріями – частка фінансового посередника на відповідному ринку, коефіцієнт фінансового важеля, коефіцієнт співвідношення власного капіталу та активів, коефіцієнт поточної ліквідності та ступінь взаємозв'язків між фінансовими установами.

Апробація запропонованого науково-методичного підходу дозволила визначити, що до системно важливих банків належить Приват банк, Дельта банк, Райффайзен банк Аваль, Сбербанк Росії, ПУМБ, Надра; до системно важливих страхових компаній із страхування життя

відносять Мет лайф, ТАС, РЗУ Україна страхування життя, Аска-життя. Ейгон лайф Україна, Ренессанс життя, Юпітер страхування життя, КД життя та Іллічівська; до системно важливих страхових компаній із ризикового страхування належить Альянс, Інго Україна, Уніка, РЗУ Україна.

Список використаних джерел

1. Регулювання системно значимих фінансових інститутів: проблеми ідентифікації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reglament.net/bank/mng/2012_3/get_article.htm?id=1987. – 21.11.2016. – Назва з екрану.

2. Системна значимість в банківській системі Росії [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://projects.fa.ru/MMFF2012/data/s1/Ovsyannikov.pdf> – 21.11.2014 – Назва з екрану.

3. Системно важливі фінансові установи: критерії, проблеми та регулювання [Електронний ресурс] : Інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку – Режим доступу: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/drn/107.htm – 21.11.2016. – Назва з екрану.

4. Системно значимі фінансові інститути на прикладі банків [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nrb.by/p/cont.asp?id=9867> — 21.11.2016. – Назва з екрану.

5. Сутність системно важливих банків та їх значення для забезпечення стійкості фінансового сектору країни [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://sn-econmanag.crimea.edu/arhiv/2012/uch_25_1econ/016_pary.pdf f. – 21.11.2016. – Назва з екрану.

ВИЗНАЧЕННЯ ВІДПОВІДНОСТІ ВАЛЮТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ЕКОНОМІЧНИМ РЕАЛІЯМ

Валютна політика в сучасних умовах соціально-економічного розвитку України має особливе значення, оскільки, з одного боку, є індикатором проблем у грошово-кредитному секторі національної економіки, а з іншого - має низку дієвих та досить швидких з точки зору впливу інструментів регулювання зовнішніх та внутрішніх грошових відносин. Згідно з Глосарієм банківської термінології Національного банку України валютна політика – це сукупність економічних, правових та організаційних заходів, що здійснюються центральним банком та іншими органами державного регулювання щодо діючих у державі валютних взаємовідносин між суб'єктами господарювання, домашніми господарствами та органами державного управління [1]. Критичний аналіз даного визначення дозволяє стверджувати, що воно є досить обмеженим, оскільки не вказує на основні складові валютної політики (валютні регулювання, контроль та режим) та залишає поза увагою інструменти та важелі валютної політики, через дію яких власне ця політика і реалізується.

Зрозуміло, що охопити аналізом весь спектр інструментів та важелів валютної політики з точки зору їх відповідності економічним реаліям в межах одних тез доповіді та надати ґрунтовні висновки і рекомендації за кожним з них – це нездійснена задача. З урахуванням

цього, а також розуміючи та приймаючи ризик неповноти інформації, увага буде зосереджена на найбільш швидкому та соціально значимому важелі, зокрема, валютному курсі. Це пояснюється тим, що найбільший перетин сфер впливу двох наявних керівних органів у сфері валютного контролю та регулювання, якраз відбуваються у процесі встановлення офіційного курсу національної валюти. Відомо, що стабільність національної грошової одиниці є важливим завданням як Національного банку України, як головного регулюючого органу фінансових ринків та фінансової діяльності, так і Кабінету міністрів України, як вищого органу виконавчої влади, відповідального за соціально-економічну стабільність держави та добробут населення.

Отже, пропонується використати валютний курс у якості індикатора відповідності валютної політики економічним реаліям. Для цього необхідно визначити реальний валютний курс гривні та порівняти його з наявним номінальним валютним курсом [2]. Результати розрахунків подані в табл. 1.

Для визначення реального валютного курсу гривні було використано співвідношення індексів споживчих цін США та України та номінальний валютний курс. Дані табл. 1 показують, що упродовж останніх 15-ти років жодного разу номінальний та реальний курси долара США в Україні не співпали. Відхилення номінального валютного курсу від реального не було нижче ніж 40 %. Починаючи з 2008 року різниця між реальним і номінальним валютними курсами гривні по відношенню до долара США тільки зростала і сягнула у останні 4 роки майже 57 %. Це говорить про те, що НБУ веде досить чітку політику щодо жорсткого утримання курсу гривні на необхідному, заниженому у порівнянні з реальним валютним курсом, рівні.

Таблиця 1 – Результати розрахунків реального валютного курсу гривні по відношенню до долара США

Рік	Курс долара США у гривні номінальний	Індекс споживчих цін в США	Індекс споживчих цін в Україні	Курс долара США у гривні реальний	Відхилення номінального курсу від реального, %
2001	5,37	177,1	106,1	8,96	-40,09
2002	5,33	179,9	99,4	9,65	-44,75
2003	5,33	184,0	108,2	9,06	-41,20
2004	5,32	188,9	112,3	8,95	-40,55
2005	5,12	195,3	110,3	9,07	-43,52
2006	5,05	201,6	111,6	9,12	-44,64
2007	5,05	207,3	116,6	8,98	-43,75
2008	5,26	215,3	122,3	9,26	-43,20
2009	7,79	214,5	112,3	14,88	-47,65
2010	7,94	218,1	109,1	15,87	-49,98
2011	7,97	224,9	104,6	17,14	-53,49
2012	7,99	229,6	99,8	18,38	-56,53
2013	7,99	233,0	100,5	18,52	-56,87
2014	11,88	236,736	101,93	27,59	-56,94
2015	21,84	237,017	102,82	50,34	-56,62

Звичайно, такі результати розрахунків (рис. 1) можна пояснити ще й тим, що офіційні методики визначення індексу споживчих цін в Україні та Сполучених штатах відмінні, а також заниженим значенням вітчизняного індексу інфляції.

Рівень відповідності валютної політики пропонується визначати у відсотках за допомогою співвідношення номінального валютного курсу і реального. Чим ближче цей показник до 100 %, тим більше валютна політика за індикатором валютного курсу національної валюти відповідає реальній економічній ситуації в Україні. Результати розрахунків рівня відповідності валютної

політики подані на рис. 1.

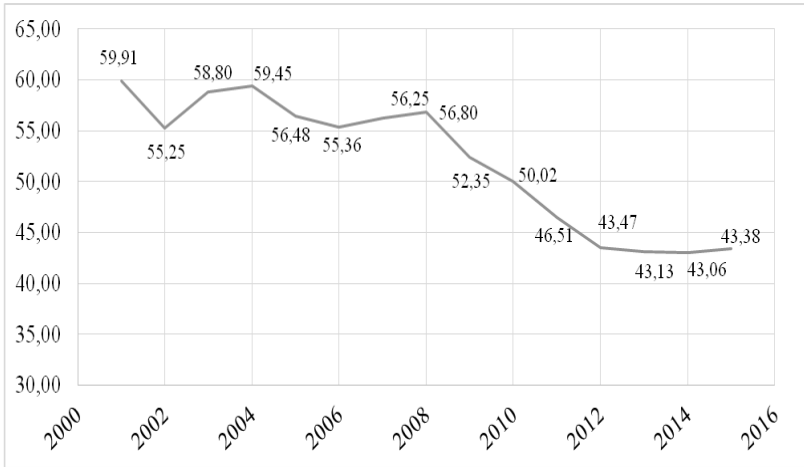

Рисунок 1. Рівень відповідності валютної політики реальній економічній ситуації за індикатором валютного курсу

Дані рис. 1 показують, що за останні 5 років рівень відповідності валютної політики падає, оскільки збільшується розрив між реальним і номінальним валютним курсом гривні. Якщо більш детально проаналізувати дані роце. 1, то можна побачити таку тенденцію, чим більше національні регулятори стримують зростання номінального валютного курсу гривні і віддаляють його таким чином від реального, тим більшим і швидшим буде в майбутньому зростання (стрибок) номінального курсу. Така ситуація спостерігалась у 2008-2009 роках.

Якщо ж поглянути дані за 2014 та 2015 роки, то стає зрозуміло, що різке зростання курсу долара США по відношенню до гривні є неминучим у 2017 році. Так, 2014 рік Україна завершила з номінальним валютним курсом на

рівні 12 грн за 1 долара США і реальним курсом – 27,56 грн. Сьогодні відмітка 27 грн за 1 долар США є ринковим курсом купівлі даної іноземної валюти. Отже, розрахунки показують, що за умови збереження наявної валютної політики, наявних темпів розвитку економіки України існує висока ймовірність завершити 2017 рік з номінальним валютним курсом, наближеним до реального за 2015 рік, тобто 50,34 грн за 1 долар США.

В подальших дослідженнях необхідно проаналізувати валідність валютної політики за іншими індикаторами та складовими, щоб сформуванати комплексний показник рівня відповідності валютної політики економічним реаліям.

Список використаних джерел

1. Валютна політика // Глосарій банківської термінології Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=12317.
2. Офіційний курс валют [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/control/uk/curmetal/currency/search/form/period>.
3. Consumer Price Index Data from 1913 to 2016 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.usinflationcalculator.com/inflation/consumer-price-index-and-annual-percent-changes-from-1913-to-2008>.
4. Індекс споживчих цін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=23487024&cat_id=57896.

Обравит Вікторія Іванівна,
аспірант,
Сумський державний університет, м. Суми

ДИСБАЛАНСИ ФОНДОВОГО РИНКУ: СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ВИДИ

Останнім часом у економічній науковій літературі досить часто зустрічається термін «дисбаланс», який характеризує різноманітні процеси, що відбуваються у економіці країни, у секторах фінансового ринку та на фондовому ринку зокрема. Зазначені процеси є своєрідним прогнозом щодо розвитку подальших кризових явищ. Саме тому, правильне розуміння сутності та видів дисбалансів може слугувати передумовою їх вчасного попередження.

Проте аналіз наукових публікацій, показав що дослідження деформацій фондового ринку, залишається недостатньо висвітленим у науковій літературі. На сьогоднішній день не існує чітко визначеного підходу щодо тлумачення поняття «дисбаланс фондового ринку» та розуміння його впливу на розвиток фондового ринку, зокрема, та фінансовий ринок в цілому.

Зокрема, в фінансово-економічному словнику [2] поняття «дисбаланс» (від лат. префікса «dis» – втрата, позбавлення та франц. «balance» – ваги, рівновага) розкривається як незбалансованість, невірноваженість.

В англо-українському словнику термін «дисбаланс» [1] також визначається як: відсутність рівноваги; нестійкість, мінливість; невідповідність; порушення рівноваги.

У результаті аналізу різноманітних науково-методичних підходів науковців щодо сутності та класифікації дисбалансів, ми виділили основні види

дисбалансів фондового ринку за відповідними класифікаційними ознаками:

- за середовищем виникнення: внутрішні, зовнішні, глобальні;

- за причиною їх виникнення: циклічні, структурні, системні, кон'юнктурні;

- залежно від факторів впливу: об'єктивні, суб'єктивні, спекулятивні;

- за глибиною та тривалістю їх дії: хронічні, стійкі, тимчасові;

- за масштабністю наслідків: порушення стійкості ринку, нестабільність на ринку, криза.

Варто зауважити, що кожний із зазначених видів у свою чергу можна також розподілити на специфічні підвиди.

Але враховуючи, що характерною ознакою сучасного етапу розвитку фондового ринку України є його структурна незбалансованість, вважаємо за доцільне більш детально дослідити саме структурні дисбаланси вітчизняного фондового сектору. Це дозволить виявити основні причини низької ефективності фондового ринку та створити підґрунтя для підвищення його ролі в процесі перерозподілу фінансових ресурсів в економіці [3]. Адже досить часто фондовий ринок називають «дзеркалом економіки», бо будь-які зміни на ринку прямо пропорційно впливають на економічну ситуацію.

Слід звернути увагу, що інституціональна структура фондового ринку України створювалась в короткі терміни шляхом копіювання іноземного досвіду функціонування інститутів та інструментів даного ринку. Внаслідок цього виникла так звана низка структурних дисбалансів фондового ринку, які свідчать, що вітчизняна модель даного сегменту залишається не сформованою.

Слід додати, що незбалансованість ринку, перш за

все, характеризується асинхронізацією процесів, пов'язаних з функціонуванням його окремих складових.

Крім нерозвинутої інфраструктури розвиток українського фондового ринку характеризується наступними проблемними ознаками:

- низька ліквідність та рівень капіталізації ринку;
- висока волатильність в порівнянні з розвинутими фондовими ринками;
- недостатній захист прав інвесторів;
- незначна кількість компаній, що проходять лістинг;
- відсутність ефективного законодавства щодо регулювання фондового ринку;
- відсутність відкритого доступу до інформації;
- низький рівень фінансової грамотності громадян;
- недостатня кількість кваліфікованих кадрів тощо.

Отже, на нашу думку, дисбаланс фондового ринку проявляється через зміщення (порушення) функціональних ролей учасників та зв'язків між елементами фондового ринку як цілісної структури, що призводять до зниження його ефективності.

У результаті проведеного дослідження ми виділили три види структурних дисбалансів фондового ринку, що представлені у табл. 1.

Таким чином, нами визначено основні структурні дисбаланси фондового ринку України, які впливають на його ефективність. З метою порівняння зазначимо, що для країн з більш розвиненими фінансовими системами характерний суттєво ширший арсенал фінансових інструментів, особливо розповсюджені операції з деривативами та притаманна значно менша кількість торговельних майданчиків.

Таблиця 1 – Структурні дисбаланси фондового ринку України

Вид структурного дисбалансу	Кількісна характеристика (на 01.01.2016 р.)		Пояснення
	назва	частка на ринку, %	
Дисбаланс “Переважання неорганізованого ринку над біржовим”	Неорганізований ринок	86,65	Фондовий ринок України є доволі закритим: приблизно 86,65 % усіх операцій на ньому здійснюються в позабіржовому сегменті ринку
	Біржовий ринок	13,35	
Дисбаланс “Нерівномірність операцій з фінансовими інструментами”	Депозитні сертифікати	56,76	Для вітчизняного фондового ринку властива вузька номенклатура цінних паперів, так звана «централізація» торгівлі певними видами інструментів, що призводить до неможливості диверсифікувати фінансові ризики при інвестуванні
	Акції	21,30	
	Державні облигації України	13,04	
	Інвестиційні сертифікати	4,70	
	Облігації підприємств	2,47	
	Векселі	1,34	
	Деривативи	0,27	
Інші	0,12		
Дисбаланс “Нерівномірний розподіл торгів за організаторами ринку (між фондовими біржами)”	ПЕРСПЕКТИВА	76,98	Біржова структура характеризується високою фрагментарністю, що призводить до децентралізації попиту та пропозиції на цінні папери, ускладнює процес контролю за операціями, уповільнює розповсюдження інформації, сприяє підвищенню рівня маніпулювання вартістю цінних паперів та розвитку шахрайства
	ПФТС	18,58	
	УБ	2,34	
	КМФБ	1,25	
	СЄФБ	0,49	
	ПФБ	0,21	
	УФБ	0,11	
	УМВБ	0,04	
	УМФБ	0,00	
ІННЕКС	0,00		

*Складено автором на основі [4]

Як висновок зазначимо: на сьогоднішній день Україною проголошено так званий курс на європейську інтеграцію. Виходячи з цього, розвиток фондового ринку України повинен орієнтуватися на досвід європейських країн та світові тенденції трансформації ринків капіталу, що дозволить попередити та уникнути існуванню зазначених (та інших видів) дисбалансів фондового сегменту.

Список використаних джерел

1. Балла М. І. Англо-український словник : у 2-х томах. Т. 1. / М. І. Балла. – К. : Освіта, 1996. – 752 с.
2. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – К.: Знання, 2007. – 1072 с.
3. Калач Г. М. Структурно-функціональні деформації на фондовому ринку України: моделювання методом ієрархій / Г. М. Калач, Г. В. Мамонова // Mechanism of Economic Regulation. – 2014. – № 1. – С. 99-109.
4. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua>. – 10.11.2016. – Назва з екрану.

УДК 336.77:364.22

Пахненко Олена Михайлівна,

к.е.н., доцент,

Сумський державний університет, м. Суми

МОДЕЛІ МІКРОФІНАНСУВАННЯ В КРАЇНАХ З РІЗНИМ РІВНЕМ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Одним із ключових завдань сучасного розвитку світової фінансової системи, визнаним на міжнародному

рівні (зокрема, програмами та ініціативами «Universal Financial Access 2020», «Financial Inclusion Insights», підтриманими ООН, Світовим банком, G20) є максимальне охоплення фінансовими послугами всіх верств населення, незалежно від віку, статі, освіти, рівня доходу та інших показників, які визначають кредитоспроможність фізичної особи та рівень її платоспроможного попиту на традиційні фінансові послуги. Реалізація даного завдання передбачає необхідність комплексного та багаторівневого впровадження системи мікрофінансування і формування відповідної моделі надання мікрофінансових послуг з урахуванням особливостей економічного розвитку країни і характеристик цільового сегменту споживачів.

Спектр мікрофінансових послуг є значним, вони включають мікрокредити підприємцям, споживчі мікрокредити (наприклад, на лікування, навчання), мікрострахування, мікрозаощадження тощо. Основними характеристиками мікрострахових послуг є відсутність або мінімальний рівень вимог до сум фінансових угод, а також встановлення ціни послуг на доступному для цільової категорії споживачів рівні.

Актуальність розвитку мікрофінансування зумовлене тим, що перерозподіл фінансових ресурсів між економічними суб'єктами в країнах з низьким рівнем розвитку фондового ринку і банківської системи відбувається через неформальні фінансові відносини: позики у родичів і знайомих, переважання готівкових операцій, неінвестиційне заощадження грошей. Проте такі відносини характеризуються вищим рівнем ризиків, нестабільністю та непередбачуваністю, а також є неефективними та затратними. Залучення фізичних осіб до формальної фінансової системи (банків та інших фінансово-кредитних установ) забезпечує отримання ряду переваг і для них, і для економіки в цілому: гарантується

вища безпека проведення фінансових операцій, захищеність заощаджень від знецінення, створюються можливості для планування і розподілу витрат, формування робочого капіталу в підприємницькій діяльності, управління витратами, пов'язаними з непередбачуваними подіями, підвищення загального рівня добробуту [3].

Для осіб з низьким рівнем доходів, які обмежені в доступі до традиційних банківських та інших послуг, отримання необхідних їм фінансових послуг забезпечується за рахунок мікрофінансування. Послугами мікрофінансових організацій користуються люди в усьому світі. Безперечні переваги мікрофінансування для соціально-економічного розвитку сприяють його поширенню не тільки в країнах, що розвиваються, але й в економічно розвинених країнах. Проте, якщо потреба у мікрофінансових послугах в країнах, що розвиваються, мають високу частку сільського населення, або постраждали від військово-політичних конфліктів, визначається необхідністю відновлення і розвитку економіки, підвищення інвестиційного потенціалу і боротьби з високим рівнем безробіття, то в європейських та інших розвинених країнах світу, де таких проблем не спостерігається, попит на мікрофінансові послуги визначається іншими чинниками. Суб'єктами, що користуються мікрофінансовими послугами в економічно розвинених країнах, можуть бути студенти, пенсіонери, безробітні або особи з ризиком втрати роботи, тобто ті категорії населення, які за своїми формальними ознаками розглядаються банками та іншими кредитними установами як некредитоспроможні і не отримують доступ до повного спектру фінансових послуг і необхідного обсягу кредитних ресурсів.

Узагальнюючи ключові відмінності, які визначають

особливості побудови моделей надання мікрострахових послуг в кожній окремій країні, можна ідентифікувати наступні критерії їх порівняння: мета мікрофінансування, тип споживача мікрофінансових послуг, стратегія діяльності мікрофінансових посередників, поширення типів мікрофінансових установ та інші. Розглянемо характер прояву даних відмінностей у країнах з різним рівнем економічного розвитку.

В країнах, що розвиваються, необхідність мікрофінансування пов'язана з боротьбою з бідністю, забезпеченням мінімальних потреб, підтримкою прожиткового мінімуму. Мікрофінансові послуги найчастіше надаються у формі кредитів на лікування, поховання, навчання та інші споживчі цілі. В країнах з перехідною економікою, де мінімальні потреби більшості населення забезпечені, мікрофінансування використовується для підвищення фінансової спроможності населення, поширення інших видів фінансових послуг (мікрострахування, заощадження, операції з платіжними картками), а також надання мікрокредитів фізичним особам для підтримки їх підприємницьких ініціатив, розвитку локальних ринків і формування середнього класу. Останні цільові орієнтири притаманні також і для мікрофінансових послуг в економічно розвинених країнах.

Мета мікрофінансування і напрямки залучення фізичних осіб до використання послуг фінансових установ в країнах з різним рівнем економічного розвитку значним чином визначається типом споживачів. Наприклад, в країнах, що розвиваються, суттєвою є частка неграмотного населення, особливо серед жінок, у них відсутні професійні навички, низькою є обізнаність у фінансових послугах і можливостях їх використання, що є значною перепорою у розвитку мікрофінансування [1]. Тому

діяльність мікрофінансових установ і неприбуткових організацій в таких країнах часто спрямовується на підвищення фінансової грамотності населення і формування звичок користуватися фінансовими послугами, а забезпечення потреб у фінансових послугах задовольняється лише на мінімально необхідному рівні.

В країнах з перехідною економікою і економічно розвинених країнах, споживачі фінансових послуг характеризуються високим освітнім рівнем, поінформованістю про базові види фінансових послуг, наявністю професійного досвіду, тому і стратегією діяльності мікрофінансових посередників буде забезпечення успіху ділових починань позичальників та реципієнтів фінансових послуг, розвиток у них звичок користуватися більш широким спектром фінансових послуг, розвиток і забезпечення альтернативними напрямками запозичення і вкладення коштів. Метою використання послуг мікрофінансування в економічно розвинених країнах є здійснення спільного інвестування, розподіл ризиків, а на макроекономічному рівні – вплив на загальний обсяг інвестицій, покращення соціально-економічного стану населення, створення нових робочих місць [2].

Таким чином, мікрофінансування дозволяє більш повно задовольняти потреби всіх верств населення у різних видах фінансових послуг, переважаюче значення серед яких займають мікрокредити, мікрозаощадження і мікростраховання. Стратегічною метою поширення мікрофінансування є забезпечення економічного розвитку країни і фінансового добробуту її громадян через надання фінансових послуг особам з низькими і непостійними доходами, тоді як конкретний характер потреб відповідних категорій населення, параметри споживчого попиту і вибір відповідних видів мікрофінансових послуг визначається

рівнем економічного розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Волга В. О. Міжнародні моделі та технології мікрофінансування малого і середнього бізнесу / В. О. Волга // Бізнес-інформ. – 2015. – № 3. – С. 209-216.

2. Леонов С. В. Мікрофінансування як кредитний інструмент стимулювання соціально-економічного розвитку / С. В. Леонов, М. В. Сапожнікова // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – 2014. – № 4 (76). – С. 187-191.

3. Ledgerwood J. The New Microfinance Handbook : A Financial Market System Perspective / Edited by J. Ledgerwood with J. Earne and C. Nelson. – Washington, DC: World Bank, 2013. – Access mode: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/12272>.

УДК 336.76

Рекуненко Ігор Іванович,

д.е.н., професор,

Сумський державний університет, м. Суми

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Фондовий ринок є невід'ємною частиною фінансового ринку, а відповідно, і всієї сучасної економіки. Розвиток фондового ринку прискорює ріст економіки. При цьому фондовий ринок повинен відповідати певному рівню фінансової безпеки. Фінансова безпека фондового ринку – одна з ключових проблем усієї економічної безпеки країни. Стійкість і стабільність фондового ринку впливає практично на всі елементи народногосподарського комплексу країни, тому проблема

підвищення рівня фінансової безпеки фондового ринку набуває надзвичайно важливого значення.

Необхідно зазначити, що під фінансовою безпекою фондового ринку розуміють рівень розвитку фондового ринку, що дає змогу повною мірою задовольнити потреби суспільства у фінансових інструментах.

Відповідно до Методичних рекомендацій оцінки рівня економічної безпеки, серед показників, що характеризують безпеку фондового ринку, виділяють:

- рівень капіталізації лістингових компаній до ВВП;
- рівень волатильності індексу Першої фондової торговельної системи (ПФТС) [1].

На нашу думку, при визначенні рівня фінансової безпеки фондового ринку також є можливим аналіз додаткових індикаторів, наприклад, таких як: капіталізація лістингових компаній; частка торгівлі на неорганізованому ринку у загальному обсязі торгів цінними паперами, частка низьколіквідних акцій у загальній кількості представлених акцій у лістингу біржі, частка облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) у сумі державного боргу за цінними паперами, дохідність ОВДП, відношення доходності ОВДП до темпів зростання ВВП, відношення вартості чистих активів інститутів спільного інвестування, що належить населенню, до депозитів населення, частка вкладень нерезидентів в українські облігації.

Потрібно відмітити, що фондовий ринок є неспроможним у протистоянні негативним внутрішнім та зовнішнім факторам, а тим паче шокам та глибоким кризам, і рівень його безпеки є низьким, як наслідок, це знижує рівень фінансової безпеки держави в цілому.

Тому, для забезпечення фінансової безпеки фондового ринку України необхідно:

- створити необхідні умови для розвитку інституційних інвесторів, зокрема недержавних пенсійних

фондів;

- на державному рівні посилити контроль виконання довгострокової стратегії розвитку фондового ринку та актуалізувати її;

- ефективно взаємодіяти між відповідними контролюючими, науково-дослідними та галузевими саморегульованими організаціями різних країн;

- посилити вимоги до управління ризиками, прозорості діяльності й розкриття інформації на фондовому ринку;

- запобігти маніпулюванню ціноутворенням на ринку цінних паперів;

- посилити відповідальність за використання інсайдерської інформації;

- удосконалити правову базу та узгодити її зі світовими стандартами;

- зосередити торгівлю цінними паперами на організованому ринку та зменшити рівень тінізації капіталу в Україні, а також припинити його відтік за кордон;

- підвищити привабливість фондового ринку;

- створити умови для залучення нових інвестиційних ресурсів;

- створити фонд гарантування захисту операцій фізичних осіб на фондовому ринку;

- активізувати роз'яснювальні роботи про переваги операцій з цінними паперами [2].

На нашу думку, такі заходи допоможуть збільшити питому вагу вітчизняних інвестицій та забезпечити пріоритетний розвиток стратегічних галузей, що, у свою чергу, посилить фінансову безпеку не тільки фондового ринку, а й держави в цілому.

Аналіз рівня фінансової безпеки фондового ринку в Україні, який здійснювався нами в інших роботах

засвідчив, що існують значні проблеми, пов'язані з його недостатнім рівнем розвитку. Враховуючи те, що на сьогоднішній день Україна є орієнтованою на інтеграцію з ЄС, необхідним є впровадження заходів, спрямованих на підтримання фінансової безпеки фондового ринку, котрі також доречні й для збереження стабільності внутрішньої економічної системи та залучення більших обсягів інвестиційного капіталу.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України / Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=38738.

2. Паєнтко Т. В. Безпека фондового ринку в контексті зміцнення фінансової безпеки держави / Т. В. Паєнтко, М. В. Поплавська // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2011. – № 2. – С. 215–221.

УДК 336.76

Циганюк Дмитро Леонідович,

к.е.н., доцент,

Сумський державний університет, м. Суми

ПРИЧИНИ ПОЯВИ ТА УМОВИ ЕВОЛЮЦІЇ ФОНДОВОГО РИНКУ В КРАЇНАХ З РІЗНИМ РІВНЕМ ДОХОДУ

Одним з головних рушіїв фінансового розвитку країн є розвинений фінансовий ринок, оскільки саме він відповідає за ефективність перерозподілу фінансових

потоків в середині країни та можливості для участі іноземного капіталу у внутрішніх економічних процесах. Традиційно, фінансовий ринок розвивається у 2-х ключових напрямках: розвиток ринку банківських послуг та розвиток фондового ринку. Баланс між цими двома складовими фінансового ринку в різних країнах складається по-різному. Втім, можна виділити певні закономірності їх розвитку. По-перше, ринок банківських послуг завжди з'являється в країні і починає розвиватися першим. Це обумовлено поки що існуючою необхідністю банківської системи для функціонування будь-якої сучасної економіки, а також порівняною простотою регулювання та контролю за діяльністю банків. Для урядів країн можливість контролювати фінансові потоки в країні за допомогою прямих регуляторних методів на етапі становлення економіки є досить важливою. В результаті формується домінуюча роль банківського сектору у забезпеченні функціонування фінансової системи (рис. 1).

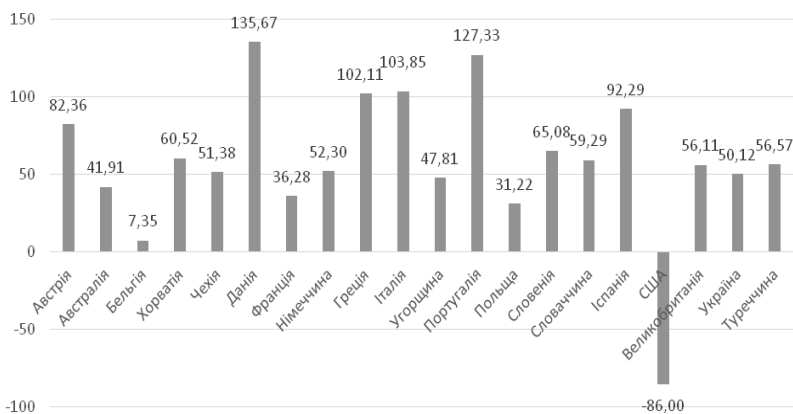

Рисунок 1. Різниця між активами банків та капіталізацією фондових ринків окремих країн світу, % ВВП [1]

По-друге, фондовий ринок починає активно розвиватися у відповідь на незадоволення реального сектору економіки умовами, які пропонують банки. Традиційно, фондовий ринок сприймається підприємствами як певна альтернатива банківському ринку у питаннях доступу до кредитних ресурсів. Втім, статистика свідчить, що переважає фондowego ринку над банківським властиве економікам з досить високим рівнем розвитку як усієї економіки, так і фінансового ринку зокрема. Це може свідчити про те, що для ефективного розвитку фондового ринку не достатньо лише наявності попиту на інвестиційний капітал, необхідною умовою також є і наявність пропозиції такого капіталу, причому цей капітал повинен мати небанківське походження (банки в даному випадку розглядаються у розумінні депозитних корпорацій).

Третьою, необхідною на нашу думку умовою для розвитку фондового ринку в країні, є високий рівень фінансової грамотності як серед рядового населення так і серед представників бізнесу. Ми вважаємо, що рівень фінансової грамотності впливає на формування поведінки суб'єктів фінансового ринку і визначає кінцевий рівень їх схильності до ризику та очікування прибутку. В країнах з розвиненою економікою та високим рівнем доходів населення рівень фінансової грамотності має незначний вплив на активність розвитку фондового ринку [2]. Це пояснюється тим, що такі країни, як правило, перейшли до накопичувальних систем пенсійного забезпечення, які передбачають акумуляцію досить значних обсягів коштів, які можна інвестувати на фондовому ринку з огляду на низькі процентні ставки у банках. Окрім цього, у країнах з високим рівнем доходів для поштовху до розвитку фондового ринку достатньо щоб лише частина населення (суб'єктів економіки) досягла необхідного рівня

фінансової грамотності. Ця частина населення повинна володіти критичною сумою капіталу і бути готовою його перетворити на інвестиції. У відповідь на появу такої потенційної пропозиції інвестиційного капіталу, фондовий ринок створюватиме нові можливості та механізми для трансформації капіталу, що і ознаменуватиме черговий еволюційний крок. В країнах ж низьким рівнем доходів ситуація зовсім інша. Населення (суб'єкти економіки) не володіють достатнім обсягом вільного капіталу для його перетворення на інвестиції, тому в даному випадку зв'язок між фінансовою грамотністю та розвитком фондового ринку буде набагато слабшим. Для таких країн для поштовху розвитку фондового ринку необхідне досягнення високого рівня фінансової грамотності для усього населення (суб'єктів економіки). Це створить передумови для активізації діяльності різних форм інвестиційних фондів, які зможуть забезпечити ефективну акумуляцію достатнього обсягу капіталу для його перетворення на інвестиції.

Таким чином, можемо зробити висновок, що в цілому для спричинення поштовху для розвитку фондового ринку потрібні 3 чинника: наявність банківської системи та її нееластичність по відношенню до потреб реального сектора економіки; наявність пропозиції капіталу небанківського походження, який можливо трансформувати в інвестиції; достатній рівень фінансової грамотності населення (суб'єктів економіки) для формування критичної маси внутрішнього інвестиційного капіталу та активізації діяльності інвестиційних фондів.

Список використаних джерел

1. Global financial development [Електронний ресурс] // World Bank. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://databank.worldbank.org/data>

/reports.aspx?source=global-financial-development#.

2. Fernandes, Daniel and Lynch, John G. and Netemeyer, Richard G., Financial Literacy, Financial Education and Downstream Financial Behaviors (full paper and web appendix) (January 6, 2014). Forthcoming in Management Science. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2333898>.

УДК [336.743:336.748](477)(043.3)

Чернега Катерина Віталіївна,

аспірант,

Сумський державний університет, м. Суми

ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У КОНТЕКСТІ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

В умовах швидкого розвитку інтернаціоналізації та глобалізації економічних процесів міжнародні проблеми сучасного валютного регулювання займають провідне місце у економічному житті кожної країни. Система сучасного глобалізму за своєю природою є пульсуючим явищем, що, в свою чергу, переживає періоди підйому та спаду, сповільнення та прискорення, а отже криза глобалізму закладена у його природі [5].

Наукові дослідження генези та економічної природи сучасної системи глобалізму довели перехідний характер системи корпоративно-державного глобалізму та ймовірність краху даної системи внаслідок загострення його внутрішніх та зовнішніх конфліктів. У історичному вимірі економічна наука свідчить про те, що економічні кризи беруть свій відлік з 1825 року і найбільшим потрясінням для світової економіки вважалась Велика депресія 1929 – 1933 рр.

На нашу думку, причини фінансової нестабільності

полягають також у незбалансованих взаємовідносинах основних гравців глобальних ринків – США, Євросоюзу та країн Азії. Нестабільність пов'язана зі спорідненими національними та міжнародними явищами – економічними, циклічними, банківськими, валютними, фінансовими кризами, а також із ринковими коливаннями [1].

Доволі поширеним є виокремлення низки зовнішніх шоків, через які глобальна фінансова нестабільність може впливати на Україну. До причин, що можуть спровокувати такі зовнішні шоки, відносять: фактичну прив'язку курсу гривні до долара США; можливі зміни валютного курсу в разі зумовленої валютними коливаннями різкої зміни міжнародної кон'юнктури та умов торгівлі; можливі зміни кон'юнктури на міжнародних фінансових ринках [2, 3]. Сучасні події на світовій економічній арені демонструють тісний зв'язок валютної і фінансової сфери, синхронність процесів, що в них відбуваються, показують глобальність їх географічного розповсюдження, а також масштаб їхнього впливу на ключові сфери економіки [4].

Світова історія валютно-фінансових криз за останні десятиліття показала, наскільки сильно впливає валютно-фінансовий сектор на економіку, а також продемонструвала проблеми розробки механізмів антикризового валютного регулювання. Сучасне економічне зростання має бути ключовою метою антикризового валютного регулювання, а підходи до регулювання мають бути орієнтовані не тільки на подолання наслідків кризи, але і на забезпечення трансформаційних змін в економіці до та під час економічної кризи [6].

Таким чином, на нашу думку, застосування антикризового валютного регулювання має особливу актуальність в умовах сучасної світової фінансової кризи.

Підводячи підсумок, необхідно підкреслити, що нинішня глобальна фінансова нестабільність пов'язується з міжнародними валютними та фінансовими дисбалансами, а відтак – з наслідками для міжнародних ринків, прогнозуванням зовнішніх шоків для національних економік, що стосується сфери міжнародних валютних відносин то вона, мабуть, є однією з найбільш нестабільних в сучасному світі.

Світовий досвід підтверджує твердження того, що розвиток валютних відносин відбувається за активною участю держави. Більше того, слід зауважити, що в умовах кризових потрясінь вдосконалення державного регулювання щодо здійснення валютних операцій набуває надзвичайної актуальності. Результативність валютного регулювання є найважливішим фактором забезпечення стійкості національної валюти, стабільності фінансово-кредитної системи та фінансового ринку, формування інвестиційного клімату в країні, розвитку міжнародної економічної інтеграції.

Особливу значимість набувають також питання оперативного вирішення проблеми розробки та проведення національної валютної політики, що особливо важливо на тлі структурних зрушень в економіці, кризових явищ, задач підвищення ефективності системи державного регулювання і фінансового контролю.

Список використаних джерел

1. Алисов Е. Правовое регулирование валютных отношений в Украине / Алисов Е. – Х. : Консул, 1998. – 142 с.
2. Аникин А. Финансовые кризисы в России, Азии, Латинской Америке // Мировая экономика и международные отношения. – 2000. - №12. – С.15-22.
3. Балабанов И. Т. Валютные операции / Балабанов И.

Т. – М. : Финансы и статистика, 1993. – 256 с.

4. Банківські операції: підручник / за ред. В. І. Міщенко, Н. Г. Слав'янської. – К.: Знання, 2006. – 727 с.

5. Береславська О. Тенденції розвитку фінансових ринків у 2002 році та їх вплив на економіку України / Береславська О. // Вісник Національного банку України. – 2003. – № 2. – С. 54-57.

6. Державне регулювання економіки: навчальний посібник / С.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Г. Ф. Куценко та ін. – Вид. 2-ге, доопрац. і доп. – К.: КНЕУ, 2005. – 440 с.

УДК 336.368

Шірінян Лада Василівна,

доктор економічних наук, доцент,

Навчально-науковий інститут економіки і управління

Національного університету харчових технологій,

м. Київ

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО В СТРАХОВІЙ ГАЛУЗІ: ФОНДИ СТРАХОВИХ ГАРАНТІЙ І ПРЕВЕНТИВНИХ ЗАХОДІВ

Проблеми недосконалості обмінно-перерозподільчих відносин між продавцями і покупцями фінансових ресурсів і послуг в Україні чітко простежуються в страхуванні, де потреба у ефективному механізмі захисту суспільства від ризиків є високою. Зменшення ступеня ризикованості, попередження або зниження негативного впливу можливих випадків на учасників ринків може досягатися превентивними (попереджувальними або запобіжними) заходами. Тому виникає необхідність визначення економіко-правового і фінансового забезпечення таких заходів, особливо в частині добровільного страхування.

Аналіз для страхового ринку виявляє, що превенцію може бути реалізовано використанням відповідних інструментів фінансового регулювання: платежів у фонди цільового призначення і резерви попереджувальних заходів, державних інвестицій, дотацій та цільової допомоги [1, с. 47]. На страховому ринку України ці інструменти не знайшли застосування, у чинному страховому законодавстві в переліку обов'язкових резервів страховиків немає «резерву попереджувальних заходів». Наведені недоліки мають бути усунуті.

У сучасних умовах держава, як носій публічних інтересів, неспроможна реалізувати суспільну потребу в попереджувальних заходах повною мірою через брак коштів. За таких умов доцільно розв'язати проблему за допомогою державно-приватного партнерства. У попередніх працях нами було обґрунтовано можливість державно-приватного партнерства (далі ДПП) при реалізації мікрострахування в Україні, яке включає в себе пакет базових і дешевих страхових продуктів для малозабезпеченого населення (через адресні субсидії з державного бюджету, або адресна допомога з бюджетів відповідних рівнів) [2, с.153].

В цьому дослідженні ми пропонуємо започаткувати ДПП в страховій галузі та законодавчо внормувати створення накопичувальних фондів: на макроекономічному рівні країни – державно-приватний фонд попереджувальних заходів (ДПФПЗ); на мезоекономічному рівні об'єднань страховиків – фонди страхових гарантій і превентивних заходів (ФСГПЗ); на мікроекономічному рівні страховика – резерв превентивних заходів (РПЗ).

Фонд ДПФПЗ є юридичною особою і створюється спільно державою та страховиками [3,с. 50]. Аналіз виявляє грошові потоки і фінансовий механізм,

інституційну структуру і господарську діяльність такого фонду (рис.1). Прогнозний розрахунок надходжень щорічних внесків до фонду ДПФПЗ дає значення близько 160 млн грн на рік [4, с. 74]. Фінансування заходів з фонду ДПФПЗ має засновуватися на соціально-економічній доцільності їх проведення, виходячи із спільних пропозицій Кабінету Міністрів України, уповноваженого регулятора, страхових об'єднань та окремих страховиків.

Рисунок 1 – Фінансові потоки державно-приватного фонду попереджувальних заходів [4]

За нашою пропозицією фонди страхових гарантій і

запобіжних заходів ФСГПЗ на рівні об'єднань страховиків створюються не лише для запобігання страховим випадкам, а й для гарантування повернення внесків вкладникам страхових компаній, які стали банкрутами. Джерелами формування РПЗ і ФСГПЗ можуть бути як передбачені відсотки з премій, так і власні кошти страховиків (для страхових гарантій).

Список використаних джерел

1. Шірінян Л. В. Фінансове регулювання страхового ринку України: проблеми теорії та практики : [монографія] / Л. В. Шірінян. – К. : Видавництво «Центр учбової літератури», 2014. – 458 с.

2. Шірінян Л. В., Шірінян А. С. Мікрострахування в Україні: бути чи не бути? : монографія. – Черкаси : Видавництво Чабаненко Ю. А., 2012. – 208 с.

3. Шірінян Л. В. Функціонування накопичувальних фондів попереджувальних заходів у страхуванні на основі державно-приватного партнерства // Л. В. Шірінян. – Економіка України. – 2016. – 9 (658). – С. 44-55.

4. Шірінян Л. В. Фінансове забезпечення попереджувальних заходів у страхуванні // Л. В. Шірінян. – Економіка і Прогнозування. – 2015. – № 4. – С. 69-80.

УДК 336.7

Шкодїна Ірина Віталіївна,

д.е.н., доцент,

*Харківський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Харків*

ДЕСТРУКТИВНИЙ ВПЛИВ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ НА СВІТОВИЙ ФІНАНСОВИЙ РИНОК

Останніми десятиріччями, коли потрібно

стимулювати економічне зростання, Центральні банки використовували інструменти монетарної політики. Після кризи 2018 року активно застосовувалась політика кількісного пом'якшення. Наразі існує достатня кількість праці, в яких досліджується вплив політики кількісного пом'якшення на фінансові ринки, виявляються позитивні ефекти та недоліки. Але безперечним фактом залишається відсутність або вкрай помірне економічне зростання, проблеми на ринку праці. Додаткова ліквідність не створює кредитів для реального сектора економіки, значно підвищує рівень використання позикових коштів та прийняття ризикованих рішень на фінансових ринках.

В звіті Міжнародного валютного фонду за жовтень 2016 р. Відмічається зростання ризиків (як в розвинених країнах, так в тих що розвиваються) в середньостроковій перспективі, що посилює політичні розбіжності, ускладнює рішення укорінених проблем, слабкість фінансових інститутів в розвинених країнах і значну корпоративну заборгованість в країнах, що розвиваються [1]. Борг країн, що розвиваються збільшився з 150% ВВП у 2009 р. до 195% у 2015 р., а корпоративний борг виріс з менш ніж 50% ВВП у 2008 р. До майже 75% [3]. Відсутність економічного зростання погіршує можливість країни погасити цей борг, а зниження більшості валют ще сильніше погіршує ситуацію. Кредитні буми є одним з найнадійніших сигналів щодо кризи, оскільки збільшення співвідношення кредитів до ВВП неодмінно призводить до проблем в фінансовій сфері.

Рішення цих проблем, як й раніше, покладається на монетарну політику. Враховуючи, що за останні 10 років Центробанки розвинених країн облікові ставки знижували 637 разів і зараз вони знаходяться на вкрай низькому (майже нульовому) рівні, то для подальшого зниження можливості відсутні. В той же час, очевидно, що

встановити процентні ставки, які б стимулювали заощадження, фінансову стабільність та економічне зростання, як в розвинених країн, так в тих, що розвиваються одночасно не вдається.

Враховуючи незадовільні макроекономічні показники, геополітичні ризики, вибори в багатьох розвинених країнах, найбільші Центральні банки не збільшать процентні ставки, а будуть шукати нові монетарні інструменти, які б стимулювали економіку, яка знаходиться в глибокій кризі. Враховуючи, що вплив цих інструментів буде ще менш передбачуваним, ніж зазвичай, а історичні порівняння не допоможуть спрогнозувати всієї масштабності змін, то глобальну фінансову систему чекають необоротні зміни.

Судячи з заяв економістів та політиків, таким інструментом можуть стати «гелікоптерні гроші» (helicopter money). Про реальність розгляду ідеї «кількісного пом'якшення для людей» свідчить те, що Citigroup, HSBC і Commerzbank в своїх звітах для інвесторів розглядали цей інструмент. Багато політиків та економістів закликали розглянути можливості цього інструменту [2]. В той же час, фінансування центральними банками бюджетного дефіциту або покупки державного боргу призведе до монетизації фіскальної політики, яка буде послаблювати баланси центральних банків шляхом додавання активів, які не несуть ніякої реальної цінності (вимоги до уряду, яке ніколи не будуть погашені). До того ж, немає ніякої впевненості в тому, що монетизація бюджетних витрат буде джерелом відновлення економічного зростання. Але, на наш погляд, найголовнішим негативним моментом стане те, що використання «гелікоптерних грошей» трансформує ризики від балансів урядів до центральних банків та остаточно знищить межу незалежності між політикою та

інститутами (в першу чергу, центрального банку), що, в свою, чергу остаточно підірве довіру до банківської системи та завдасть збиток репутації з реальними фінансовими та соціально-економічними наслідками.

Радикальні і швидкі зміни в глобальній економіці в останні роки створюють нові виклики для регулюючих органів, які повинні прагнути до змін регуляторних інститутів. Традиційні інструменти монетарної політики, які ефективно працювали в ХХ ст. не можуть бути ефективними для подолання сучасної перманентної кризи. Ані політика кількісного пом'якшення, ані негативні процентні ставки не змогли подолати кризу, тому продовження їх використання буде лише поглиблювати кризові явища. Якщо світові Центральні банки не змінять своєї монетарної політики, не почнуть використовувати нові інструменти монетарного стимулювання, пов'язані з іншими заходами економічної політики (структурної, фіскальної, соціально тощо), що будуть реально працювати в нових умовах глобалізації, світ очікує ще гірша криза за попередні.

Список використаних джерел

1. Коммюнике тридцать четвертого совещания МВФК, 8 октября 2016 г. // <http://www.imf.org/ru/News/Articles/2016/10/08/AM16-pr16451-Communique-of-the-Thirty-Fourth-Meeting-of-the-IMFC>.

2. Burton K. (2016). Dalio Says Governments Must Encourage Spending to Boost Growth // <http://www.bloomberg.com/news/articles/2016-02-18/dalio-says-governments-must-encourage-spending-to-boost-growth>.

3. The never-ending story. First America, then Europe. Now the debt crisis has reached emerging markets / Nov 14th 2015 // <http://www.economist.com/news/leaders/21678220-first-america-then-europe-now-debt-crisis->

has-reached-emerging-markets-never-ending?fsrc=scn/tw/
te/pe/ed/theneverendingstory.

УДК 336.76

Школьник Інна Олександрівна,
д.е.н., професор,
Сумський державний університет, м. Суми

РЕАЛЬНИЙ ТА ФІНАНСОВИЙ СЕКТОРИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМА ВЗАЄМОДІЇ

Сучасний стан економіки України, як відомо, залишає бажати кращого, і причинами цього є загальновідомі процеси, політична нестабільність в країні, втрата контролю над частиною території, і як наслідок втрата досить відчутної частки ВВП, глобальні проблеми економіки, яка дуже складно виходить із кризового фінансового стану та ряд інших макроекономічних та світових проблем. Світова фінансова криза засвідчила, що існуючі механізми фінансового регулювання економіки не забезпечують стабільного розвитку, створили значні дисбаланси між різними секторами та не в змозі регулювати та контролювати ризики. Нарощення активів фінансового ринку останні роки відбувалося значно більш швидкими темпами ніж темпи приросту ВВП. Ця тенденція характерна як для світового фінансового ринку так і для вітчизняного, хоча і з меншими темпами. Наразі пошук шляхів взаємодії розвитку фінансового ринку та реального сектору економіки є одним із найважливіших завдань, яке озвучено Міжнародним валютним фондом в контексті пошуку шляхів відновлення фінансової стабільності та сприяння економічному зростанню. [1]

Необхідно зазначити, що останнім часом все більш активно розвивається концепція «фінансіалізації

економіки», «фінансової економіки», «фінансоміки», що безумовно має певні підстави. Так ряд науковці, які досліджують проблему фінансіалізації доводять по суті, що фінансовий сектор в економіці країни по відношенню до реального перейшов від обслуговуючо-пасивної до відносно функціонально самостійної та автономної сфери [2]. Фінансоміка – це перехідна форма становлення та формування глобальної економіки з переважаючою фінансовою компонентою на різних рівнях. Це обумовлено тим, що основною тенденцією розвинутих ринків, та ринків, що розвиваються є відрив фінансового сектора економіки від реального та його домінування. В країнах з розвиненим ринком ця тенденція частково нівелюється регулюванням, спрямованим на інтеграцію фінансового та реального сектора економіки, в країнах з ринками що розвиваються тенденція міжсекторальної дивергенції є пануючою в силу недостатності використовуваних інтеграційних заходів [3].

Для появи концепції фінансіалізації світової економіки є всі підстави, які було зазначено вище. Але на наш погляд вважати фінансовий сектор самостійною чи автономною сферою досить складно, оскільки сам по собі він функціонувати може лише, якщо буде продукувати фінансові інструменти виключно для власних потреб. Власне таку ситуацію можна виправдати, враховуючи дуже бурхливий та мінімально врегульований розвиток ринку похідних фінансових інструментів.

Наразі в Україні ми маємо ситуацію, коли фондовий ринок практично не виконує свою ключову функцію – сприяти перерозподілу капіталу задля фінансування розвитку емітентів, оскільки протягом останніх років практично відсутні операції IPO (первинного публічного розміщення), і навіть ті незначні обсяги, що проводились емітентами відбувались за межами вітчизняних фондових

площадок та в більшості випадків за підтримки своїх материнських іноземних компаній. Можна звичайно зауважити, що наприклад у 2014 році було емітовано акцій на суму більш ніж 144 млрд.грн, але якщо проглянути емітентів, то фактично 72 % це акції НАК «Нафтогаз України», який таким чином був докапіталізований Урядом, і ще ПАТ «Державний ощадний банк України» частка якого становить майже 9%. Таким чином в сумі маємо більше 80 % емітованих акцій як докапіталізацію, спрямовану на вирішення фінансових проблем державних компаній. Відносно операцій на вітчизняному фондовому ринку та його зв'язку з реальним сектором економіки нажаль можна констатувати, що цей зв'язок за останні декілька років стає все меншим. Якщо проаналізувати структуру обсягів біржових торгів, то починаючи з 2008 року почала формуватися загрозлива тенденція щодо зростання обсягу операцій з державними цінними паперами. В чому власне полягає загроза? Питання не в тому, що це «державні» цінні папери, а в тому якої вони якості. Якщо в 2007 році частка державних облігацій становила лише 8%, в 2008 та 2009 їх частка становила вже більше 20 %, в 2010-2011 роках їх частка становила майже половину торгів, то в останні роки їх частка впевнено наближається до 90 %, так за 9 місяців 2016 року їх частка становить вже понад 87 %. Якщо додати ще частку операцій з депозитними сертифікатами Національного банку України, то отримаємо більше 90 % операцій з державними цінними паперами.

Ще в докризовий період 2007-2008 роках фондовий ринок України був за своїми основними ознаками борговим, оскільки більше 40 % операцій здійснювалось з корпоративними облігаціями і в сумі із значно меншою часткою державних облігацій більшість операцій на ринку була пов'язана з борговими цінними паперами, але все ж

така частина коштів спрямовувалась у розвиток виробництва чи нарощення капіталу банківських та інших фінансових установ. При цьому близько 40% все таки були операції з акціями, тобто відбувалось нарощення капіталу в тому числі і підприємств реального сектора економіки, і акції користувались попитом. Наразі фондовий ринок по суті є інструментом обслуговування державного боргу країни, при цьому досить складно вказати на виконання ним функції стимулювання економічного зростання. Фактично можна зазначити, що інвестиції в реальний сектор економіки є побічним ефектом функціонування фондового ринку країни.

За співвідношенням фінансових активів, які використовуються для розвитку економіки і в першу чергу його реального сектору в Україні ключову роль відіграє банківський сектор, але наразі банківський сектор знаходиться в кризовому стані, який обумовлюється суттєвим зниженням довіри на фоні складних політичних подій, втрати частки капіталу на неконтрольованих територіях, побічним ефектом від дій Національного банку щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку. Як правило банківські кредити, які залучені підприємствами мають короткостроковий характер, довгострокові кредити, які є більш важливими для розвитку підприємств майже відсутні. З одного боку проблемою є нестійкий фінансовий стан більшості підприємств та їх низька рентабельність, з іншого – висока вартість та обмеженість кредитних ресурсів.

Отже існує цілий ряд протиріч у взаємозв'язках між реальним та фінансовим сектором економіки. Ці протиріччя обумовлені власне проблемами, що існують як у фінансовому секторі – забезпеченні стійкості банківського сектору, збільшення обсягу надходжень капіталу у вигляді депозитів населення та юридичних осіб,

значні ризики, обумовлені як впливом геополітичних так і власних макроекономічних факторів; так і в реальному секторі економіки – значна частка збиткових підприємств, зниження платоспроможного попиту, несприятлива кон'юнктура світових товарних ринків, тощо. Але крім того, проблеми пов'язані з пошуком рівноважної ціни на капітал, невідповідності попиту на фінансові ресурси з їх пропозицією, дисбалансом між фінансуванням потреб споживання та потреб інвестування, та ряду інших. Крім того, з методологічної точки зору, є ряд проблем, обумовлених відсутністю певного набору показників, які б адекватно оцінювали рівень взаємозв'язків та взаємообумовленого впливу фінансового та реального секторів економіки, що потребує проведення подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Барсегов Г. Г. Тенденции взаимодействия финансового и реального секторов экономики : дис. канд. экон. наук: спец. 08.00.01 – Экономическая теория / Г. Г. Барсегов. – Саратов, 2010. – 181 с. – Режим доступа : <http://economy-lib.com/tendentsii-vzaimodeystviya-finansovogo-i-realnogo-sektorov-ekonomiki#>.

2. Корнєєв М. В. Методологічні засади оцінювання та регулювання дисбалансів руху фінансових ресурсів в економіці України : дис. докт. экон. наук: спец. 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит / М. В. Корнєєв ; УАБС. – Суми, 2015. – 516 с. – Режим доступу : [http : // uabs.sumdu.edu.ua/images/stories/docs/2133/Dissert_Korneyev.pdf](http://uabs.sumdu.edu.ua/images/stories/docs/2133/Dissert_Korneyev.pdf).

3. International Monetary Fund. Annual Report (2016). Find Solutions Together. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/ar/index.htm>.

Юрчишена Людмила Вікторівна,

к.е.н., доцент,

Шалімова Олександра Ігорівна,

студент,

Донецький національний університет імені Василя

Стуса, м. Вінниця

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ КОРПОРАТИВНИХ ОБЛІГАЦІЙ В УКРАЇНІ

Ринок корпоративних облігацій є важливою складовою ринку цінних паперів як у нашій країні, так і в інших державах. Інвесторів цей ринок приваблює тим, що облігації є менш ризиковими цінними паперами, ніж акції. Підприємства зацікавлені у випуску корпоративних облігацій, оскільки їхня діяльність у сучасних умовах потребує постійного залучення додаткових фінансових ресурсів для відтворення виробництва й поповнення обігових коштів.

Теоретичним та прикладним аспектам з'ясування зародження, становлення та тенденцій функціонування ринку корпоративних облігацій присвячена значна кількість наукових праць зарубіжних та вітчизняних дослідників, таких як: О. Б. Тисяк [1], О. М. Шевченко [2], С. В. Кошеленко, М. Іорґачова, Г. Коцюрубенко та інші.

Метою роботи є дослідження сучасних тенденцій функціонування ринку корпоративних облігацій на основі їх аналізу динаміки та структури в Україні.

В Україні формування сучасного ринку корпоративних облігацій розпочалося в ті часи, коли в розвинутих країнах він уже досяг високого рівня і активно впливає на економічні та соціальні процеси. Вчені виділяють шість етапів становлення та розвитку ринку

корпоративних облігацій в Україні [2]:

- перший етап полягав у формуванні правових передумов створення ринку та тривав від 1991 року, коли Україна офіційно стала незалежною суверенною державою по 1996 рік. Даний етап охарактеризувався і впровадженням урядової програми щодо приватизації державного майна, що ознаменувалася створенням самостійних суб'єктів господарювання;

- другий етап пов'язаний зі створенням ринкової інфраструктури та тривав з 1997 по 1998 рік. Цей період характеризувався зростанням попиту на акції щойно приватизованих підприємств, що супроводжувалось виникненням фінансових посередників, системи обліку прав власності на цінні папери та майданчиків організованої торгівлі;

- третім етапом став період формування закритого вітчизняного ринку корпоративних облігацій в 1999-2001 роках. Даний етап ознаменувався прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законів України з метою стимулювання інвестиційної діяльності», який визначав, що кошти, отримані емітентом від продажу облігацій не оподатковувались, а основна сума боргу, на відміну від відсотків, не включалась до витрат;

- четвертий етап ознаменувався активним зростанням випусків корпоративних облігацій і тривав з 2002 по 2006 рік. В цей час вітчизняні підприємства починають випробувати облігації як додатковий інструмент в залученні боргового капіталу на оснащення та переозброєння виробництва, а комерційні банки вбачають в посередницькій діяльності на ринку корпоративних облігацій нову лінію бізнесу, яка приносить їм комісійні доходи за розміщенні цінні папери;

- п'ятий етап з 2006 по 2008 роки. Характеризується поглибленням структуризації ринку корпоративних

облігацій за підприємствами-емітентами та в галузевому розрізі;

- шостий етап (із 2009 року й до сьогодні) характеризується подальшим скороченням обсягів ринку корпоративних облігацій і змінами у структурі емітентів, що відбувається через несприятливий вплив фінансово-економічної кризи.

У 2012-2015 роках однією із головних тенденцій українського ринку корпоративних облігацій є стрімке зменшення обсягів емісій облігацій підприємств. Так, протягом 2012 року національною комісією цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) було зареєстровано 332 випуски облігацій на загальну суму 51,39 млрд. грн. (рис. 1). Це є найбільшим обсягом випуску облігацій за всю історію функціонування ринку корпоративних облігацій. Якщо порівнювати цей показник з 2015 роком то загальна сума облігацій зменшилась у 4,5 рази зменшилась. На рис. 1 ми можемо прослідкувати різкий спад обсягу ринку корпоративних облігацій за останні 4 роки.

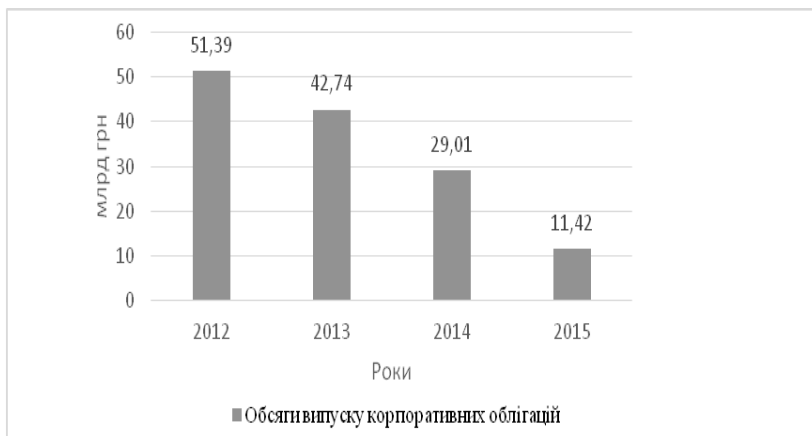

Рисунок 1 – Обсяги випуску корпоративних облігацій у 2012-2015 млрд. грн. [3]

Наведені дані в табл. 1 свідчать, що в 2015 році відбулось зменшення обсягів випуску облігацій підприємствами, досягнувши позначки 11,42 млрд. грн., що на 12,49 менше, ніж у попередньому році та є найменшим значенням за увесь аналізований період (2012-2015 рр.). Така тенденція в першу чергу пов'язана з поступовим подоланням негативних наслідків економічної кризи та з виходом на ринок потужних емітентів. Це свідчить про те, що в перспективі облігації підприємств можуть стати основним елементом запозичення на внутрішньому ринку.

Таблиця 1 – Обсяг зареєстрованих випусків облігацій підприємств у 2012-2015 роках, млн. грн. [3]

Вид емітента	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Усього	51 386,61	42 467,78	29 009,22	11 421,17
у тому числі:				
Підприємства та інші	39 588,17	34 427,78	23 984,22	11 421,17
Банки	11 770,00	8 040,00	4 800,00	-
Страхові компанії	28,44	-	225,00	-

З вище сказаного, можна зробити висновок, що ринок корпоративних облігацій має негативні тенденції, існують перешкоди на шляху до повноцінного функціонування ринку корпоративних облігацій, що зумовлено рядом факторів:

1) загальне падіння активності на фондовому ринку, скорочення активності інвесторів внаслідок нестабільного фінансово-економічного становища в країні та відсутності твердої національної грошової одиниці;

2) низький рівень інформованості та прозорості ринку облігацій підприємств, що пов'язано з обмеженістю та недостовірністю звітних даних. А також відмовою від послуг рейтингових агентств;

3) відставання існуючої нормативно-правової бази

функціонування ринку облігацій підприємств від розвитку реальних процесів на ньому;

4) слабкість і недостатність державного регулювання національного ринку корпоративних облігацій;

5) недостатність розвитку інфраструктури ринку, нестача досвідчених андерайтерів.

Звичайно, вирішення всіх існуючих проблем на вітчизняному ринку облігацій потребує певного часу. Однак, доцільним є розгляд можливості розвитку цього сегменту фондового ринку завдяки вирішенню існуючих проблем, що призведе до покращення стану як ринку облігацій в цілому, так дасть можливість підприємствам залучити позикові ресурси за допомогою додаткових джерел – випуску корпоративних облігацій.

Список використаних джерел

1. Тисяк О. Б. Особливості функціонування ринку корпоративних облігацій в Україні / О. Б. Тисяк // Ефективна економіка. – 2014. – №6. – С. 9-13.

2. Шевченко О. М. Сучасні тенденції функціонування ринку корпоративних облігацій в Україні / О. М. Шевченко // Економіка. Фінанси. Право. – 2014. – №1. – С. 10-16. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfipr_2014_1_4

3. Річний звіт НКЦПФР [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nssmc.gov.ua/press/news/nkcpfr_pidbila_pidsumki_roboti_fondovogo_rinku_za_tri_mis_yaci_2015_roku.

СЕКЦІЯ 4
БАНКІВСЬКА СИСТЕМА В УМОВАХ
ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

УДК 336.717.3

Diakonova I. I.,
Doctor of economics, professor,
Shelyuk A. A.,
Ph. D., assistant,
Sumy State University, Sumy

THE COMPLEX MODEL ANALYTICAL SUPPORT
DEPOSIT BANK MANAGEMENT

The efficient system of deposit management formation is not possible without creating analytical support that would be consistent with the objectives of supporting management decisions, finding existing or potential problems and solutions, assess progress and prospects and so on.

Outlined above leads to keen interest of scientists to study the financial and economic analysis of the banks. How financial and economic analysis and banking management fully and convincingly described in the scientific and academic literature and, despite some contradictions in the approaches and classifications, we can say that the authors made a clear conclusion on the importance of financial and economic analysis for the implementation of management functions. The authors noted that the analysis is the most important among them are closely linked to them, because it provides their implementation at all levels of the management process. The problem of research analysis in banking management system dedicated to a series of studies known Ukrainian and foreign authors, including: M. Bakanov, A. Gerasimovitch, I. Karakoz, V. Paliy, O. Petruk, L. Prymostky, V. Samborska, A. Sheremet,

M. Chumachenko and others.

It should be noted, that currently the bank analysis is not just an element of an effective deposit management, but rather its basis.

In the deposit management analysis is used to evaluate the external environment in which the bank operates, competitive challenges, internal capabilities and needs, and therefore, is a prerequisite for taking any operational decisions. Therefore, while legislative or regulatory restrictions protect the banks from excessive risks, unfair competition, fraud and bankruptcy and are the factors of the external regulation of deposit activity, analysis, audit and control (and the last two elements are based on the analysis) are an internal regulation (self-regulation) factors.

First, analytical support to be considered as an important component of a bank management system as a whole, and in certain areas in particular and, secondly, that the term "analytical support" best reflects the content of the necessary procedures to collect, organize, analyze, store and use information that forms the deposit process management as a continuous sequence management solutions to address the operational, tactical and strategic objectives to achieve these goals [1, 3].

The deposit management bank, is based on adaptive approach requires appropriate analytical support, seen as a set of analytical information, methods of processing, analysis and forms of presentation, as well as organizational, methodological and intellectual activity with collecting, organizing, analyzing, storing and using information that allows you to create a deposit process management as a continuous sequence of managerial decisions aimed at achieving certain goals.

Analytical tools Management receives the deposit specified depending on the specific object of analysis and

management functions. When planning the proposed use predictive tools to create adaptive nature of the deposit policy and strategy of the bank, in coordination with general banking strategy; in the control - character descriptive tools to monitor and detect abnormalities, including the established routine of deposit options and determine their causes; for the implementation of regulatory functions - normative instrument, results of which will make it possible to justify the necessary managerial influences [2].

Implementation of all functions of the deposit bank management should include: analysis of macro functioning of the bank using SLEPT, STEP and PEST analysis; comprehensive analysis of the external and internal environments using bank SNW, SPASE and SWOT analysis; analysis using micro-bank financial, statistical, mathematical economic analysis and must be accompanied by a risk analysis using expert methods, GAP-analysis, duration analysis, VAR-analysis, stress testing and back.

References

1. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа : підручник / О. Д. Вовчак, Н. М. Руцишин, Т. Я. Андрейків. – К. : Знання, 2008. – 564 с.
2. Зубок М. І. Безпека банківської діяльності : підручник / М.І. Зубок, С.М. Яременко. – К.: КНЕУ, 2012. – 477 с.
3. Вахрушина М. А. Бухгалтерский управленческий учет: Учебник / М. А. Вахрушина. – М.: Омега. – Л., 2007. – 576 с.

Бєлова Інна Валеріївна,
д.е.н., доцент,
Сумський державний університет, м. Суми

ПРОСТОТА ДОСТУПУ ДО КРЕДИТІВ ЯК ЧИННИК СТІЙКОСТІ БАНКІВ КРАЇНИ

В літературних джерелах існує досить багато праць авторів, що вивчають питання чинників, що впливають на зростання стійкості банків країни. Більшість з них присвячено дослідженням впливу внутрішніх щодо банків чинників (ліквідності, прибутковості). Існує також досить багато різнопланових підходів до виміру самої стійкості.

В нашому ж дослідженні приділено увагу вивченню впливу показників простоти доступу до кредитів та забезпечення юридичних прав на стійкість банків (тобто зовнішніх щодо банків причин). Для вивчення цього впливу були використані наступні дані: показники розвитку фінансового ринку з щорічних звітів The Global Competitiveness Report [1], що оприлюднюються на сайті Всесвітнього економічного форуму. За роки, що публікуються ці звіти, можна виділити період з 2006 року, коли перелік показників щодо розвитку фінансового сектору є майже усталеним і містить необхідні для нашого аналізу:

- простота доступу до кредитів – Ease of access to loans;
- стійкість банків – Soundness of banks;
- індекс юридичних прав – Legal rights index.

За допомогою пакету аналізу «Перресія» EXCEL був проведений аналіз, основні результати якого є такими:

- зв'язок між індексом юридичних прав та стійкістю банків статистично не підтвердився. За роки аналізу

покращення більше ніж на 2 бали індексу юридичних прав відбулося у наступних країнах: Росія, США, Нова Зеландія, Естонія, Угорщина, Польща, Румунія, Грузія, Болгарія, Гватемала, та ще у 13 країнах, що розвиваються. А значне погіршення відбулося у таких країнах: Нідерланди, Сполучене Королівство, Словенія, Азербайджан, Болівія, Домінікана, Йорданія, Мавританія, Мозамбік, Нікарагуа, Таджикистан, Венесуела;

- зв'язок між показником «Простота доступу до кредитів» та «Стійкістю банків» виявився статистично значимим при $\alpha=0,01$ і прямим. До того ж, на кінець періоду аналізу вплив чинника «Простота доступу до кредитів» тільки посилюється, що видно із динаміки коефіцієнтів у таблиці 1, тобто параметрів регресії.

Таблиця 1 – Результати регресійного аналізу зв'язку між «Простотою доступу до кредитів» та «Стійкістю банків»

	За даними звіту 2006-2007 [1]	За даними звіту 2016-2017 [1]
Коефіцієнт кореляції (<i>F-критерій Фішера</i>)	0,777 (172,3)	0,766 (192,6)
Константа (t-критерій Стьюдента)	3,27 (19,1)	1,40 (5,5)
Коефіцієнт (t-критерій Стьюдента)	0,64 (13,1)	0,89 (13,88)

Далі було проведено аналіз переліку країн, що мають значення стійкості банків краще та гірше трендових показників. Для останніх даних (за звітом 2016-2017 рр.) було виділено таких три групи:

- 63 країни, для яких фактичний показник стійкості банків менше трендового рівня. Це, насамперед, низка країн латино-американських та африканських країн, а також Україна, Молдова, Канада, та кілька європейських країн;

- 75 країн, які мають значення показника стійкості

банків, що відповідає трендові ($\pm 0,5$ бали від тренду). Серед них: більшість європейських країн, азійські країни, а також Японія, Росія, Сполучене Королівство, США;

- жодної країни, де б показник стійкості банків був більше ніж на 0,5 бали краще трендового рівня.

Яким же країнам вдалося за роки аналізу за рахунок покращення «Простоти доступу до кредитів» підвищити і «Стійкість банків»?

Покращення більше ніж на 2 бали «Простоти доступу до кредитів» відбулося у Болівії, Китаї, Гватемалі. При цьому країнами, що суттєво покращили «стійкість банків» стали: Болівія, Гватемала, Японія, Парагвай, Уругвай.

З іншого боку, погіршення більше ніж на 2 бали «Простоти доступу до кредитів» відбулося тільки у Греції. А країнами, що більше ніж на 2 бали погіршили стійкість банків стали: Греція, Кіпр, Україна, Ірландія, Португалія, Лесото, Мавританія.

Зрозуміло, що питання простоти отримання банківського кредиту включає багато проблем, в тому числі і забезпечення прав кредитора, і жорсткість аналізу фінансового стану боржника. Але, на жаль, на даний момент в Україні мова йде про те, що вимоги до аналізу фінансового стану, якості забезпечення стають настільки складними, що такий аналіз дає можливість отримувати кредит тільки тому, хто і так не дуже в ньому має потребу, тобто є достатньо фінансово незалежним. А процентні ставки за кредитними операціями традиційно знаходяться на дуже високому рівні, що ще зменшує коло потенційних позичальників, які б мали належну дохідність (рентабельність) у майбутньому з точки зору перспектив погашення боргу. Ось і виникає ситуація в Україні, коли кредит отримує або той, хто завідомо не збирається його повертати, або той, хто внаслідок погіршення власного фінансового стану на фоні різкого занепаду

макроекономічних показників опинився в неплатоспроможному стані. В обох випадках в перспективі такий кредит стає необслуговуваним, токсичним.

Маємо, що внаслідок вищезазначених причин з'являється замкнене коло: нестійкі банки для покращення перспектив відносин з позичальниками намагаються надавати кредити на більш жорсткій основі, це призводить до різкого зменшення кола потенційних якісних позичальників, і, відповідно, до ще гіршої фінансової ситуації банків.

І покращення ситуації за рахунок тільки внутрішніх ресурсів та можливостей банківського сектору неможливе. Тим паче, ще більш неперспективними є заклики до зміни законодавства з метою директивного обмеження кредитної ставки в умовах надзвичайно високої волатильності політичного, валютного середовищ. Тільки покращення макроекономічної ситуації за рахунок розвитку реального сектору може дійсно розірвати це порочне замкнене коло.

Список використаних джерел

1. The Global Competitiveness Report, Klaus Schwab [Electronic resource] / World Economic Forum / Access mode: reports.weforum.org.

УДК 336.71

Буряк Анна Володимирівна,
к.е.н., доцент,
Сумський державний університет, м. Суми

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БАНКІНГУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

В умовах суттєвого зростання ролі сектору інформаційних технологій в економіці країни, фінансовий

сектор та банківський зокрема, стає одним із активних учасників процесу становлення та розвитку цифрової економіки. Одним з наслідків такої активної участі є трансформація інституційної структури фінансового ринку, яка за своєю економічною природою спрямована на ефективне використання тимчасово вільних ресурсів для розвитку економіки, та традиційно виокремлює два канали (сектори) руху грошових потоків – прямий та опосередкований. Зокрема, в умовах цифрової економіки склад фінансових посередників під час опосередкованого руху коштів доповнюється фінансово-технологічними та ІТ-компаніями (фінтех-стартапами), які виконують вже не стільки функції технічних посередників (наприклад, як еквайрингові компанії у випадку прямого руху грошових потоків), скільки повноцінних фінансових посередників, альтернативних банківським та небанківським інститутам.

Функціонування фінтех-стартапів орієнтоване на оптимізацію взаємодії з кінцевим користувачем фінансових послуг, що може призводити іноді і до заміщення окремих фінансових та банківських послуг зокрема. До передумов активізації розвитку фінансових технологій та, як наслідок, виникнення загрози існування традиційному банкінгу (адже перші з них виникли вже у 1950 р., коли було створено першу платіжну карткову систему Diners Club, та поширювалися вже у 1990-х рр. з розвитком електронної комерції) слід віднести два ключових аспекти:

- стрімке поширення і застосування ІТ-технологій в суспільстві із одночасним зменшенням його вартості;
- «криза довіри до фінансових інститутів» та послаблення ролі та статусу банків у суспільстві після фінансової кризи 2008 р.

За даними компанії Moody's на початок 2016 р. кількість фінансово-технологічних компаній перевищила

4000 (в той час як експерти агентства McKinsey вказують на можливість їх існування в кількості 12000 компаній), а обсяг інвестицій венчурного капіталу оцінюється у 19 млрд. дол. в 2015 р. (2,4 млрд. дол. у 2011 р.) [1, 2]. Ключовою перевагою фінтех стартапів є клієнторієнтованість. В контексті цього у світовій фінансовій спільноті ключове питання лежить в площині обрання подальшої стратегії розвитку банкінгу – стратегії конкуренції чи партнерства.

Стратегія партнерства активно застосовується в небагатьох розвинутих країнах та світових фінансових центрах (Великобританія, Сінгапур та ін.), спрямована на створення умов для максимального залучення фінтехнологій у традиційну бізнес-модель банку, яка все ж таки має переваги в напрямку дистрибуції та інфраструктури надання фінансових послуг. Наприклад, сьогодні це набуває форм створення фінансово-технологічного інвестиційного фонду банку (Santander InnoVentures, Іспанія), запуску акселератору в банку (Barclays, Великобританія), заснування інноваційного хабу (Collab, Visa Europe).

Стратегія конкуренції характерна переважно для країн Євросоюзу та США, коли банки поступово впроваджують цифрові послуги, а фінтех-стартапи працюють на однакових з банками сегментах ринку – як правило, це ринок грошових переказів та розрахунків і роздрібне кредитування. Серед прикладів успішних фінтех-компаній слід назвати онлайн-банк FidorBank (Німеччина), який пропонує відкриття розумного рахунку, що нарахував близько 3- можливостей; стартап щодо оцінки кредитоспроможності Upstart (США), який враховує перспективність роботи клієнта при отриманні кредиту; peer-to-peer кредитування, у вигляді компаній-піонерів Zopa, Lending Clubs, як он-лайн платформи для

одночасного задоволення інтересів кредиторів та позичальників.

Таким чином, процеси діджиталізації економіки обумовлюють необхідність трансформації традиційного банкінгу та адаптації бізнес-моделей банку до нових реалій ведення бізнесу.

Список використаних джерел

1. Moody's: Fintech to drive transformation rather than disruption for banks [Електронний ресурс] / Moody's. – Режим доступу : https://www.moodys.com/research/Moodys-Fintech-to-drive-transformation-rather-than-disruption-for-banks-PR_349141.

2. Cutting through the noise around financial technology [Електронний ресурс] / Mckinsey. – Режим доступу : <http://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/cutting-through-the-noise-around-financial-technology>.

УДК 336.77:338.43

Гаркуша Юлія Олександрівна,

к.е.н., ст. викладач,

Одеський національний економічний університет,

м. Одеса

РОЛЬ БАНКІВ У РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сільське господарство є стратегічною галуззю економіки України і може стати драйвером її розвитку. Проте у структурі АПК досі переважають підприємства орієнтовані на сировинні ринки, хоча найбільші прибутки можна отримати лише за рахунок глибинної переробки, що повинно стати напрямком розвитку суб'єктів аграрного

бізнесу. Одним із факторів ефективного господарювання аграрних підприємств є забезпечення їх додатковими фінансовими ресурсами, джерелом яких є банківські кредити.

У країнах з розвинутою економікою 70% обігових коштів на розвиток аграрного сектору формується за рахунок банківського кредитування. В Україні ж цей показник значно нижчий. Це можна пояснити збитковістю галузі, відсутністю ліквідної застави, високою ймовірністю неповернення кредитів та недосконалістю законодавчих механізмів, що формують її низьку привабливість для банків. Значний ризик неповернення кредитів змушує банки встановлювати високу процентну ставку та додаткові премії за ризик [1, с. 28]. На сьогодні, хоча відсоткові ставки знижені (на 3-6 п.п.), проте ще залишаються на високому рівні, зокрема 18-25%. Дещо нижча ціна кредитних ресурсів у банків з іноземним капіталом, такі банки готові кредитувати аграріїв за ціною 14-16% річних. У 2015 році кредити, надані підприємствам агропромислового комплексу склали близько 115,5 млрд. грн.

Варто зауважити, що на попередньому етапі процесу кредитування банк проводить детальну оцінку діяльності позичальника: вивчає специфіку функціонування господарюючого суб'єкта, аналізує грошові обороти за останні роки, кредитну історію, період господарювання на ринку (не менше 3 років), розмір площі земельних ділянок, перелік сільськогосподарських культур, урожайність тощо. Також проводиться оцінка заставного майна (сільськогосподарська техніка, нерухомість, майнові права на депозит тощо) [2, с. 34].

Основні умови отримання кредитів аграрними підприємствами на поповнення оборотних засобів станом на III кв. 2016 р. зображені в таблиці 1.

Таблиця 1 – Умови отримання банківських кредитів аграрними підприємствами на поповнення оборотних засобів станом на III кв. 2016 р. [2, 3, 4, 5, 6, 7]

Банк	Відсоткова ставка, %	Комісія, %	Строк	Застава
Ощадбанк	24,5	0,5 (разова)	3 роки	Нерухомість, майнові права, поручительство
Укресімбанк	20,0	0,1 (щомісячна)	1 рік	Нерухомість, транспорт, обладнання, майнові права на депозит
Укрсіббанк	від 13,9	1,5 мін 2000 грн. (разова)	1 рік	Нерухомість, поручительство
Райффайзен Банк Аваль	18,5-19,5	0,99 (разова)	1 рік	Нерухомість, транспорт, обладнання, майнові права на депозит
Кредобанк	20	0-0,15 (разова)	2 роки	Нерухомість, транспорт

Також банки почали активніше надавати позики на придбання сільськогосподарської техніки строком на 3-7 років. Одним із нових інструментів кредитування стали на сьогодні партнерські програми, відсоткова ставка за якими починається з 10%. Доступними для аграрних підприємств є короткострокові кредити-овердрафт строком на 1-3 місяці. Банки надають такі кредити у розмірі 50-60% середньорічних надходжень на рахунок за відсотковою ставкою 17-25% річних [2, с. 33-34].

З боку держави здійснюються відповідні заходи, спрямовані на підвищення доступності кредитних ресурсів для аграрних підприємств. Зокрема Законом України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» було

передбачено видатки загального фонду за програмою «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів» з обсягом фінансування 300 млн. грн., які спрямовано до регіонів в повному обсязі.

За підсумками року фактично використано кошти в сумі 290,6 млн. грн., залишок склав – 9,4 млн. грн. Кредитні кошти були залучені підприємствами на: витрати у галузі рослинництва – понад 5,2 млрд. грн., (66,9%); витрати у галузі тваринництва – майже 2,3 млрд. грн., (28,9%); закупівлю молодняку сільськогосподарських тварин та птиці – 282,9 млн. грн., (3,6%); інші витрати – 48,9 млн. грн., (0,6%). Загальна кількість підприємств, які скористались у 2015 році програмою склала 630 підприємств, з них: 439 підприємств, які залучили кредити у 2015 році та 338 підприємств, які залучили кредити у попередні роки (147 підприємств залучали кредити, як у 2015 році, так і у 2014 році) [8].

Отже, ефективний розвиток сільськогосподарської галузі потребує фінансової підтримки з боку банківської системи. Удосконалення механізму кредитування аграрних підприємств, зниження відсоткових ставок, розширення спектру кредитних банківських послуг дозволить мінімізувати ризики та отримати максимальний ефект від співпраці банків з позичальниками, що неодмінно дасть позитивний ефект для усієї економіки України.

Список використаних джерел

1. Безус Р.М., Маніло А.В. Особливості банківського фінансування аграрних підприємств // Агроствіт. – 2014. – № 1. – С. 27-30.
2. Деньги для поля // Деньги. – 2016. – № 20 (334). – С. 32-35.
3. Офіційний сайт АТ «Ощадбанк» [Електронний

ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oschadbank.ua/ua/>.

4. Офіційний сайт АТ «Укресімбанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.eximb.com/ukr/>.

5. Офіційний сайт ПАТ «Укрсіббанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ukrsibbank.com/ru/>.

6. Офіційний сайт АТ «Райффайзен Банк Аваль» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.aval.ua/ru/>.

7. Офіційний сайт ПАТ «Кредобанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kredobank.com.ua/>.

8. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/node/17529>.

УДК 336.71

Дейнека Ольга Валеріївна,

к.е.н., доцент,

Сумський державний університет, м. Суми

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Розвиток системи запобігання та протидії легалізації незаконних доходів і фінансування тероризму є важливою складовою стратегічного курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу та посилення її ролі в побудові єдиної світової мережі запобігання та протидії легалізації «брудних коштів». Питанню легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, приділяється значна увага як на національному, так і на міжнародному рівнях, адже легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом, породжує певні види ризиків, які впливають на функціонування економіки в цілому, і особливо, на банківську систему, як основного фінансового

посередника країни.

Міжнародне співтовариство з метою мінімізації негативних наслідків відмивання брудних коштів та фінансування тероризму щорічно розробляє й удосконалює стандарти та методичні рекомендації щодо організації нагляду та контролю у сфері протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, яка отримала назву фінансовий моніторинг.

Дослідженню питань здійснення фінансового моніторингу приділяється значна увага вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як Буткевич С. А., Дмитров С. О., Єгоричева С. Б., Коваленко В. В., Куришко О. О., Маркарян Г. О., Шиян Д. В. та багато інших науковців.

Однак, відсутність єдиного наукового підходу до розуміння поняття фінансового моніторингу в сучасній літературі вказує як на динамічність самого процесу фінансового моніторингу, так і на різноманітність форм та методів легалізації доходів. Для організації ефективного фінансового моніторингу необхідною є систематизація наукових підходів до розуміння поняття «фінансовий моніторинг».

У сучасному розумінні сполучення слів «фінансовий моніторинг» остаточно закріпилося у вітчизняному науковому та офіційному колах і використовується в Україні для узагальненого найменування комплексу дій, засобів і заходів, здійснюваних для запобігання відмиванню грошей на об'єктах господарювання, на окремій території або в міжнародних масштабах.

Дослідження існуючих науково-методичних підходів щодо трактування сутності категорії «фінансовий моніторинг» дозволило систематизувати їх у три групи за такими ознаками: як складова форма фінансового контролю; як сукупність заходів з протидії та запобігання

легалізації доходів, які мають сумнівне походження; як інструмент системи управління фінансами.

Отже, узагальнення існуючих підходів до визначення фінансового моніторингу дозволило нам розглядати дану категорію з різних точок зору (рис. 1).

Рисунок 1 – Сутність категорії фінансовий моніторинг

Поняття фінансового моніторингу банківської системи у контексті запобігання легалізації злочинних доходів можна сформулювати наступним чином: це система безперервного спостереження, оцінки, аналізу і прогнозу стану взаємовідносин між суб'єктами банківських операцій, пов'язаних з рухом грошових потоків у сфері дії ризику легалізації доходів, одержаних

злочинним шляхом.

Слід відмітити, що запровадження фінансового моніторингу в банківській системі в Україні сприяє підвищенню дієвості національної системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Зокрема, для банківського сектору практична реалізація основних засад фінансового моніторингу дозволить:

- забезпечити належний рівень банківської безпеки, як складової фінансової безпеки держави;
- запобігти втратам в банківській сфері від дій організованих роце і злочинних організацій;
- усунути проведення через банківську систему операцій з легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, що підвищить ефективність функціонування банківської системи та розвиток економіки в цілому;
- створити позитивний імідж вітчизняної банківської системи;
- забезпечити інвестиційну привабливість банків.

Таким чином, дослідження теоретичних засад становлення та розвитку фінансового моніторингу банківської сфери дозволило систематизувати існуючі підходи та визначити його роль і значення для забезпечення ефективного функціонування банківської системи.

Список використаних джерел

1. Бірюкова І. Г. Основні проблеми фінансового моніторингу у протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом / І. Г. Бірюкова // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2012. – № 1(56). – С. 235–241.

2. Бормотова М. В. Дослідження сутності поняття фінансовий моніторинг / М. В. Бормотова, К. О. Мухіна // Вісник економіки транспорту і промисловості.– 2015. – № 50. – С. 214-217.

3. Буткевич С. А. Фінансовий моніторинг: зарубіжний досвід та українська модель: монографія / Буткевич С. А. – Сімферополь : Кримнавчпеддержвидав, 2012. – 314 с.

4. Д'яконова І. Методика оцінки ефективності фінансового моніторингу / І. Д'яконова, Д. Шиян // Вісник Української академії банківської справи. – Суми: ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”, 2013. – № 1(34). – С. 10-16.

5. Користін О. Є. Відмивання коштів: теоретико-правові засади протидії та запобігання в Україні: монографія / О. Є. Користін. – К. : Київ. Нац. Ун-т внутр. Справ, 2007. – 448 с.

УДК 336.717.8

Діденко Ірина Вікторівна,
асистент,

Сумський державний університет, м. Суми

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГОВИХ ІННОВАЦІЙ НА ДЕПОЗИТНОМУ РИНКУ

В контексті швидкого розвитку сучасних технологій фінансовий сектор потребує особливої уваги з точки зору залучення інноваційних підходів щодо управління окремими його складовими. Вдале впровадження інновацій в банківському секторі, як відомо, дозволяє значно прискорити здійснення цілого ряду банківських операцій, що у свою чергу, набагато спрощує та оптимізує процес банківської діяльності в цілому. Депозитний ринок,

як частина банківської системи, не є виключенням в даному випадку і досить вдало поєднує в собі нові інструменти управління депозитними продуктами та послугами через оновлені комунікаційні канали. Розглянемо приклади успішного використання каналів.

Першими є так звані «неформальні» канали комунікації. Вони представляють собою інформаційні потоки, які передаються від знайомих до знайомих у формі рекомендацій або вражень відносно того чи іншого продукту. Правило «три до десяти» – задоволений або ж незадоволений вкладник розповість мінімум трьом своїм знайомим про всі моменти, пов'язані із процесом оформлення депозиту. Крім того, до неформальних каналів комунікації також можна віднести різноманітні форуми, чати, спільноти в соціальних мережах тощо [1].

Наступним прикладом інноваційного маркетингового підходу до управління депозитними продуктами і послугами є залучення різноманітних мобільних додатків. Уже існує безліч мобільних додатків, які значно спрощують ряд операцій в різних сферах нашого життя, не виключенням є і банківський сектор. Одним із яскравих прикладів подібної технології є мобільний додаток CaixaMovil Store, розроблений іспанським банком La Caixa [2]. Даний додаток дозволяє здійснювати ряд фінансових операцій: перевіряти баланс банківського рахунку, здійснювати платежі, отримувати консультації з приводу кредитної або дебетової картки, відслідковувати доступні системи лояльності, знаходити місце розташування найближчого відділення банку (банкомату).

Ігровий управлінський підхід в різних сферах людської діяльності також знайшов своє втілення і в процесі маркетингового управління на депозитному ринку. З'явилося поняття «геймеризація». Суть використання даної технології в маркетингу полягає в тому, що клієнт

залучається до тематичної «гри», де є свої правила, персонажі, алгоритм і мета гри [3]. За кожне виконане «завдання» гравець (клієнт) заслуговує на подарунок (бонус). Граючи на яскравому емоційному фоні клієнта, можна поступово втягувати його в нові «завдання» і в той же час пропонувати нові продукти.

Оскільки сьогодні багато банківських функцій виконують установи, які не мають прямого відношення до банківської діяльності, управління потоками фінансових ресурсів на депозитному ринку стає невід'ємною складовою їхньої діяльності. Тому використання відомих брендів небанківських установ, наприклад, «Facebook», «Google» та ін. може сприяти залученню фінансових ресурсів клієнтів на депозити.

Таким чином, ми розглянули останні світові тенденції розвитку маркетингових інновацій на депозитних ринках. Безсумнівно всі вони поступово стають частиною і вітчизняного банківництва, тим самим змінюючи усталені традиції ведення маркетингової політики банку.

Список використаних джерел

1. Сундукова О. А. Продвижение банковских структурированных депозитов на российском рынке: проблемы и перспективы [Електронний ресурс] / О. А. Сундукова. – Режим доступу : http://teoria-practica.ru/rus/files/arhiv_zhurnala/2012/12/ekonomika/sundukova.pdf.
2. 2012 Mobile Banking Awards [Електронний ресурс] / Huffpost tech. – Режим доступу : http://www.huffingtonpost.co.uk/-nuciforo/2012-mobile-banking-award_b_1196145.html.
3. Domain Knowledge Scan (DKS) – Deposits Innovation [Електронний ресурс] / Internal Consulting Group, 2015 – Режим доступу : http://internalconsulting.com/store/j98sd4/ICG-DKS-002-Deposits_Innovation.pdf.

КОНТЕНТ-АНАЛІЗ ІНФЛЯЦІЙНИХ ЗВІТІВ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

В умовах політико-економічної кризи для вирішення макроекономічних проблем та досягнення фінансової стабільності, окрім традиційних інструментів монетарної політики, Національному банку України (далі – НБУ) необхідно застосовувати нетрадиційні засоби монетарного регулювання, зокрема інструментарій комунікаційної політики. Розроблення ефективної системи комунікацій дасть змогу економічним агентам розуміти монетарну стратегію НБУ та позитивно вплине на рівень їх довіри до дій регулятора.

Важливим кроком у контексті підвищення рівня прозорості НБУ була публікація у квітні 2015 року на офіційному представництві першого випуску Інфляційного звіту. На сьогоднішній день оприлюдненими є шість звітів за 2015-2016 рр. З метою здійснення їх кількісної оцінки нами було проведено аналіз їх контенту за допомогою технології text mining. Методологію аналізу схематично зображено на рис. 1.

За допомогою інструменту «Word Cruncher» програмного пакету ATLAS.ti 7 ми здійснили пошук ключових слів у кожному окремому документу та, використовуючи результат пошуку у вигляді статистичної таблиці, за допомогою он-лайн сервісу «textminingonline» з побудови «хмар слів» графічно зобразили частоту використання ключових слів (рис. 2).

Рисунок 1 – Етапи контент-аналізу Інфляційних звітів НБУ

Джерело: складено автором на основі [2, 3]

Судячи по контенту Інфляційних звітів НБУ, до слів, які найбільш часто використовуються, належать: Україна, НБУ, ціна, США. На перший погляд, перші три ключові слова, виділені нами, є цілком закономірними. Що стосується США, то така висока частота його використання пояснюється розповсюдженням словосполучення «долар США». Цікавою, на нашу думку є динаміка використання слів «війна» (у т.ч. «військові дії») та «АТО». Так, у першому звіті 2015 року монетарним регуляторам досить часто вживається слово «війна», у наступному звіті серед ключових слів вже зустрічається слово «АТО».

Якщо звернути увагу на звіт за квітень 2016 року, то в «хмарі слів» термін «війна» зовсім відсутній, а у звіті за липень 2016 року зведено до мінімуму використання навіть слова «АТО». На нашу думку, це пов'язано з тим, що попри негативний вплив конфлікту на Сході України на соціально-

«китайська сталь завалила світ» [1], що для України є причиною негативного тренду у обсягах реалізації продукції металургії.

Отже, контент-аналіз є важливим інструментом кількісної оцінки якості Інфляційних звітів. Так, за допомогою цього методу нами було встановлено не тільки характеристики звітів, але й простежено фактори впливу на комунікаційну політику НБУ та зроблено кілька висновків. По-перше, економіка України залишається залежною від долара США, про що свідчить частота вживання слова «США» в Інфляційних звітах; по-друге, конфлікт на Сході України на сьогоднішній день не є ключовим фактором формування монетарної стратегії НБУ; по-третє, починаючи з другої половини 2016 року значний вплив на економіку держави має так званий «китайський фактор».

Список використаних джерел

1. Ось завдяки чому буде зростати українська економіка в 2016-му році. ОГЛЯД [Електронний ресурс] / Аналітичний центр «ТЕКСТИ.ORG.UA». – Режим доступу: http://texty.org.ua/pg/article/newsmaker/read/69790/Os_zavdaky_chomu_bude_zrostaty_ukrajinska_jekonomika?a_offset=.

2. Семотюк О. Комп'ютерний контент-аналіз: основні завдання, сфери застосування, переваги та недоліки [Електронний ресурс] / О. Семотюк // Вісник Львівського університету. Серія журналістики. – 2004. – Вип. 25. – С. 397-401. – Режим доступу: http://journ.lnu.edu.ua/publications/visnyk25/Visnyk25_P3_06_Semotiuk.pdf.

3. Степко О.М. Методи аналізу при проведенні комунікативних кампаній [Електронний ресурс] / О.М. Степко // Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. Серія: економіка, право, політологія, туризм. – Т.1 – №1. – С. 169-173. – Режим доступу: <http://jrnl.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/view/2957/2918>.

Карчева Ганна Тимофіївна,
д.е.н., доцент,
ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Київ

ІНСТИТУЦІЙНА ПЕРЕБУДОВА БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

У контексті синергетичного підходу, в основу якого покладено поняття «самоорганізації» і «хаосу», розвиток банківських систем в період банківських криз та посткризовий період базується на таких критеріях, як нерівноважність, нестійкість, нелінійність, невизначеність, багатоваріантність розвитку, альтернативність, детермінований хаос, самоорганізація, цілеспрямовані впливи регулятора. У зв'язку з цим важливого значення набуває забезпечення переходу банківської системи до нового атратора – стабільного розвитку банківської системи за інтенсивною моделлю на інноваційних засадах.

Сучасні інституційні зміни в банківській системі України прийнято називати перезавантаженням, мета якого створити умови для стабільного розвитку банків та посилення їх впливу на розвиток економіки. Досягнути цих цілей можливо за створення стабілізаційних механізмів, які передбачають наявність певного «потенціалу стійкості» у вигляді капіталу, ліквідності, прибутковості, резервів для поглинання фінансових шоків, а також розроблення Національним банком України відповідних інструментів індикативного та адміністративного регулювання, що забезпечуватимуть стабільний розвиток банківської системи.

Зауважимо, що Національний банк України передбачає процес реформування банківської системи

України в три етапи: очищення, перезавантаження і стабільний розвиток. Перша стадія очищення мала закінчитися до 30 червня 2015 року і розпочатися етап перезавантаження. В результаті очищення з ринку було виведено більше 80 банків і витрачені величезні кошти платників податків на повернення вкладів фізичним особам. Також були втрачені значні кошти суб'єктами господарювання та підприємствами малого та середнього бізнесу, які тримали кошти в збанкрутілих банках, що негативно позначилось на їх фінансовому стані та соціально-економічній ситуації в країні. Етап перезавантаження мав би закінчитися до кінця 2016 р. і розпочатися третій етап – стабільного розвитку банківської системи.

Зауважимо, що реалізація етапів очищення та перезавантаження не дозволили повністю стабілізувати ситуацію в банківській системі і багато банків перебувають в нестійкому стані, залишаються чутливими до негативних впливів як зовнішніх, так і внутрішніх через низький рівень капіталізації, високі ризики, загрозу втрати платоспроможності. Все це вимагає впровадження нових підходів до виведення банків з ринку. У зв'язку з цим доцільно розглянути впровадження механізму bail-in, який передбачає не ліквідацію банків, а їх докапіталізацію за рахунок коштів вкладників і кредиторів шляхом конвертації їх в субординований борг або збільшення статутного капіталу. Такий механізм свого часу передбачався в проекті розвитку банківської системи, але не був реалізований і, як наслідок, держава витратила значні кошти, які б могла спрямувати на розвиток економіки і підвищення рівня життя населення. Звичайно, такий механізм недоцільно використовувати для малих «кептивних банків», для яких можливо варто розробити механізм стимулювання (заохочення) самоліквідації. В

Україні вже були три банки самоліквідовані з дозволу НБУ. Однак для великих банків, впровадження механізму bail-in було б більш ефективним порівняно з масовою ліквідацією. Такий механізм сприятиме також зниженню ризику ліквідності, оскільки унеможливить вилучення великих депозитів, а по-друге створить довгострокові ресурси для інвестування економіки. Насамперед це має стосуватися тих вкладників, що отримали кредити в банку.

Перезавантаження має створити механізми стабілізації банківської системи щодо формування адекватного капіталу ризикам в діяльності банку, підтримання достатнього рівня ліквідності та резервів на покриття ризиків за активними операціями, стимулювання впровадження інновацій як основи ефективності та конкурентоспроможності банків [1].

Разом з тим, на нашу думку, перезавантаження слід розуміти в широкому розумінні, не тільки дотримання певних індикаторів стабільності, але й забезпечення ефективності функціонування банківської системи, що передбачає активну роль банківської системи в процесах відновлення економіки, сприяння імпортозаміщенню, економічному зростанню.

Перезавантаження має означати перехід від екстенсивного розвитку банківської системи, «кредитних бумів», наслідком якого стала втрата платоспроможності і банкрутство багатьох банків, до інтенсивного розвитку, що базується на інноваційних засадах, сучасних системах управління ризиками, та орієнтується на сприяння розвитку економіки, оскільки за слабкої, вразливої економіки, не може бути стабільна розвинута банківська система. І якщо не буде змінена модель поведінки банків, ми все частіше будемо поринати в фінансові кризи і кожна криза буде все глибшою. Доказом цього є остання криза, втрати за якою вдвічі вищі порівняно з попередньою.

Нестабільна банківська система не спроможна ефективно виконувати функції, її розміри мають бути адекватні капіталу, який є основою її стабільності. Про дефіцит капіталу свідчить і значення мультиплікатора, який станом на 01.10.2016 р. в цілому по банківській системі складає 9,3 (в 2013 р. – 6,6), а для семи банків, що входять в групу з 15 найбільших банків України, на які припадає 85 % активів банківської системи, становить більше 10, що свідчить про високі ризики та недостатню капітальну стійкість банків. Підвищити рівень капіталізації можна двома шляхами, збільшивши капітал, що часто банкам буває складно, або знизити ризики, зокрема за рахунок повернення кредитів пов'язаними особами.

Про високі ризики в банківській системі та неефективне управління активами і пасивами свідчить найнижче значення доходності активів в 2016 р. за останніх 10 років, яке за 9 міс. 2016 р. становить лише 5,79% (в 2015 р. – 6,81%) (табл. 1).

Таблиця 1 – Декомпозиційний аналіз рентабельності капіталу (ROE), у %

Показники	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	9 міс. 2016р.
Рентабельність капіталу (ROE)	13,5	12,7	8,5	-32,5	-10,2	-5,3	0,45	0,81	-31	-52	-11,54
Рентабельність активів (ROA)	1,6	1,5	1	-4,4	-1,5	-0,8	3,03	0,12	-4,1	-5,5	-1,23
Мультиплікатор капіталу, разів	7,99	8,61	7,77	7,64	6,84	6,81	6,66	6,61	7,64	12,1	9,3
Маржа прибутку (MP)	18,7	19,6	11,5	-60,4	-21	-11	6,93	1,95	-57	-80	-28,1
Доходність активів (DA)	8,6	7,7	9	7,3	6,9	7,22	6,49	6,13	7,14	6,81	5,79

Джерело: розраховано автором за даними офіційного сайту НБУ

Банківська система України потребує інституціональної перебудови та підвищення ефективності

її функціонування в контексті здатності банківської системи спрямовувати грошові ресурси в ті галузі, що сприяли б відновленню економіки, економічному зростанню, імпортозаміщенню [1]. У банківській системі має бути здорова конкуренція не за рахунок високих процентних ставок за депозитами, що негативно впливає на операційну ефективність банків через низький спред та чисту процентну маржу, а завдяки доступним кредитам для стабільно працюючих підприємств, виробництво яких спрямоване на розвиток вітчизняного товарного ринку та економіки. У зв'язку з цим актуальним є створення механізмів і умов для нормального функціонування тих банків, діяльність яких буде направлена на розвиток економіки.

Список використаних джерел

1. Карчева Г. Т. Ефективність та конкурентоспроможність банківської системи України / (Г. Т. Карчева, Т. С. Смовженко, В. І. Міщенко та ін.) ; за заг. ред. д-ра екон. наук Г. Т. Карчевої. – Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2016. – 276 с.

УДК 336.71

Коваленко Вікторія Володимирівна,
д.е.н., професор,

Одеський національний економічний університет, м. Одеса

ДОСТАТНІСТЬ КАПІТАЛУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ БАНКІВ УКРАЇНИ

Сучасні тенденції функціонування банків України супроводжуються дестабілізуючими процесами, які пов'язані з розгортанням дії системного ризику на світовому фінансовому ринку та внутрішньодержавними

чинниками, що пов'язані з трансформаційними перетвореннями на політичному, соціально-економічному та фінансовому рівнях.

Основним елементом забезпечення стабільного розвитку банків виступає формування достатнього обсягу капіталу, який би забезпечував покриття ризиків у діяльності банків та виконання ними їх основних функцій – трансформаційної, емісійної. Саме через виконання трансформаційної функції банки мають можливість формувати достатній рівень власного капіталу.

Достатність капіталу банків можна оцінювати через його спроможність виконувати основні властиві для нього функції, які відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» визначаються як захисна, оперативна та регулятивна [1].

Цікавим є дослідження Дульської В.І., яка розширила спектр функцій капіталу банків, які підвищують його значимість у забезпечення стабільного функціонування банків, а саме виокремлено поточні функції (страхову функцію для коштів вкладників і кредиторів, інвестиційну, інноваційну, гарантійну, контрольну, нормативну, функцію дохідності, оціночну, координуючу) та стратегічні функції (індикативну, мобілізаційну, комунікаційну, стимулюючу) [2, с. 126-128].

І. Ковзанадзе визначає основною подією у сфері банківського управління та регулювання – впровадження стандартів Базеля III, впершу чергу зазначене стосується нових вимог до капіталу [3, с. 63].

Розвиток і еволюція Базельських угод відносно вимог до капіталу може бути проілюстрована зосередженням уваги на дослідженні фінансових ризиків та їх впливу на банківський капітал. Зазначене має прояв через регулювання складних фінансових інструментів, таких як хедж-фонди, про циклічний характер ризиків та

забезпечення достатнього рівня капіталу [4, с. 39].

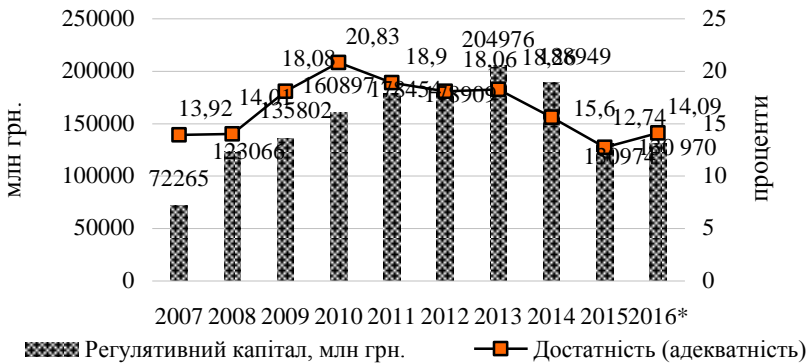
Провівши аналіз підходів до нормативного визначення достатності капіталу банків у міжнародній та вітчизняній практиці, можна прослідкувати, що вони відповідають підходам Безелю I, який виступає міжнародним стандартом вимог до капіталу [5]. Але, слід відмітити, що поправки Базлю I відносно ринкового ризику НБУ враховані частково, зокрема, товарний та ризик процентної ставки до розрахунку нормативів не включені.

У вітчизняній банківській практиці підходи до покриття капіталом операційного ризику не запроваджені у відповідності до вимог Базелю II Компонента I «Мінімальні вимоги до капіталу».

Порівнюючи вимоги Базеля III до капіталу з вітчизняними пруденційними вимогами, можна визначити основні тенденції їх реалізації, а саме: основний капітал вітчизняних банків виступає капіталом найвищої якості; вимоги щодо буферів капіталу банків не застосовувались, але починаючи з січня 2020 нормативною базою НБУ передбачено його запровадження, а саме: 01.01.2020 року – у розмірі 0,625 відсотка; 01.01.2021 року – у розмірі 1,25 відсотка; 01.01.2022 року – у розмірі 1,875 відсотка; 01.01.2023 року – у розмірі 2,5 відсотка; коефіцієнт левериджу рівний 3 %, встановлений Базелем III для додаткової оцінки достатності капіталу, є аналогом діючого нормативу НЗ.

Динаміка нормативу адекватності регулятивного капіталу свідчить, що при встановленому мінімальному значенні нормативу Н2 у 10 %, у 2008 р. банківська система мала достатність капіталу на рівні 14 %, що перевищує норматив, проте з високою долею впевненості можна зазначити, що такого обсягу недостатньо для покриття всіх можливих втрат, пов'язаних і наданими

активами у період світової фінансово-економічної кризи (рис. 1).

* - станом на 01.08.2016

Рисунок 1. Динаміка економічного нормативу Н2 та регулятивного капіталу за період з 2007 по 2016 рр.

Джерело: складено автором з використанням матеріалів [6]

Забезпечення достатньо рівня капіталу банків неможливе тільки за рахунок підвищення пруденційних норм. Сучасні умови розвитку банківського бізнесу вимагають використання ринкових механізмів, які дозволяють власними зусиллями нарощувати капітал банків. За доцільне є подальша трансформація стандартів Базеля III, які посилюють вимоги до якісного наповнення капіталу банків за рахунок реальних активів. Відповідно до Базелю III усі банки незалежно від спеціалізації та розміру капіталу повинні будуть забезпечувати: скорочення неефективного капіталу та збільшення ліквідності виходячи із реалізації нових правил; реструктуризацію бухгалтерських балансів для покращення якості капіталу

та скорочення потреби у надлишковому капіталі, що забезпечує ефективне управління обмеженими ресурсами; корегування бізнес-моделей для створення гнучких та оперативних структур з ефективним капіталом, високою ліквідністю та здешевлення вартості банківських продуктів.

Одним із потужних механізмів забезпечення достатності капіталу банків виступають процеси злиття та поглинання банків. Вітчизняна практика свідчить про те, що в основному ці процеси відбуваються на примусовій основі, а не за власною ініціативою банків. Тому, виникає потреба у приведенні законодавства щодо процесів злиття і поглинання банків до найкращих практик Європейського Союзу, що дозволить швидше провести процес консолідації банків та знизить негативний вплив на їх ефективність.

Список використаних джерел

1. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: Закон України, прийнятий Верховною радою України від 07.12.2000 № 2121-III. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T002121.html.

2. Дульська В. І. Власний банківський капітал, його функції та складові / В.І. Дульська // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – 2016. – №. 3 (53). – Ч. 3. – С. 127-130.

3. Ковзанадзе И.К. Посткризисное развитие мирового банковского сектора: тенденции и перспективы / И. К. Ковзанадзе // Деньги и кредит. – 2013. – № 3. – С. 60-63.

4. Marianne O. Implementing Basel III through the Capital Requirements Directive (CRD) IV: Leverage Ratios and Capital Adequacy Requirements / O. Marianne // Journal of Business Law and Ethics. – 2015. – Vol. 3, No. 1 & 2. – pp.

36-61.

5. Demirguc-Kunt A. Bank Capital: Lessons from the Financial Crisis / A. Demirguc-Kunt, E. Detragiache, O. Merrouche // IMF Working Paper. – 2010. – WP/10/286 – 35 р.

6. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id.

УДК 336.71

Кривич Яна Миколаївна,

к.е.н., доцент,

Сумський державний університет, м. Суми

БРЕНД-МАРКЕТИНГ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Брендинг (branding) – це процес створення та розвитку бренда, основний спосіб диференціації продуктів, інструмент просування товарів на ринок і створення довгострокового зв'язку зі споживачами на основі актуальних для споживачів цінностей, закладених у бренд. Іншими словами, брендинг – це комплекс послідовних заходів, спрямованих на створення цілісного і затребуваного споживачем іміджу продукту або послуги.

Основною метою створення бренду банку є не популяризація послуг з метою отримання швидкого прибутку, а покращення впізнаваності, популярності, а отже, і його конкурентоспроможності. Якщо у кола споживачів сформується чітке уявлення про бренд як про престижний/корисний/доступний тощо – надалі бренд потребуватиме значно менше вкладень у рекламу, це також сприятиме підвищенню вартості банку. Крім того, маркетингові дослідження свідчать, що характеристикою,

яка найповніше відповідає уявленню клієнтів про надійність фінансової установи, є відомість останньої, що, у свою чергу, передбачає відомість бренду. Відтак потужним брендам не страшні ані економічна нестабільність, ані найстрашніші кризи.

Для оцінки бренду використовують два поняття «Brand valuation» і «brand evaluation». Brand valuation – це цінність бренд, набір таких активів, як популярність, лояльні клієнти, сприймана якість і асоціації, які пов'язані з брендом, а також інші складові, що додають (або скорочують) цінність пропонованого продукту/послуги. Цінність бренду може вимірюватися в розширенні або стабілізації клієнтської бази, в рівні стійкості репутації банку, в рівні її капіталізації і так далі. Brand evaluation (value) – вартість бренду, тобто оцінка дисконтованих грошових потоків, що генеруються брендом для банку. Втім, варто зауважити, що прорахувати ROI брендингу (return on investment, – коефіцієнт рентабельності інвестиції) для більшості маркетингових ініціатив практично не можливо. Однак, чим сильніший бренд, тим менш важливою для споживача стає ціна, оскільки останні готові платити надбавку до ціни за сильний бренд, якому вони довіряють. На думку, Джеффри Пілчера¹, якщо у вас такі ж ставки, збори та кількість відділень, як у вашого конкурента, але при цьому ваші доходи менші, то ваш бренд нічого не вартий.

Специфічні риси банківського брендингу:

¹ Джеффри Пілчер – видавець TheFinancialBrand.com (США), ресурсу №1 для банківських маркетологів і стратегів в усьому світі. Близько 25 років працює у сфері стратегічного планування брендингових, маркетингових та рекламних кампаній, близько 15 років займається розробкою брендів у сфері фінансових послуг з компанією Weber Marketing Group, а також реалізував понад 150 проєктів (90% - для кредитних організацій).

- фінансова вигода. У банківській сфері, ключове значення для потенційних клієнтів мають впізнаваність і репутація. Споживач банківських послуг перш за все хоче бути впевнений в надійності і стабільності банку;

- конкурентоспроможність. У банківській сфері клієнти характеризуються стійкою лояльністю до обраної установи, тож банкам доводиться докладати чимало зусиль, щоб привернути до себе увагу. Втім потужний бренд дозволяє не лише залучити нову аудиторію, а й зберегти старих клієнтів навіть на час припинення рекламної активності. Більш того, в деякій мірі брендинг виконує превентивну функцію, попереджаючи появу конкурентів: завдяки активній рекламній діяльності банк займає міцні позиції на ринку і у свідомості споживачів, ускладнюючи вихід нових гравців;

- робота з непрямою конкуренцією. Крім банків, на фінансовому ринку функціонує цілий ряд інших організацій, що пропонують подібні послуги і продукти. У нинішній час також нівелюється функція банку як фінансового радника, який допомагає клієнтові в досягненні фінансових цілей. Грамотна робота, спрямована на розвиток асоціативних зв'язків з нематеріальними символами фірмового стилю, дозволяє вирішити описані вище проблеми;

- відповідність вимогам сучасності. Для певного сегмента аудиторії продуктова лінійка та якість обслуговування втрачають свою важливість. Від банку потрібно більше: відповідність стилю життя, розуміння рівня запитів клієнта, наявність спільних цінностей.

Зауважимо, що бренд банку має певний життєвий цикл, у разі згасання якого може виникнути потреба у здійсненні ребрендингу. Взагалі у маркетингу є чотири основні терміни з префіксом re-: репозиціонування, рестайлінг (рефреш), ренеймінг і ребрендинг.

Репозиціонування – це процес, за допомогою якого банки намагаються пристосувати свою діяльність до зміни вимог клієнтів з урахуванням змін зовнішнього середовища. Репозиціонування банку можна проілюструвати на прикладі українського Ощадбанку. До недавнього часу у більшості українців державний банк асоціювався з пережитками минулого й чергами до кас. У 2015 році було проведене масштабне репозиціонування банку, основним завдання якого було донесення до клієнтів інформації, що Ощадбанк змінюється та стає ближчим до людей. Нове позиціонування Ощадбанку було побудоване на стратегічному твердженні «банк — це країна». Така ідея цілком виправдана, адже кожен громадянин України є фактично акціонером Ощадбанку. Відповідно, кожен внесок — це можливість створити нові підприємства, робочі місця, зарплати й пенсії. Продовженням ідеї став стратегічний курс «Ощад діє». Отже, Ощадбанк мав не тільки впроваджувати зміни, але й системно інформувати про них громадськість. Крім того, змінився сервісний пакет: частина депозитів була прибрана, решту перейменували (так з'явилися «Довіра», «Писанка» і «Теплі обійми», «Моя картка»).

Рестайлінг (brand refresh) – косметична зміна візуальних атрибутів, простіше кажучи – оновлення логотипу, фірмового стилю тощо. Одним з найяскравіших прикладів рестайлінгу у світовій практиці є рестайлінг німецького «Дойче банку» (нім. Deutsche Bank), в результаті якого була змінена колірна палітра, шрифти, форма подачі девізу банку, тощо. Доречі, останніми роками банки стали активніше використовувати у своєму корпоративному стилі яскраву атрибутику, що обумовлено прагненням банків виділитися із загальної маси банківських установ.

Ренеймінг – зміна назви банківської установи. Ренеймінг може здійснюватися з різних причин, зокрема, це може бути зміна концепції бренда, вихід на нові ринки, процеси реорганізації пов'язані з продажем/купівлею банківської установи.

Ребрендинг – це концептуальна зміна ідеології бренда та всіх його складових: позиціонування, платформи, слогана, логотипу, фірмового стилю і т. д. Він проводиться лише в тому випадку, якщо на ринку відбулися значні зміни і бренд перестав відповідати бажанням споживачів або утримання бренда перестало відображати можливості компанії. Фактично він являє собою зміну змісту існуючої вербальної «форми» бренда.

Отже, ребрендинг здійснюється, коли позиціонування бренду і/або платформа бренду перестає відповідати побажанням споживачів. Ребрендинг зачіпає, насамперед, зміну стратегічної платформи бренду і тільки потім – зміна візуальних атрибутів (фірмового стилю). Задача поновлення фірмового стилю (рестайлінг/рефреш) виникає коли візуальні константи бренду (фірмовий стиль, логотип, тощо.) застарівають стилістично і обмежують подальший розвиток бренду на ринку. При цьому рестайлінг зачіпає тільки візуальну частину і не змінює стратегічну платформу бренду. Рестайлінг може проводитися як частина процесу ребрендингу, поряд з репозиціонуванням і ренеймінгу, але також може проводитися окремо. Варто зауважити, що ребрендинг - це крайня форма зміни бренду, коли немає інших можливостей зробити бренд привабливим для споживача. На практиці часто не вимагається повної зміни стратегії і назви бренду, а необхідно додати йому сучасний вигляд або додати до існуючої платформи додаткові характеристики.

Підсумовуючи здійснене дослідження, можна констатувати, що саме у фінансовій сфері бренд має

надзвичайно важливе значення, що впливає не тільки на прихильність клієнтів та відомість у суспільстві, а й на фінансові показники діяльності банку та його становище на ринку. Доведено, що бренд належить до рівня упізнавання банку та впливає на формування іміджу, репутації та відданості (лояльності) клієнтів банку.

УДК 336.713.717

Крухмаль Олена Валентинівна,

к.е.н., доцент,

Криклій Олена Анатоліївна,

к.е.н., доцент,

Сумський державний університет, м. Суми

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Сучасний стан кредитної діяльності банків України негативно впливає на економічний розвиток суб'єктів господарювання та країни в цілому, оскільки фактичне призупинення кредитування на інвестиційні потреби не створює передумов для розширеного відтворення. Забезпечення якості кредитного портфеля банків набуває особливого значення в умовах, коли банківська система України не може подолати наслідки фінансової та економічної кризи. Проблема поглиблюється недосконалим внутрішньобанківським управлінням кредитними ризиками. Наслідком цього є суттєве погіршення якості кредитних портфелів, що не лише ускладнює кредитну діяльність банків, а й негативно впливає на їх фінансову стійкість, конкурентоспроможність та довіру до банківської системи країни.

За результатами аналізу діяльності банків України,

що слідували за періодом поступового розвитку з помірним зростанням кредитного портфелю (2000-2005 рр.) та періодом екстенсивного розвитку, що супроводжувався «кредитним бумом» (2005-III квартал 2008 рр.), їх кредитна діяльність знаходиться під значним впливом зовнішнього середовища зі значною кількістю несприятливих факторів. На цьому етапі на тлі скорочення обсягів кредитування, внаслідок девальвації національної валюти та спаду в більшості галузей економіки, а також негативного впливу ситуації на світових ринках значно погіршилась якість кредитного портфеля українських банків [1].

Починаючи з 2008 р. основні дії банків були спрямовані на врегулювання проблемної заборгованості. І навіть незначне поживлення кредитування у 2011-2013 рр. характеризується відмовою від реалізації кредитних продуктів з високим рівнем ризику, зокрема, іпотечного та довгострокового кредитування.

Наразі кредитна активність банків залишається низькою. Така ситуація пояснюється високим рівнем невизначеності щодо подальшого економічного розвитку, високою вартістю кредитних ресурсів та обмеженим колом надійних позичальників. Впродовж 2015 року обсяг клієнтського кредитного портфеля банків скоротився на 4,1 % і склав 965,4 млрд. грн. В першій половині 2016 року кредитний портфель мав тенденцію до зростання проте зростання становило лише 1,95% (або 18,85 млрд. грн. зростання відбулося завдяки нарощенню корпоративного кредитного портфеля (на 19,7 млрд. грн. за I півріччя 2016 р.) при одночасному скороченні портфеля кредитів фізичним особам (на 1,4 млрд. грн. за такий же період) [2].

Перше півріччя 2016 року показало подальше збільшення частки проблемних кредитів. Якщо в 2015 році

за даними НБУ прострочена заборгованість банків складала 22,1 % кредитного портфеля банків або 213,9 млрд. грн., то в першому півріччі 2016 року прострочена заборгованість зросла до 23,6 % [2]. Однією з причин зростання проблемної заборгованості є девальвація національної валюти, адже в кредитних портфелях українських банків валютні кредити займають значну частку. Слід зазначити, що динаміка кредитних портфелів в іноземній валюті в сучасних реаліях обумовлена перерахунком портфелів у зв'язку з курсовими коливаннями. Ні попиту на кредитні ресурси в іноземній валюті, ні пропозиції валютних кредитів не спостерігається (і не очікується в найближчий час).

Зважаючи на дані аналізу в найближчій перспективі кредитна активність банків буде низькою. Зростання кредитного портфеля можна очікувати на незначному рівні лише в корпоративному секторі. Причому кредитування клієнтів українськими банками здійснюється та буде здійснюватися в обмежених обсягах і переважно для покриття поточних потреб (потреб в оборотних коштах).

На думку рейтингового агентства «Кредит-Рейтинг» кредитний портфель в корпоративному секторі в гривні зросте не більше ніж на 3-5% за результатами 2016 року. Низька кредитна активність 2016 року буде обумовлена відсутністю активного зростання вітчизняної економіки та досить дорогими ціновими умовами надання кредитних ресурсів [3].

Таким чином, звуження кредитування, в першу чергу інвестиційного, через незадовільну якість кредитних портфелів негативно впливає на економічний розвиток країни. А низька якість кредитного портфеля є одним з найважливіших негативних чинників, що не дозволяє українським банкам забезпечити достатній рівень доходів

та вийти на прибуткову діяльність.

Список використаних джерел

1. Криклій, О.А. Посилення ролі кредитної політики банків у механізмі кредитного забезпечення [Текст]/ О.А. Криклій, О.В. Крухмаль // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2014. – № 3 (21). – С.66-70.

2. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс] : Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/index.htm.

3. Шубіна О. Чи варто очікувати активного відновлення кредитування в 2016 році? [Електронний ресурс] // Кредит рейтинг. Аналітика: Режим доступу : <http://www.credit-rating.ua/ua/analytics/opinion/13928/>.

УДК 336

Лукін Дмитро Анатолійович,

к.е.н., доцент,

Сумський державний університет, м. Суми

ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕТИЧНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ

Протягом останнього десятиліття український банківський ландшафт кардинально змінився. Основними причинами змін стали – світові фінансові кризи, трикратна девальвація української гривні, політичні трансформації та значні зусилля регулятора по зачищенню банківського середовища від неплатоспроможних банківських установ. Масштаб руйнівних змін не підлягає точному обчисленню, але лише кошти, що виплачені вкладникам неплатоспроможних банків станом на 1 листопада 2016 року сягнули 80,155,6 млн. грн. [1].

Тому метою цієї доповіді є аналіз можливості перебудови вітчизняної банківської за рахунок появи етичних банків. Класичні форми ведення банківського бізнесу не відповідають сучасним вимогам. Внутрішні «запобіжники» в банках не спрацьовують — насамперед, це підрозділи комплаєнс, запроваджені процедури «знай свого клієнта», прийняті майже кожним банком етичні статuti, безліч внутрішніх процедур, тощо. Все це, як свідчить практика, не спрацьовує, або не приносить відчутних результатів.

Величезна палітра напрямків розвитку банківської галузі в світі дає приклади успішного та соціально орієнтованих видів банківського бізнесу: кооперативні банки, банки дрібного кредитування, банки територіальних громад, «зелені» банки, банки які ведуть справу на засадах ісламу, етичні банки тощо.

На наш погляд, зараз є суспільний запит для появи нових форм ведення банківського бізнесу. По-перше, всі стейкхолдери зазнали величезних втрат. По-друге, в країні існує потужний конфлікт банків одночасно як з вкладниками, так і з позичальниками, який зачепив занадто велику кількість людей. В країні значно зросла кількість та впливовість протестних клієнтських об'єднань та рухів. Втретє, хоча й Г. Вехайнгер наполягає, що «мало доказів було надано, що необхідні поліпшення в галузі управління та етики будуть ефективними без жорсткішого регулювання. Саморегулювання вже не заслуговує довіри» [2], існує певна обмеженість дій регулятора по впровадженню етичних (справедливих) стандартів в поточну роботу банків. Також недавні дослідження показали, що існує значний розрив між завищеними намірами банків по стійкості, вираженої в звітах їх КСВ та їх щоденною діловою практикою [3].

Певні очікування були при впровадженні системи

«whistleblowers» в американські банківські установи. Передбачалося, «інформатори» будуть доносити певну інформацію до керівництва, на яку після службової перевірки слід реагувати чи ні. Спроба бути чесними використовуючи не зовсім чесні методи не дала суттєвих результатів. А впровадження подібної системи виявлення неетичних службових вчинків в Україні, на наш погляд, є недоречним.

З 30-х років ХХ століття банківський бізнес, який спочатку мав сильні соціальні конотації (ощадні банки, кооперативні або пайові банки і т.д.), постійно втрачає свої істотні етичні цінності. Це зробило необхідним народження нового покоління соціальних банків, так званих «етичних банків». Вони мають за мету досягнення справедливого впливу в області збору і використання грошей. Вони інвестують у нові види діяльності, такі як органічне землеробство, поновлювані джерела енергії, третій сектор (або неприбутковий сектор) та відповідають потребам вкладників і інвесторів, які більше зацікавлені в дбайливому використанні власних коштів.

Етичні банки фінансують тільки певне коло проектів, відібраних з урахуванням етичних принципів. Прикладом таких банківських організацій є Banca POPOLAR Etica (Італія), BBK Solidarioa (Іспанія) та ін. На сьогодні 26 банків і інвестиційні процеси різних країн об'єдналися в FEVEA (європейська Федерація етичних та альтернативних (неспекулятивних) банків) і обслуговують вже понад 670000 клієнтів. Сумарні активи членів складають 30,5 млрд. євро [3]. Етичні банки є частиною більш масштабного соціального руху в бік більшої соціальної і екологічної відповідальності в фінансовому секторі.

У чому є відмінність етичних банків і традиційних? Роль етичного банку – це робота на суспільне благо і

забезпечення права кожного на отримання кредиту в банку, діяльність якого полягає в залученні коштів і перерозподілі їх у вигляді кредитів на культурні, соціальні та екологічні проекти. Мета етичного банку – за допомогою своєї банківської діяльності мати позитивний вплив на соціальному, екологічному та економічному рівні:

1) в етичному банку відносини з клієнтами часто будуються в формі партнерства;

2) значення соціальних і екологічних наслідків діяльності для етичного банку істотні і невіддільні від економічного інтересу;

3) етичний банк систематично оцінює соціальні та екологічні наслідки своєї діяльності, а також діяльності проектів або установ, які він фінансує;

4) ретельна оцінка множинних аспектів кожного проекту, фінансованого етичним банком, дозволяє етичним банкам мати дуже низький рівень ризику;

Етичний банк видає кредити на користь людям, і надмірне прагнення до вигоди не є його метою. Етичний банк може встановлювати обмеження на відшкодування свого капіталу. Прибуток етичного банку в основному реінвестується в цілі соціальної спрямованості самого банку; етичний банк глибоко пов'язаний з територією, на якій він функціонує. Це дає банку необхідну інформацію про клієнтів, з якими він працює, і їхні потреби; етичний банк завжди організований в такій формі, щоб всі його співробітники і акціонери могли брати активну участь в його діяльності; ще більшою цінністю для етичного банку є прозорість: прозорість джерела і використання грошових коштів, кредиту і управління бізнесом. В першу чергу така прозорість спрямована на клієнтів банку; етичний банк працює на перспективу сталого розвитку, для чого в може використовувати принципи КСВ; максимальна пропорція в

зарплатах співробітників від найнижчої до найвищою повинна складати 7/1: етичний банк щорічно розміщує зарплати своїх співробітників у відкритому доступі; для того щоб мати право називатися етичним, банк повинен відповідати всім викладеним вище принципам. Неприпустимим є наявність традиційної банківської групи в якості контролюючого банк акціонера.

Як вказує голова FCA Дж.Джонс: «Банківська галузь занадто важлива для добробуту країни, та є занадто важливим інструментарієм для співвітчизників, щоб працювати ніяк інакше, ніж для взаємної вигоди» [5].

Успіх банківської галузі значно залежить від дотримання усіма сторонами високих етичних стандартів (інформаційна відкритість, чесність, довіра партнерів, сумлінність у виконанні договірних зобов'язань, коректність поведінки та інше). Особливо важливо знайти нові форми функціонування банківських організацій, які дозволили б підвищити ступінь довіри до фінансової системи і гідно поєднувати ринкові принципи ведення бізнесу з моральними установками.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт фонду гарантування вкладів фізичних осіб України <http://www.fg.gov.ua/statystyka>.

2. Wehinger, Gert (2012) Banking in a challenging environment: Business models, ethics and approaches towards risks OECD Journal: Financial Market Trends, Volume 2012/2, 2013 pp.1-8.

3. Офіційний сайт European Federation of Ethical and Alternative Banks and Financiers <http://www.febea.org/en/febea/news/our-numbers>.

4. Jones J.-G. (2015) Chairman's speech to the Trust in Banking Conference <http://www.fca.org.uk/news/chairman-speech-to-trust-in-banking-conference>.

Мінченко Марія Геннадіївна,
к.е.н., доцент,
Сумський державний університет, м. Суми

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ГРОШОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Реформування грошового сектору економіки відбувається постійно, причому проблематика виокремлення основних векторів модифікації сучасної грошової реформи повинна базуватися на врахуванні попереднього власного досвіду, а також досвіду інших країн.

Ми погоджуємося, що грошова реформа – це не лише комплекс заходів, що проводиться урядом країни з метою введення нової грошової одиниці чи інших процедур, які направлені на зміну обсягу грошової маси в цілому. Першочергово – це поточний стан сучасної грошової системи.

Грошова система будь-якої країни постійно модифікується з метою збереження власної цілісності, та подолання таких проблем, як: знецінення грошових знаків, подолання зовнішніх та внутрішніх шоків, боротьба з підробкою готівкових коштів тощо.

Так, зокрема, основними питаннями, які повинна подолати та вирішити сучасна реформація грошової системи є оптимізація обсягу грошової маси в напрямках перегляду структурних компонентів грошових агрегатів. В даному напрямку необхідно здійснювати дослідження в межах оцінювання абсолютного та пропорційного співвідношення структурних елементів грошової маси, а саме грошових агрегатів.

В світовій практиці сучасна політика центральних

банків направлена на скорочення обсягів готівкових коштів в загальній масі грошей, оскільки проблема відстеження їх походження залишається ще повністю не вирішеною. Поряд з цим, проблема призупинення готівкового обігу стовідсотково не вирішено в жодній країні. І проблема є не лише в забезпеченні терміналами всіх місць передачі грошових коштів, а й перебудову мислення щодо використання готівки як способу накопичення та заощадження індивідуального багатства.

На сьогодні ще однією з гострих проблем, яка потребує реформування є перегляд моделі «номінального ряду» грошових знаків України. За офіційними даними НБУ «...Номінальний ряд грошових знаків України налічує нині 16 номіналів, із них дев'ять номіналів банкнот та сім номіналів монет, що належним чином забезпечує потреби грошового обігу країни...» [1].

При дослідженні світового досвіду було виявлено, що в економічно розвинутих країнах розмір номінального ряду грошових знаків знаходиться в діапазоні 13-14 елементів. При чому, слід наголосити, що доведено, що при збільшенні кількості номінального ряду грошових знаків за порогове, грошова одиниця в країні піддається знеціненню і країна стає схильною до інфляційних процесів.

Відповідно до цього, в Україні вже були спроби до реформування «номінального ряду» грошових знаків, а саме до його скорочення до 14 елементів. Вилучення 1 та 2 копійок з обігу повинно «посилити» економіку країни та вирішити проблему (або стати основою) обґрунтування введення в обіг нового номіналу – тисячу гривень.

Даний механізм вже намагалися запровадити в 2011 році, хоча тоді дана реформація набула широкого обговорення і за відсутності об'єктивних досліджень щодо обґрунтування не була запущена. В 2015 році дане питання

підняли знову і доцільність введення в обіг купюри номіналом 1000 гривень та вилучення 1 та 2 копійок вже більше стає реальним етапом сьогоденної грошової реформи в Україні.

Підводячи підсумок хотілось би наголосити на тому, що при дослідженні проблематики реалізації грошової реформи в Україні слід наголосити на всебічності проблематики. Подальшого дослідження потребує питання визначення, а саме математичного та економічного обґрунтування доцільності вищезазначених проблем. Поряд з цим, необхідно враховувати фактори загальноекономічного зростання через інвестиційно-інноваційну призму, а також слідкувати за світовими модифікаціями з питань грошових реформ.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт НБУ: Українська гривня святкує 19-річчя [Електронний ресурс] Режим посилання: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article;jsessionid=C9D71C20A4AFDDA1597A20C14C04BB57?art_id=21105253&showTitle=true.

УДК 336.71

Мордань Євгенія Юріївна,

к.е.н., старший викладач,

Сумський державний університет, м. Суми

КЛАСИФІКАЦІЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Забезпечення економічного зростання країни в сучасних умовах неможливе без наявності ефективного механізму перерозподілу суспільного продукту та руху

грошових коштів, що вдало реалізується суб'єктами банківської системи. Банківська система для реалізації власних функцій в економіці повинна, перш за все, засвідчувати високий рівень фінансової стабільності, довіри з боку населення та мати дієву й ефективну систему її державного регулювання.

На забезпечення ефективності державного регулювання банківської системи (ДРБС) значний вплив має ряд факторів, які доцільно враховувати при формуванні системи ДРБС та розробці регуляторних впливів. З'ясовано, що єдиного підходу до визначення складу та систематизації факторів, що чинять вплив на ефективність ДРБС, не сформовано. У всіх дослідженнях зазначається, що визначальний вплив на ефективність ДРБС здійснюють умови середовища, в якому воно здійснюється.

Зважаючи на зазначене, вважаємо за доцільне сформулювати поняття «середовище реалізації регуляторних впливів» як комплекс економічних, державно-правових, політико-соціальних факторів; які, залежно від динамічності та ускладнення умов, формують різний рівень його невизначеності, здійснюють прямий та / або опосередкований вплив на параметри об'єктів ДРБС на мікро- та макрорівнях, параметри суб'єктів ДРБС; детермінують форму та характер взаємодії елементів системи ДРБС та досягнення його цілей.

За результатами дослідження сформована власна структуризація факторів. Вважаємо за доцільне здійснити поділ факторів, що формують середовище реалізації регуляторних впливів ДРБС, та визначають його ефективність, на зовнішні та внутрішні.

До зовнішніх факторів, що формують середовище реалізації регуляторних впливів ДРБС і впливають на його ефективність, відносяться ті з них, що знаходяться поза

межами банківської системи. Фактори даної групи мають складний багатоплановий вплив на ефективність ДРБС: через вплив на функціонування банків та інших об'єктів ДРБС та на можливості суб'єктів ДРБС встановлювати досяжні цілі ДРБС та застосовувати інструментарій, що забезпечить їх досягнення. Їх склад є доволі значним та неоднорідним, а вплив – вагомим та мало прогнозованим.

До зовнішніх факторів макrorівня, що формують середовище реалізації регуляторних впливів ДРБС та визначають його ефективність, включаємо економічні, державно-правові та соціально-політичні фактори, оскільки досягнення поставлених перед нею цілей буде залежати, насамперед, від створення необхідних макроекономічних умов, координації діяльності суб'єктів державного управління та довіри суспільства до діяльності регулюючих органів.

Вважаємо за доцільне розглядати економічні фактори на мега- та макrorівнях. До економічних факторів мегарівня слід віднести стан світової економіки, в тому числі стан світових фінансових, товарних ринків, ефективність співпраці України з міжнародними організаціями тощо.

Ключовими економічними факторами на макrorівні є сформовані макроекономічні умови, ефективність функціонування галузей економіки, стан бюджетної сфери держави.

Вагому роль у формуванні середовища реалізації регуляторного впливу та, відповідно, у забезпеченні ефективності ДРБС, відіграють державно-правові фактори, що є результатом нормотворчої та владної діяльності органів державного управління, спрямованої на створення умов для функціонування банківської системи задля реалізації та захисту суспільних інтересів у сфері банківської діяльності.

Стан середовища реалізації регуляторних впливів та ефективність ДРБС також зумовлюється характеристиками соціально-політичних факторів.

Нестабільна політична ситуація погіршує якість суспільних інститутів, що впливає на їх здатність здійснювати опосередковане регулювання та контроль банківської системи. На відміну від економічних факторів, у політиці неможливо виділити детерміновані фактори впливу на ефективність ДРБС, тому визначати вплив політичного середовища особливо складно.

Характеризуючи вплив соціального середовища, О. В. Мірошніченко зазначає, що «... впевненість більшості населення в правильності проведення економічних перетворень, у стабільності податкового, митного, валютного законодавства, в стабільному розвитку економіки в цілому та її окремих галузях ... формує рівень довіри до банківської системи, готовність здійснювати банківські операції і користуватися банківськими послугами [1].

До внутрішніх факторів впливу на ефективність ДРБС належать ті, що формуються в межах банківської системи, визначають особливості її функціонування та можуть коригуватись відповідно до поставлених цілей. Вважаємо за доцільне розглядати внутрішні фактори на рівні суб'єкту та об'єкту ДРБС.

До внутрішніх факторів, що чинять вплив на ефективність ДРБС з точки зору об'єктного поля, вважаємо за доцільне віднести:

- на макрорівні банківської системи – організаційні (структура банківської системи), технологічні (рівень розвитку технологій та ступінь поширення банківських послуг) та економічні (достатність ресурсів банківської системи та здатність їх ефективно перерозподіляти для

забезпечення виконання притаманних їй функцій без зростання рівня системних ризиків понад встановлені межі) параметри.

- на мікрорівні банків – достатність трудових, матеріальних, фінансових, інформаційних ресурсів, включаючи спроможність менеджменту ефективно їх використовувати та формувати відповідне організаційне забезпечення, для досягнення поставлених цілей без зростання рівня індивідуальних банківських ризиків понад встановлені межі.

Визначальний вплив на ефективність ДРБС має діяльність суб'єктів ДРБС. У цьому контексті вважаємо за доцільне виділяти наступні фактори, що визначатимуть, у кінцевому підсумку, ефективність ДРБС:

1. якість формування цілей ДРБС;
2. якість вибору інструментів ДРБС, при цьому слід ураховувати фактор часу та ефект мультиплікатора;
3. якість формування системи управління персоналом суб'єкту ДРБС з точки зору формування достатнього рівня професійного та управлінського ресурсів; ресурсу потенційних можливостей; ресурсу здоров'я; особистісного ресурсу [2];
4. якість організаційного забезпечення (відповідність сформованої управлінської та організаційної структур регулятора поставленим перед ним цілям та функціональному призначенню);
5. якість матеріально-технічного забезпечення з точки зору його достатності для виконання встановлених задач, функцій та повноважень;
6. якість інформаційного забезпечення (наявність аналітичних баз даних та засобів їх обробки з використанням сучасних інформаційних та комунікаційних систем).

Отже, на ефективність ДРБС впливають умови

середовища реалізації регуляторних впливів, в якому воно реалізується, сформованого економічними, державно-правовими, політико-соціальними факторами; параметрами об'єктів на рівні банку та банківської системи; параметрами суб'єктів ДРБС.

Список використаних джерел

1. Мірошниченко О. В. Механізм управління конкурентоспроможністю банку : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 Мірошниченко Олеся Володимирівна; Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2011. – 287 с.

2. Сагитдинов М. Ш. Управление региональной банковской системой: методология, методика и практика : научно-методическое учебное пособие / Под редакцией М. Ш. Сагитдинова : В 5 частях. Ч. 4. Обеспечение внутренней управленческой деятельности территориального учреждения (Национального банка) Банка России / Национальный банк Республики Башкортостан. – Уфа. – 2000. – 456 с.

СЕКЦІЯ 5
ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТА
ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ЗМІН

УДК 657.6

Бурденко Ірина Миколаївна,
к.е.н., доцент,
Джолос Анна Валентинівна,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми

МАНІПУЛЮВАННЯ ДАНИМИ ФІНАНСОВОЇ
ЗВІТНОСТІ: ЦІЛІ, МОТИВИ ТА ОБ'ЄКТИ

Дані фінансової звітності підприємства повинні бути достовірними, оскільки за їх допомогою аналізують ефективність результатів його господарської діяльності, давати можливість користувачу вчасно відреагувати на інформацію, наведену у звітності. процес при складанні фінансової звітності можна досягти ефекту маніпулювання, що пов'язано із можливістю підприємства обирати різні методи оцінки та обліку активів, витрат, доходів та зобов'язань. Маніпулювання даними фінансової звітності несе певні ризики та впливає на прийняття відповідних рішень для всіх користувачів звітності.

Взагалі маніпулювання є легальним способом поліпшення чи погіршення показників фінансової звітності, тобто здійснення законних дій обліковим персоналом з метою коригування стану та результатів діяльності підприємства, що призводить до задоволення інтересів керівництва чи власників, однак зумовлює невідповідність господарських операцій очікуванням ринку [1]. Маніпулювання інформацією у фінансовій

звітності ще називається креативним обліком. Як зазначають науковці, його методи являють собою всі можливі легальні способи, які використовуються під час визначення фінансових результатів з метою зміни уявлення користувачів про реальний стан справ підприємства [2].

Існують різні способи маніпулювання даними фінансової звітності компаній, застосування яких залежить від цілей, мотивів і об'єкта. Об'єктом можуть бути показники фінансової звітності (дохід від реалізації, чистий прибуток, активи, сукупні активи тощо), система формування та обробки бухгалтерської інформації, операційне оточення і система внутрішнього контролю.

У міжнародному стандарті аудиту 240 «Відповідальність аудитора, що стосується шахрайства, при аудиті фінансової звітності» зазначено причини та види викривлення фінансової звітності [5]. Розрізняють навмисні викривлення (шахрайство) та ненавмисні (помилки) у фінансовій звітності. Відповідно зазначається певна відповідальність за дані викривлення, що можуть вплинути негативно на діяльність підприємства в цілому.

До мотивів викривлення фінансової звітності відносять необхідність дотримання умов або обмеження за договорами з третіми особами, бажання вплинути на рішення інвестора або тиск особистих обставин співробітників, відповідальних за процес складання фінансової звітності [4].

Маніпулювання показниками фінансової звітності можливе через застосування різних методів оцінки похідних фінансових інструментів при визначенні їх справедливої вартості. Так, за окремими фінансовими інструментами достатньо складно визначити ринкову вартість, тому компанії застосовують методи прогнозування та суб'єктивно оцінюють майбутні грошові

потоки за даними активами. Це, в свою чергу, дозволяє коригувати статті фінансової звітності залежно від потреб системи управління компанії [3].

Таким чином, маніпулювання даних фінансової звітності підприємств залежить від вибраних цілей, мотивів та об'єктів. Головною метою маніпулювання інформацією у звітності є вплив на показники та результати діяльності для задоволення потреб окремих користувачів, вплив на рішення інвесторів, тиск на співробітників тощо.

Список використаних джерел

1. Амеліна О. В. Креативний облік та маніпулювання фінансовою звітністю [Текст] / О. В. Амеліна // Вісник Львівської комерційної академії. – 2011. – Вип. 35. – С. 9-12.

2. Башкова Д.О. Використання креативних методів обліку при складанні корпоративної звітності [Текст]/ Д.О. Башкова // Економічний форум. – 2013. – № 4. – С. 241-245.

3. Гнилицкая Л. В. Манипулирование учетными данными – угроза экономической безопасности предприятия [Текст] / Л. В. Гнилицкая // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2011. – № 3 (15). – С. 5-14.

4. Манипулирование финансовой отчетностью – схемы и способы выявления [Електронний ресурс] // «Финансовый директор» – практический журнал по управлению финансами компании звітності. – Режим доступу : <http://fd.ru/articles/37006-manipulirovanie-finansovoy-otchetnostyu-shemy-i-sposoby-vyyavleniya>.

5. Міжнародний стандарт аудиту 240. Відповідальність аудитора, що стосується шахрайства, при аудиті фінансової звітності [Електронний ресурс]: IAASB;

Стандарт. – Режим доступу : http://www.ifrs.org.ua/wp-content/uploads/2014/05/2013_IAASB_Handbook_Vol-1.0.pdf.

УДК 657.9

Бурденко Ірина Миколаївна,
к.е.н., доцент,
Джолос Тетяна Валентинівна,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми

СПРАВЕДЛИВА ВАРТІСТЬ В ОЦІНЦІ ОБ'ЄКТІВ ОБЛІКУ

На сьогодні застосування справедливої вартості при оцінці об'єктів обліку є одним з проблемних та актуальних питань. Дослідження історичних моментів становлення справедливої вартості показує, що існують певні особливості в її застосуванні. Сучасні дослідження виділяють переваги та недоліки використання справедливої вартості в різних системах обліку.

Використання справедливої вартості дозволяє підвищити надійність необхідної інформації, якісно здійснити порівняння показників фінансової звітності, а також вона є об'єктивною для майбутніх грошових надходжень тощо [5]. Проте існують і критичні погляди щодо визнання об'єктів обліку за справедливою вартістю, що полягають в певній умовності щодо визначення за допомогою різних підходів, підготовці звітності в умовах невизначеності відносно майбутніх подій та оціночних значень [1]. При цьому застосування справедливої вартості обмежено наявністю активних ринків.

Впродовж останніх років у міжнародній практиці все більшого застосування набуває оцінювання об'єктів обліку

за справедливою вартістю, для цього іноземні компанії постійно проводять переоцінку своїх активів [3]. Це дозволяє підприємствам розвиватися, вчасно реагувати на постійні зміни в економіці, відображати повну, неупереджену та достовірну інформацію у фінансовій звітності для її користувачів.

Проведене дослідження сучасного стану оцінки об'єктів обліку в Україні за вибіркою різних підприємств дозволило виявити одночасне застосування історичної (64,3 %) та справедливої вартості (35,7 %), що дозволило зробити висновок про пріоритет оцінки активів за історичної собівартістю.

Аналіз методики оцінки за справедливою вартістю, яка викладена в МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості», дозволив виділити основні елементи та сформулювати процедуру застосування справедливої вартості при оцінці об'єктів обліку.

Першим, найбільш важливим етапом є визначення активу чи зобов'язання, які будуть оцінюватися за справедливою вартістю, враховуючи їх характеристики. Наступним кроком є обґрунтування підстави для визначення об'єкту обліку за справедливою вартістю. Суть наступних етапів полягає у виявленні суб'єктом господарювання основного ринку та їх учасників для здійснення оцінки.

При цьому виділяють три рівні ієрархії джерел інформації для визначення справедливої вартості [6]. Кожен рівень ієрархії визначення справедливої вартості має свої характерні ознаки та відрізняється від інших за видами й якістю. Дана ієрархія є достатньо важливою для реалізації етапів оцінки за справедливою вартістю. Для їх здійснення суб'єкт господарювання за незмінних умов повинен використовувати найвищий з рівнів такої ієрархії [3].

При відсутності джерел першого та другого рівнів оцінка справедливої вартості активів чи зобов'язань полягає у знаходженні ефективної методики її оцінювання. Існує три загальноприйнятих підходів до оцінки справедливої вартості: ринковий, витратний та дохідний [6]. Кожен з методів повинен відповідати конкретним обставинам, що склалися та враховувати доступність даних та дасть змогу зрозуміти процедуру оцінки об'єктів обліку.

Таким чином, оцінка об'єктів в бухгалтерському обліку за справедливою вартістю є досить складним та неоднозначним процесом, оскільки потрібно здійснювати оцінювання, притримуючись чіткої послідовності, що забезпечить адекватне відображення інформації у звітності. Тому наведений загальний порядок визначення справедливої вартості об'єктів обліку дозволить багатьом сучасним підприємствам відображати в обліку та фінансовій звітності повну, достовірну, доречну та неупереджену інформацію.

Список використаних джерел

1. Бондар М. І. Оцінка та оцінювання в бухгалтерському обліку / М. І. Бондар // Фінанси, облік і аудит. Збірник наукових праць. – 2009. – №13. – С. 169-177.
2. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку : Монографія. / С. Ф. Голов. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 522 с.
3. Иванова О. В. Развитие методического обеспечения реализации концепции справедливой стоимости в системе учета и анализа организации : автореферат диссертации на соискание ученой степени канд. эконом. наук: спец. 08.00.12 «Бухгалтерский учет, статистика» / Иванова Ольга Витальевна. – Ростов-на-

Дону, 2014. – 25 с.

4. Кушнір М. В. Порівняльна характеристика підходів до оцінки вартості бізнесу [Електронний ресурс] / М. В. Кушнір, В. Ю. Маляревський. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/15_APSN_2011/Economics/3_88006.doc.htm.

5. Ловінська Л. Г. Оцінка в бухгалтерському обліку : Монографія / Л. Г. Ловінська. – К.: КНЕУ, 2006. – 256 с.

6. Міжнародний стандарт фінансової звітності 13. Оцінка справедливої вартості [Електронний ресурс] : IASB; Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2013 р. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_068.

УДК 657.1: 330.34

Гриценко Олена Іванівна,

к.е.н., доцент,

Сумський державний університет, м. Суми

ЕКОЛОГІЧНИЙ ОБЛІК В КОНТЕКСТІ СКЛАДАННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ

Система бухгалтерського обліку є основним джерелом інформації для управління підприємством, в тому числі й екологічного. Відсутність інформації про екологічний облік створює проблеми для планування виробничої діяльності господарюючого суб'єкта, оцінки екологічних витрат в розрізі впливу фінансово-господарської діяльності підприємства на зміни якості навколишнього середовища.

В сучасних умовах господарювання все більше відчувається потреба у підготовці та поданні інформації, корисної зовнішнім користувачам для прийняття рішень в контексті стійкого розвитку. Інтегрована звітність містить

інформацію про економічну, екологічну та соціальну складові з розподілом показників соціальної результативності на показники, пов'язані з працею, правами людини, впливом на суспільство та відповідальністю за продукцію.

На процес складання звітності впливає значна кількість суб'єктивних факторів, серед яких: специфіка фінансово-господарської діяльності, особливості організації бухгалтерського обліку та облікової політики, необхідна ступінь деталізації звітності, наявність тимчасових, фінансових та людських ресурсів.

Звітність про стійкий розвиток являє собою новий самостійний напрямок бухгалтерської звітності, орієнтований на задоволення вимог та очікувань зацікавлених сторін та суспільства в цілому. Підготовка такої звітності сприяє істотному зниженню ризиків діяльності та підвищенню ефективності управління стійким розвитком організації. При цьому не слід недооцінювати важливість екологічної складової інтегрованої звітності.

Екологічний облік на підприємстві – це система виявлення, вимірювання, реєстрації, нагромадження, узагальнення, зберігання, оброблення та підготовки релевантної інформації про діяльність підприємства в галузі природокористування з метою передачі її внутрішнім і зовнішнім користувачам для прийняття оптимальних рішень [2].

В цілому система екологічного обліку на підприємстві має бути спрямована на облік витрат, зобов'язань та підготовку звітності про природоохоронну діяльність. Вказані категорії необхідно розглядати з позиції рівня забруднення навколишнього середовища, безпеки продукції та якості обслуговування населення.

Якість обслуговування необхідно розглядати з позиції

рівня задоволення населення, що обслуговується запропонованим рівнем послуг та товарів. При цьому одним із способів, у який можна формувати стратегію конкуренції підприємства, є зменшення рівня забруднення навколишнього середовища, виробництво та реалізація екологічно чистої продукції.

Облік, як основна інформаційна система підприємства повинна забезпечити надання керівництву інформації для прийняття управлінських рішень стосовно зниження та попередження екологічних ризиків.

Об'єктами екологічного обліку є витрати, доходи та фінансові результати в контексті екологічної діяльності, згруповані за їх цільовим призначенням (видами продукції, замовленнями, процесами, стадіями виробництва, агрегатами, сферами діяльності, регіонами збуту тощо).

На нашу думку, екологічний бухгалтерський облік підприємств повинен діяти як цілісна система і бути спрямований на складання екологічної складової інтегрованої звітності.

Існуючий рівень організації обліку, на нашу думку, не здатний задовольнити всі вимоги щодо екологічного обліку та надати необхідну інформацію у повному обсязі. Тому кожне підприємство, яке впроваджує систему суцільного управління екологією повинно розробити власну методику обліку та забезпечити його ефективну організацію. Це дасть можливість підвищити ефективність діяльності підприємства, якість її продукції та рівень конкурентоспроможності та рівень рейтингу серед інших підприємств.

Для ефективного функціонування екологічного обліку необхідне виконання ряду основних умов. У різних країнах ці умови різні, але вони включають встановлення твердих гарантій захисту прав приватної власності, гарантію виконання зобов'язань по контрактах, законів,

проведення політичних, економічних і законодавчих реформ. Оптимальним варіантом буде покладання на підприємницькі структури економічної відповідальності за забезпечення належного рівня охорони навколишнього середовища. У цьому випадку не тільки караючи, але і стимулюючи, держава отримує довіру суб'єктів господарювання (тобто забруднювачів середовища).

Таким чином, до основних проблем та перспектив запровадження екологічного обліку слід віднести:

- відсутність раціональної, ефективної екологічної політики кожного підприємства (екологічна інформація часто є нечіткою та відносною;

- більшість природних втрат не можна виразити в грошовому вимірнику, вони важко піддаються навіть кількісному виміру (важлива екологічна інформація може бути отримана не з фінансово-економічних джерел, а таких сфер, як геологія, екологія, біологія, фізика і т. ал.)

- відсутність жорстких законодавчих вимог, податкових стимулів враховувати та запобігати нанесенню шкоди навколишньому середовищу;

- відчувається потреба в удосконаленні єдиної системи стандартизації та якості товарів, включають розробку конкретних технічних регламентів; підвищенні інформаційного забезпечення та покращення якості життя через планування асортименту продукції відповідно до потреб населення (особливо у сільській місцевості); активізації відповідальності споживачів, що впливає на їх вибір товарів; удосконаленні механізму ціноутворення та лібералізації внутрішнього ринку.

Основні характеристики екологічної складової інтегрованої звітності:

- комплексно розкривається інформація про екологічний та соціальний вплив на оточуюче середовище, про підходи менеджмента (управління результативністю),

існуючі проблеми в роботі та способи їх розв'язання. Окрім результатів діяльності за звітний період в звіті розкривається інформація стосовно планів та намірів організації на майбутнє.

Таким чином, звітність про стійкий розвиток являє собою новий самостійний напрямок бухгалтерської звітності, орієнтований на задоволення вимог та очікувань зацікавлених сторін та суспільства в цілому. Підготовка такої звітності сприяє істотному зниженню ризиків діяльності та підвищенню ефективності управління стійким розвитком організації.

Список використаних джерел

1. Гриценко О. І. Фактори впливу соціальних аспектів діяльності на формування інтегрованої звітності / О. І. Гриценко // Проблеми інноваційного розвитку економіки України: збірник наукових праць з актуальних проблем економічних наук / Наукова організація «Перспектива» у 2-х частинах. – Дніпропетровськ: Видавничий дім «Гельветика», 2014. ч.1. – 312. – С. 145-152.

2. Кирсанова Т. А. Экологический контроллинг — инструмент еко-менеджмента / Т. А. Кирсанова, Е. В. Кирсанова, В.А. Лукьянихин / Под ред. В.А. Лукьянихина. – Сумы: Изд-во «Козацький вал», 2004.

3. Пелиньо Л. М. Місце екологічного обліку в сучасній системі бухгалтерського обліку та його важливе значення в сфері охорони довкілля / Л. М. Пелиньо // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.2. – С. 70-75.

4. The evolution of accountability – sustainability reporting for accountants | Statements on management fccjunting / Business performance management / Montvale. NJ Institute of management accountants. 2008.

Макаренко Інна Олександрівна,
к.е.н., доцент,
Сумський державний університет, м. Суми

КОНВЕРГЕНТНА МОДЕЛЬ ОБЛІКУ, ЗВІТНОСТІ Й АУДИТУ: СИСТЕМНО-СТРУКТУРНИЙ ПІДХІД

Перехід до концепції сталого розвитку потребує добре налагодженого облікового забезпечення, продуктом якого виступає звітність зі сталого розвитку, що інкорпорує соціо-екологоекономічні змінні. Саме така звітність, на відміну від традиційної фінансово-управлінської, у сучасних умовах відповідає запитам як зовнішніх, так і внутрішніх стейкхолдерів. Підґрунтям для досягнення цілей сталого розвитку Всесвітній конгрес бухгалтерів і аудиторів 2010 р. назвав повну, достовірну інформацію, засновану на синергетичному поєднанні принципів бухгалтерського обліку та сталого розвитку. Така інформація в сучасних умовах глобалізації фінансових ринків генерується за допомогою конвергентної моделі обліку, звітності й аудиту як панівної у міжнародному просторі.

Розгляд конвергентної моделі обліку, звітності й аудиту пропонуємо здійснювати з огляду на її окремі структурні елементи (рівні конвергенції), виявлені та узагальнені в ході системно-структурного аналізу сучасних облікових парадигм, систем та інновацій.

На рівні детермінант розвитку конвергентних процесів у фінансовому та обліковому просторах необхідно відзначити тісний зв'язок таких ключових чинників як зростання масштабу, волатильності фінансових ринків та їх впливу на перебіг економічних процесів в глобальному масштабі та масованої інтеграції у

всі сфери фінансово-економічного життя концепції сталого розвитку, що проявляється через появу принципів і практик відповідального інвестування та формування облікового забезпечення сталого розвитку фінансових ринків. Основою для такого забезпечення виступають, по-перше, конвергентні процеси зближення національних систем стандартів обліку, звітності й аудиту з системами Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) та Загальноприйнятими принципами бухгалтерського обліку (ЗПБО) англосаксонської облікової системи, по-друге конвергенція самих МСФЗ та ЗПБО з метою формування Глобальних ЗПБО, і, по-третє, генерація запитів стейкхолдерів щодо підвищення прозорості корпоративної звітності та розкриття інформації про корпоративну соціальну відповідальність організацій і їх прогрес у сфері складових сталого розвитку. Отже, відповідальне інвестування інтегрує сучасний спосіб функціонування глобалізованих фінансових ринків зі складовими сталого розвитку і обумовлює специфіку і структуру запитів стейкхолдерів у нинішніх умовах розвитку парадигм та систем обліку.

На рівні парадигм обліку і звітування конвергенція проявляється як взаємопроникнення та взаємодоповнення традиційної парадигми, зорієнтованої на відображення передусім фінансово-господарської діяльності організацій, та парадигми обліку сталого розвитку яка, своєю чергою, зорієнтована на повне висвітлення усіх аспектів діяльності та дає поштовх до розгляду здатності організацій акумулювати, використовувати та відтворювати всі види ресурсів (капіталів) у ході створення цінності для стейкхолдерів.

Тож на рівні організації інтеграція виробничого, фінансового (традиційна парадигма), людського, соціального, інтелектуального та природного капіталів

(парадигма сталого розвитку) дозволяє створити комплексне уявлення щодо зв'язку між досягненням цілей сталого розвитку організацією в межах власної місії, обраної бізнес-моделі і стратегії в умовах мінливого зовнішнього середовища та процесу ван фінансових ринків.

Документування, класифікація, реєстрація, визнання, оцінка та розкриття інформації про господарські операції, які знаменують зміни у кожному з видів капіталів організації, є завданнями, що стоять перед різними підсистемами інтегрованої системи обліку – виробничо-фінансової (фінансовий та управлінський облік), соціального обліку та екологічного. Формування єдиного потоку інформації в межах інтегрованої системи обліку ілюструє факт конвергенції між її окремими підсистемами як основи для прийняття економічних рішень щодо різних аспектів діяльності організації. Окрім цього, необхідно згадати про процесу в підхід до конвергенції облікових підсистем з активним розвитком прогнозного (стратегічного) обліку (конвергенція управлінського, фінансового обліку зі стратегічним аналізом та фінансовим менеджментом), динамічного обліку, електронного обліку, креативного обліку та інших підсистем.

Наступним рівнем конвергентної моделі обліку, звітності й аудиту відповідно до узагальненого облікового циклу є формування інтегрованої звітності організації як поєднання сукупності як виробничо-фінансових показників, так і процесу вани показників сталого розвитку, у трьох перехресних вимірах: соціально-економічному, еколого-економічному, соціально-екологічному. На відміну від традиційної парадигми, продуктом якої є корпоративна звітність фінансового та управлінського характеру, конвергенція з парадигмою сталого розвитку змінює підходи щодо формування та

розкриття інформації щодо традиційних елементів звітності (активів, зобов'язань, власного капіталу, витрат, доходів та сукупних доходів) з точки зору координації змін у них зі змінами у людському, соціальному, інтелектуальному та природному капіталах організації.

Поряд з конвергенцією облікових систем та видів звітності спостерігається й рух до створення уніфікованої аудиторської методології щодо перевірки фінансової, так і процесу вани (інтегрованої звітності) з огляду на існування екологічного, соціального аудиту та впровадження кращої аудиторської практики Міжнародної федерації бухгалтерів на національних теренах. Ще одним суттєвим аспектом реалізації конвергентних процесів в аудиті є необхідність зближення регулювання цього виду професійної діяльності з огляду на забезпечення безумовної достовірності та прозорості завіреної аудиторами звітності на фінансових ринках різних країн світу і виключну важливість аудиторів у зменшенні інформаційної асиметрії на них.

Цей аспект конвергенції поглиблюється з глобалізацією самої аудиторської практики, появою діяльності міжнародних аудиторських мереж та побудові аудиторських систем різних країн, і що найголовніше формування дієвих моделей професійного нагляду і регулювання аудиторської діяльності з метою забезпечення конкурентності ринків аудиторських послуг та їх якості.

Щодо зрізів конвергентної моделі обліку, звітності, аудиту необхідно розглядати її з огляду на вертикальний (за рівнями реалізації ініціатив сталого розвитку) та горизонтальний (за секторами економіки) підходи.

Реалізація ініціатив сталого розвитку потребує відповідного облікового забезпечення починаючи з проектного рівня (окремі програми та проекти з

процесу ваними показниками сталого розвитку), корпоративного, регіонального, державного та глобального рівнів.

Секторний (горизонтальний) підхід до конвергенції в обліку, звітності та аудиті засвідчує подібність та зближення ініціатив до спрощення, уніфікації та стандартизації ведення обліку, складання звітності та її аудиторської перевірки у різних секторах економіки (виробничому (сфера послуг, будівництво, сільське господарство), державному, фінансовому (банки, страхові компанії, біржі), освітньому, секторі малих та середніх підприємств) з використанням спільної облікової та аудиторської методології.

Таким чином, розвиток конвергентної моделі обліку, звітності й аудиту є об'єктивним явищем, що системно трансформує існуючі підходи до облікового забезпечення функціонування глобалізованих фінансових ринків в умовах поширення концепції сталого розвитку, і може бути розглянуте з огляду на горизонтальний та вертикальний його розрізи і структуроване на рівні детермінант, парадигм обліку і звітування, видів капіталу та підсистем обліку організацій, складання, подання і підтвердження їх звітності.

УДК 005.92

Савченко Тарас Григорович,

д.е.н., доцент,

Сумський державний університет, м. Суми

ТЕОРІЯ ОБМЕЖЕНЬ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНА КОНЦЕПЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Більшість концепцій управлінського обліку спираються на стандартні підходи аналізу об'єктів

управління та передбачають застосування тривіального інструментарію. Також розроблено ряд методологічних підходів, які ґрунтуються на альтернативному розумінні змісту та методик управлінського обліку. Одним із таких підходів є методологія управління підприємствами та організаціями, яка отримала назву «Теорія обмежень» (Theory of constraints) (далі – ТО). Дана концепція розроблена близько 30 років тому Еліяху Голдраттом, а її ключові положення були опубліковані у 1984 році книзі «Ціль» (The Goal) написаної у жанрі виробничого роману (переклад російською мовою 2014 року [1]). Дана теорія розглядає будь-яку керовану систему як структуру, яка характеризується наявністю незначної кількості обмежень які не дозволяють системі ефективно досягати більшості поставлених цілей. У межах даної теорії розроблено процедури для ідентифікації обмежень і реструктуризації решти процесів у організації виходячи із цих обмежень.

Ідея щодо наявності критичних зон у організаціях, які визначають загальну ефективність їх функціонування сама по собі не є новою. Наприклад, загальновідомим є «принцип Парето», який говорить що 20% причин формують 80% наслідків. І хоча фактичні результати наукових досліджень вказують на те, що ця пропорція може істотно коливатись, але у багатьох соціально-економічних системах відносно незначна частка факторів дійсно спричиняє переважну частку наслідків. На нашу думку, це може бути пов'язано із певними закономірностями поведінки та взаємодії людей. Дану тезу опосередковано підтверджує Еліяху Голдратт зазначаючи, що значна частка обмежень носять не матеріальний характер і є певними неефективними практиками закріпленими у нормативних документах організації (політики, методики, рекомендації, технологічні стандарти і т.д.)

Зважаючи на концептуальну природу даної теорії, спосіб її оприлюднення обраний Еліяну Голдратом (шляхом публікації виробничих романів) не був випадковим. Як зазначають дослідники, метод міркувань Голдратта є невід'ємною частиною теорії обмежень, це струнка система концептуального бізнес-моделювання ситуацій, що дозволяє ефективно працювати з якісними знаннями, оціночними судженнями, ціннісними установками [2, с. 22]. Таким чином, шляхом прочитання менеджерами даних робіт можна зрозуміти та прийняти глибинні інноваційні ідеї автора, які на перший погляд здаються очевидними та примітивними. роце зміна парадигми мислення окремих менеджерів (які при досягненні критичної їх кількості повинні змінити психологію всієї організації) є необхідною умовою вдалого впровадження ключових положень теорії обмежень. Дана теза обумовлюється тим, що не зважаючи на певну розробленість стандартного інструментарію дана теорія передбачає суттєву аналітичну роботу менеджерів для пошуку та ефективного управління унікальними обмеженнями кожної організації.

Основні етапи управління організацією на основі теорії обмежень наведено на рисунку 1.

Як видно з даного рисунку, в основі усієї теоретичної конструкції лежать припущення щодо функціонування систем. У стислому вигляді дані припущення проаналізовані у роботі [3, с. 6-7].

На нашу думку, процес управління за ТО можна представити у вигляді 5 етапів: визначення цілей та умов їх досягнення, структуризація процесу управління, визначення та застосування необхідних інструментів виявлення обмежень та впливу на них, ідентифікація (в аспекті застосування інструментарію) ключового

управлінського ресурсу, аналіз стану системи після завершення управлінського циклу.

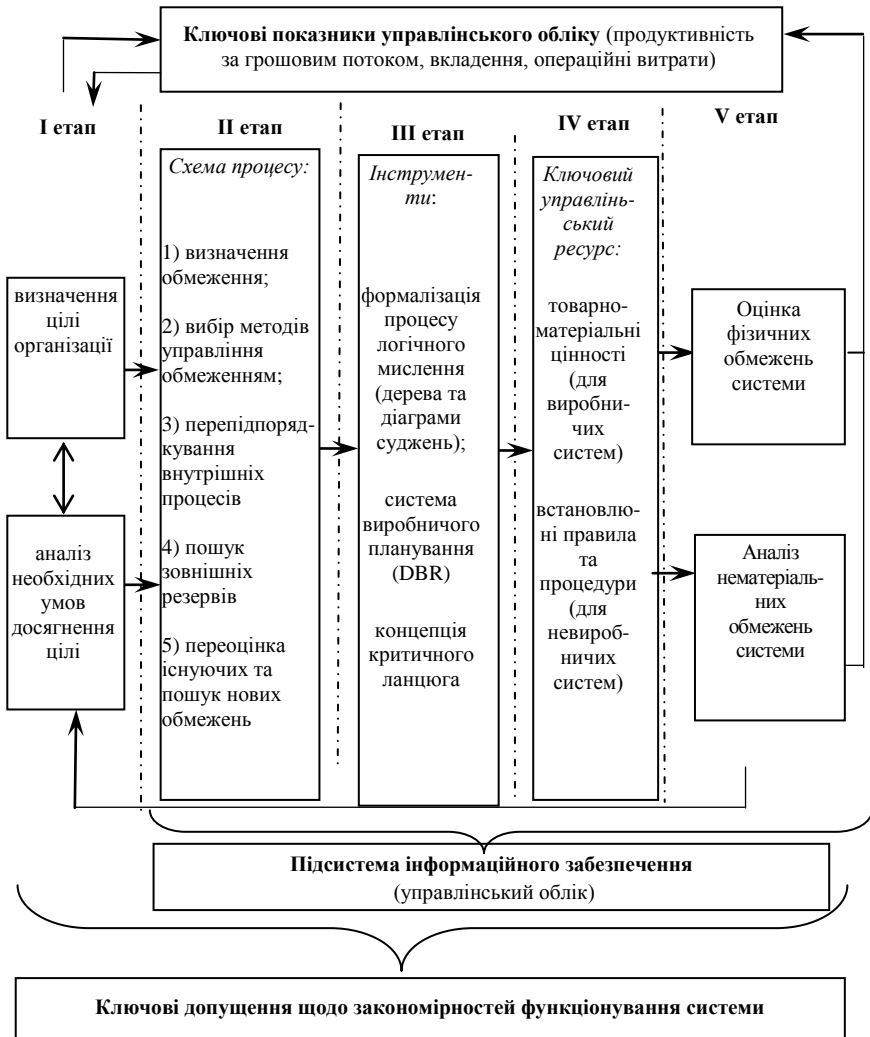

Рисунок 1. Процес управління за теорією обмежень
Джерело: сформовано автором на основі [1; 2; 3].

Із рисунку 1 слідує, що усі етапи (крім першого) можна розглядати у контексті управлінського обліку, як з точки зору формування інформаційної бази для реалізації заходів у межах визначених етапів, так і в аспекті застосування трьох ключових показників теорії обмежень (є ключовими вимірниками успішності досягнення поставленої цілі та ефективності управлінських заходів). Як видно із рисунку 1, другий етап управління за ТО пов'язаний із формалізацією логіки процесу застосування теорії обмежень. Складові даного процесу досить детально розглянуті як у виробничих романах автора даної теорії, так і у наукових дослідження інтерпретаторів даної концепції.

Третій етап управління за ТО передбачає застосування специфічного інструментарію для виявлення обмежень системи та ефективного їх усунення. Перша процес інструментів формалізує процес логічного мислення для вирішення зазначених вище завдань і представлена структурно-логічними схемами: деревами та діаграмами суджень. Найбільш детально дана система інструментів розглядається у книзі Вільяма Детмера в якій наведено як загальні критерії перевірки логічних конструкцій [2, с. 61-99], так і опис та практичні рекомендації щодо застосування окремих структурно-логічних схем [2, с. 99-393]. Наступним важливим інструментом теорії обмежень є концепція виробничого планування відома під назвою «барабан-буфер-мотузка» («Drum-Buffer-Rope», DBR). Даний метод являє собою методичний підхід щодо синхронізації усього виробничого процесу відповідно до обмежень системи.

Підсумовуючи викладений матеріал необхідно зазначити, що з одного боку теорія обмежень є потужним нетривіальним інструментом вирішення багатьох проблем,

що заважають ефективному функціонуванню підприємств та організацій. З іншого боку, існує ряд недоліків пов'язаних із мінімальною кількістю опублікованих автором математичних залежностей (які формалізують ключові положення запропонованого підходу) та недостатньою деталізацією механізмів практичного застосування ТО. Однак, певну аморфність окремих положень теорії обмежень можна також трактувати як її гнучкість, що забезпечує можливість адаптації даних підходів для вирішення практичних проблем різних за масштабами та специфікою діяльності суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел

1. Цель: процесс непрерывного совершенствования / Элияху Голдратт, Джефф Кокс: Альпина Паблшер; Москва; 2014 // <https://knigopisk.com/files/2016/07/cel.-process-nepreryvnogo-sovershenstvovaniya.ab.pdf>.
2. Детмер У. Теория ограничений Голдратта: Системный подход к непрерывному совершенствованию / У. Детмер; Пер. с англ. – 2-е изд. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2008. – 444 с.
3. Thomas Pyzdek The Complete Guide to the CQM / перевод Г. Лейбович и К. Тютюнов. – Quality America, 2000 // <http://deming.ru/Statyi/UpravPoOgran/UpravPoOgran.htm>.

Наукове видання

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

**Збірник матеріалів
І Всеукраїнської науково-практичної конференції
(23–24 листопада 2016 року)**

Відповідальний за випуск	професор	І. О. Школьник
Комп'ютерне верстання	ст. викл.	О. В. Ісасва
Відповідальний редактор	професор	І. І. Рекуненко

Відповідальність за фактичні помилки, достовірність інформації
і точність викладених фактів несуть автори.
Усі права застережено. Посилання на матеріали збірника обов'язкові.

Формат 60x90/16. Ум. друк. арк. 14,18. Обл.-вид. арк. 11,96. Тираж 50 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.